



20 lira

bütün ülkelerin işçileri, birleşin!

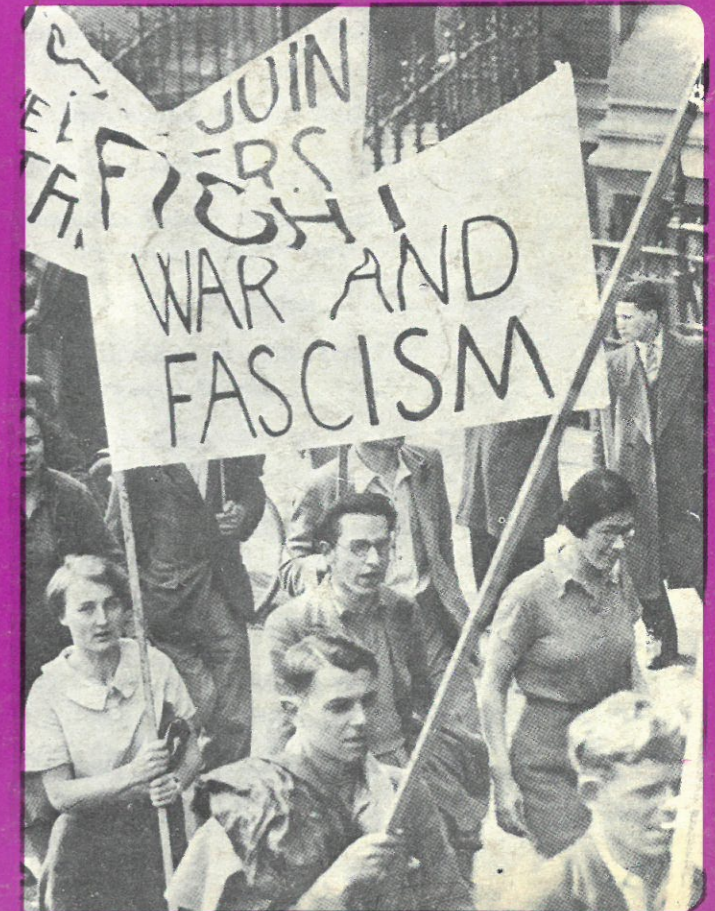


SÜREKLİ

DEVRİM

devrimci - marksist
aylık dergi

Sayı: 5 - aralık 1978



- FAŞİST HAREKET VE MUHTEMEL GELİŞMELER
- İSPANYA DERSLERİ — SON UYARI
- 12 MART ÜSTÜNE
- SEYLAN'DA BİRLEŞİK CEPHE
- JOHN BERGER İLE SÖYLEŞİ

bütün ülkelerin işçileri, birleşin!



SÜREKLİ

DEVİRİM

**devrimci - marksist
aylık dergi**

sayı : 5 - aralık 1978

Sahibi :

Hamza Soysal

Yazı İşleri Sorumlusu :

Uğur Tekin

Yönetim Yeri :

Yerebatan Cad.

Salkımsöğüt Sok. 20/9

Cağaloğlu / İstanbul

Abone Koşulları :

Yıllık : 200 TL.

Dış ülkelere : 400 TL.

Posta Havalesi :

Hamza Soysal adına

Posta Çeki Hesap No: 10 99 67

Dizgi - Baskı :

Murat Matbaacılık Koll. Şti.

Tel : 27 45 71

Kapak Baskı :

Gözlem Matbaası

Cilt :

Uğur Mücellithanesi

Genel Dağ. :

Sürekli Devrim

Baskı Tarihi :

7 - 12 - 1978

İÇİNDEKİLER

Faşist Hareket ve Muhtemel Gelişmeler, <i>Fuat ORÇUN</i>	3
İspanya Dersleri — Son Uyarı, <i>Leon TROÇKI</i>	17
12 Mart Ustüne, <i>Mustafa DAĞLAR</i>	30
KOMAL'ın Açıklaması	43
Seylan'da Birleşik Cephe Önerisi, <i>Devrimci Marksist Parti</i>	44
JOHN BERGER ile Söyleşi	47
Latin Amerika : Devrimin Yeni Yolu <i>Coyoacan Dergisi</i>	49
İran Şahı Kurtulaıblir Mi, <i>David FRANKEL</i>	56
İran İçin Devrimci Program <i>Peyam Daneşcu</i>	56
Peru'da Troçkistler PRT'yi Kurdu	56
Ön kapak : <i>Faşizme karşı mücadelede Oxford öğ- rencileri 1935 yılı 1 Mayıs gösterisinde...</i>	
Arka kapak : : <i>İspanya'da sivil milisler (Barcelona 1936 - 37)</i>	

Faşist Hareket ve Muhtemel Gelişmeler

Fuat ORÇUN

Geçen çeyrek yüzyılın gerek teorik tahlili gerekse zengin tarihsel deneyleri, faşizmin her zaman şu aşamalardan oluşan bir politik devrenin son halkası olduğunu göstermişlerdir: kapitalist toplumun en ağır bunalımı; işçi sınıfının radikalleşmesinin artması; kırsal ve kentsel küçük burjuvazide işçi sınıfına karşı sempatinin artması ve değişiklik özelemleri; büyük burjuvazinin ne yapacağını şaşırması; büyük burjuvazinin devrimci durumun tepe noktasından kaçınmak için gösterdiği korkakça ve haince çabalar; proletaryanın kendini tüketmesi ve halsiz düşmesi; toplumsal bunalımın derinleşmesi; küçük burjuvazinin umutsuzluğu, değişiklik özlemi; küçük burjuvazinin kollektif nevrozu; mucizelere inanmaya hazır olması, şiddetli tedbirlere yatkın olması; umutlarına ihanet eden proletaryaya karşı düşmanlığının gelişmesi. Bunlar, bir faşist partinin hızla kurulması ve zafere ulaşmasının dayandığı temellerdir. (Leon Troçki, Faşizme Karşı Mücadele, Kız Yay., s. 468).

GİRİŞ

Her bunalım dönemi, süreklilikten yoksun olarak, bir dizi seçeneğin eşliğine getirir toplumu. Bunalım yeni bir dengede istikrarın sağlanması yolunda bir geçiştir ancak. Bu geçişin karakterini belirleyecek olan da sınıf mücadelesinin çeşitli düzeylerdeki konumudur. Nesnel gerçekliğin kavranması programatik bir yaklaşımda bir önkoşul olarak daima önümüzde duran bir görev olacaktır. Ama bu, özeli içermeyen genel formülasyonları asla affetmeyecek somut durum tahlilleri gerektiren bir görevdir. Yoksa içinde yaşanan toplumun özgün yanlarını hiçe sayan (ülke adlarını rahatlıkla değiştirip kullanılacak tahliller), ya da belirli toplumların yaşadıkları tepe noktalarını (1917 Ekim Rusyası, 1933 Almanyası vb.) bütün yoğunluğu ile zihni plânda yineleyen hamasi beyanlar gözaltı olduğu kadar gözboyayıcıdır. Yine tarihsel olarak kapitalist sistemin kaderinin ya insanlığın yokluşuna ya da sosyalizme varacağı gerçeği, siyasal tahlillerde tarihi gidişatla somut durumu çakıştırdığı için her özgül durum için kullanışsızdır. Gerçeğin kendisi insanlığın önüne kolay kolay bu kadar yalın olarak gelmeyecektir. O daima inişli çıkışlı bir mücadelede sonsuz olasılıklarla bezeneren insanlığın kurtuluşu yolunda kısmi olanakları ender tarihsel anlarda sunacaktır.

Devrimci Marksist hareketin görevi tarihin nesnel olarak sunduğu bu ender anı değerlendirip proletaryanın kapitalizme karşı topyekûn direncinin dönüşüme uğramasında katkıda bulunmak ve bunu noktalamaktır.

Devrimci hareketin her kanadında bu tür tehlikelerle karşılaşmak mümkündür (Peron'un başkan olmak üzere Arjantin'e dönüşünü Kerensky'nin gelişi olarak yorumlayan ERP; Latin Amerika'daki sliâhlı her tür eylemde kendi hareketlerinin doğrulanışını gören gruplardaki irdelenmesiz ve şartsız destek).

Bunun temelinde yatan da, dünya işçi sınıfı hareketinin devrimci deneyimlerinin gereğince irdelenmemesi ve yaşanmış olandan yaşanana çıkarsamalar yapılabilecekken / ki bu da yeterli değildir ama bir diğerinden evladır /, bunun yerine yaşanmış olanın içinde hapsolüp, tarihi, geçmiş bir olguda yenilemek gibi hüsrarla sonuçlanmağa mahkum bir yaklaşımdır. Böylece yaşanmış olanın silik izdüşümü içinde, günlük hiçbir sorunun çözümüne katkıda bulunmayan ve yaşanan anı tasarlamaktan uzak ultimatolar verilir durur. Her an kritik bir dönemde yaşanılmaktadır, çözüm kısa ve kesindir: ya herro ya merro. Toz duman arasında neyin çözülmesi gerektiği önemli olmaktan çıkmakta, bürok-

SUREKLİ DEVRİM daha önce de belirttiği gibi Bildirge'de öne sürdüğü görüşleri açıklama ve tartışmaya bu sayıda «Faşist Hareket ve Muhtemel Gelişmeler»le devam etmektedir. Yazının özelliği saf faşizm çözümünün dışında burjuva toplumunun önündeki muhtemel alternatiflerin ne olabileceğine ilişkin bir perspektif üretmeye yönelik olmasıdır. Ayrıca Devrimcilerin Birliği yolunda bir öneri olarak devrimcilerin birleşik cephesi konusunun da tartışılmasında yarar görmekteyiz.

Geçmiş tarihli «12 Mart Üstüne» adlı yazı ise, burjuvazinin geçmiş farklı çözümlerinin tarihsel anlamını verdiği ve sözü edilen ilk yazı ile birlikte ele alınmasında yararlı olacağı açısından bir yıldönümüne rastlatılmadan yayımlanmaktadır.

Dördüncü Enternasyonal'in Seylan Seksiyonunun birleşik cephe önerisinin de, Türkiye'de yaygın birleşik cephe çağrılarıyla bağlantılı olarak ele alındığında, daha ilk bakışta devrimcilerin ufkunu genişletebilecek perspektifleri içerdiği görülecektir. Türkiye'deki cephe tartışmalarına böyle bir boyutun katılması da gözlerden kaçırılmamalıdır.

Troçki'nin İspanyol Devrimine ilişkin yazısı, faşizme karşı mücadelede Halk Cephesi gibi ara çözümlerin dünya devrimci hareketine neye mal olduğunu açıkça kanıtlaması, anti-faşist mücadelede ittifakların irdelenmesine zengin bir açılım getirmesinden ötürü dergide yer almaktadır.

«Latin Amerika : Devrimin Yeni Yolu» yazısı ise «Inprecor»da da belirtildiği gibi Marksistlerce kolay kolay kabul edilemeyecek geçitirmeler ve değerlendirmelerle bezenmiştir. Ne ki, SUREKLİ DEVRİM hem Devrimci Marksistler hem de devrimci sol içinde bir tartışma platformunun yaratılmasında yarar gördüğü için katılmadığımız yönlerinin de bulunmasına karşın yazıyı basmakta yarar görmektedir.

John Berger'in geçtiğimiz aylarda Türkiye'yi ziyareti sırasında yapılan görüşme ise, sanatsal üretimin politik tezahürlerdeki açık farklılıkları yansıtması ve devrimci sanatçıların olaylara nasıl yaklaşmaları gerektiğine ilişkin fikirler taşıması açısından oldukça ilginç bir özelliğe sahip.

Komar Yayınlarının sorumlu yönetmeninin tutuklanması üzerine kamuoyuna yaptığı açıklamayı Bildirge'den beri savunduğumuz görüşlerin gereği olarak yayınlamayı bir görev sayıyoruz.

**Sürekli
Devrim'den
Okurlara ...**

ratik bir biçimselcilikle yapılan işin kendisi bir fetiş haline getirilmektedir.

Belki de bu tür yaklaşımlara en az izin veren konu; insanlığın yaşadığı, bildiği ve tanıdığı en korkunç yıkımın nedeni olan faşizmdir. Tartışıldığı her alanda reformizmi ve devrimciliği bir turnusol kâğıdı gibi açığa çıkaran bu soruna devrimci Marksist hareketin tarihi içinde verdiği önem ve bu konudaki yaklaşımlarının doğrulanması, şüphe yok ki sorunun tartışılmasına girerken tarihsel açımlar açısından önemli ipuçları vermektedir. Bunların arasında hemen anılması gereken de, faşizmin kurucu unsurlarının ne olup olmadığı üzerine ilk ve tek belirlemenin Troçki tarafından yapılmış olmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur : bu kurucu unsurlar, en gelişkin model olan Alman Nazizminin serpilip geliştiği ortamdan kaynaklanmaktadır. Sözü edilen kurucu unsurları herhangi bir ülkede aynen ve topyekün aramak yerine, yapılması gereken, bu kurucu unsurların çeşitli düzeylerdeki bileşimlerinden hareket edip ele alınan ülkenin kendi özgünlüğü içinde onları yeniden üretmektir. Örneğin Alman Nazizminin iktidara geçmesi ve gelişim koşulları ile İspanyol falanjizminin iktidara geçmesi ve gelişim koşulları arasında birbirini rahatlıkla dışlayacak farklılıklar varken, her ikisinin iktidara geçmesi ile birlikte büyük benzerliklere rastlamaktayız.

TEORİK HATALAR ve PRATİK TEZAHÜRLER

Bir faşist devletin yeniden düzenlemesi ile bu düzenlemeye olanak hazırlayan mücadele arasında mutlaka bir ayırım gözetmek gerekir. Faşist devlet bir model olarak faşizmin iktidara geçtiği her yerde uygulanabilir. Ne ki faşizmin iktidara gelişinde çok karmaşık örnekler vardır. Bu karmaşıklık sınıflar bileşimine, işçi sınıfının mücadeleciliğine, geleneğine, önderliğinin konumuna, uluslararası ilişkilerde müdahale ya da «ademi müdahaleye», küçük burjuvazinin hangi yöne evrildiğine, toplumun ideolojik ve kültürel bütünlüğünü sağlamaya yönelik bir geleneğin olup olmamasına, örgenleşmenin düzeyine, ordunun parçalanmışlığı ya da bütünlüğüne, varsa ezen ulus ve ezilen ulus arasındaki ilişkinin

aldığı yöne, vd. göre biçimlenmektedir. Bu tabloya göre de, yaklaşım ilkin genel bir tanımlamaya dayandırılabilirse bile gerçekten toplumun tüm canalıcı gözeneklerini didikleyecek bir irdeleme kaçınılmaz olmaktadır. / İlerde üzerinde durulacak olmasına rağmen bu karanlık tabloyu biraz aydınlatmak için bir iki örnek verelim: Alman Nazizmi ya da İtalyan Faşizminin başına gelmeyen bir olayla İspanya'da falanjist hareket karşılaşmış ve iki ezilen ulus, Baskılar ve Katolonyalılar anti-falanjist mücadelede yer almışlardır. Ordu ne İtalya'da ne de Almanya'da doğrudan etkileyici bir rol oynamamışsa da İspanya'da falanjist hareket bir kitle hareketi olmaktan çok generraller hareketi olarak gerçekleşmiştir. /

Ne ki böyle bir didiklemeden önce ister istemez didiklenecek alanın üstünü kaplayan hezeyanlarla hesaplaşmak kaçınılmazdır. Türkiye'de faşizm tartışmalarının başlamasından bu yana öylesine çok laf edildi ve sorun öylesine içinden çıkılmaz bir görünüme büründü ki ortaya tam bir keşmekeş çıktı. Artık faşizm kavramından herkes nasibini almakta ve faşizmde bir günah keçisi aranmaktadır. Bütün faşizm tanımlarını ya da faşist diye nitelenen ülkeleri toplarsanız, feodal-faşizmden sosyal faşizme, MC faşizminden Nazizme, derken geriye yeryüzünde faşist olmayan bir ülkeyi giderek bulamaz hale gelirsiniz.

Kavramları, kendi teorik güdüklüğümüzü perdelemek ve elalemi faka bastırmak için uluorta ve pervasızca kullanma özgürlüğümüz lafazanlıktan başka işe yaramaz. Kavramlar nesnel gerçekliğe karşılık düştükleri oranda dünyayı değiştirmemize katkıda bulunabilirler. Amaç yalnızca kavramlarda anlaşmak gibi ansiklopedik bir merakın giderilmesi değildir; kavramlarda anlaşmanın yalnızca mücadele anlayışında ve amaçlarda anlaşmanın bir önkoşulu olarak bir yararı olduğu kesindir. Ama var olan ve olacaklar üzerinde ortak kabuller yoksa, ortak mücadele de raslantıdır. Çünkü taktikler mutlaka belli tahlillerin üzerine yükselmek zorundadır. Türkiye'de yaygın olan ise bu ikisinin (tahlil-taktik) ya birbiriyle çelişmesinden ö-

türü kadroların felç olmasıdır, ya da belli bir mücadele tarzına ve taktiğe yönelik olmayan pir aşkına faşizm tahlilleriyle ortalığın toz dumana katılması. / **Sözgelimi, Devrimci Marksistlerce ilgiyle izlenen —SD'nin kısa yayın hayatında çeşitli yazılarda ele almaya çalıştığı— ve Devrimci Yol'un anti-faşist mücadelede kitlevi bir örgütlenme olarak önerdiği Direniş Komitelerinin suni denge ve iç savaş durumu ile çelişip çelişmediğine dair pratik hiçbir yararı ve katkısı olmayan güdük tartışmayı buna ilk örnek olarak gösterebiliriz; ikinci olarak da, kimi akademik ve müseccel revizyonist partileri alın : «Evlerinizde kalın ve provokasyonlara cevap vermeyin; sırasında suskunluk da, korkaklık da bir kahramanlıktır.» Evet faşist teröre cevap vermek kamuoyunu tedirgin edebilir. Ama kamuoyu tedirgin olsa da olmasa da, evde de otursanız sokakta da gezinsiniz faşist terör sizi yine bulacaktır. TİP önderliği öldürülen üyelerinin hesabını biraz da kendine sormalıdır. / (*)**

Herkes en azından faşist terörün işçi sınıfı, demokratlar ve ezilen ulus üzerine resmî devlet güçlerininkinden daha dehşetli ve sistimli bir terör olduğunu kabul etmektedir (bu, faşizmin kurucu unsurlarından yalnızca bir tanesidir; bu unsurla sınırlı kalmanın yetersizlikleri üzerinde duracağız). O takdirde faşizm tahlili, anti-faşist mücadelenin gerekleri ve içeriği üzerine bir tartışmayla tamamlanmak zorundadır. Eğer «feodal faşizm» kavramını katkı mahiyetinde üretiyorsanız buna karşı ne yapılması gerektiğini de belirtmelisiniz. Yoksa elinizdeki anahtar hiçbir kapıyı açmaya yaramıyor demektir, yani işlevsizdir, dahası anahtar değildir.

Devrimci Marksist hareketin Stalinist sanrılar ve tahrifatlardan uzak, lekelenmemiş ve yokedilememiş geleneği faşizme karşı mücadelenin yöntemlerini engin bir teorik açıklıkla belirtmektedir. Bu gelenek Komintern'in ilk dört yılındaki kararlardan (Özellikle Uluslararası Faşizm Bölümü) başlayarak Almanya, İspanya ve Fransa'daki faşist hareketlerin tahlilinden ve proletaryanın devrim mücadelesinde anti-faşist mücadelenin ne gibi bir konak teşkil ettiğine dair belirlemelerden ve en önemlisi de, proletaryanın öz-örgütlerinin kurulması yolunda ön-

derliğin görevleri konusundaki açık ve kesin bir programın varlığından kaynaklanmaktadır. Kısacası görev uluslararası programdan kaynaklanan ve onu ulusal plânda zenginleştiren devrimci program ve örgütü yaratmaktadır. Faşizm şu verili durumda bu programın en acil ve en önemli bir iki unsurundan birini oluşturmaktadır (Ulusal Sorun ve Devrimcilerin Birliğinin yanısıra —ki bu üçünün, proleter devrim için olmazsa olmaz koşul teşkil ettiği düşünülürse, birbiriyle bağlantılarının hayati olduğu da göze çarpar).

HER BURJUVA REJİMİ, FAŞİST REJİM DEĞİLDİR!

12 Mart öncesi kısmen yoğunluk kazanmaya başlayan faşizm üzerine spekülasyonlar; 71-73 yıllarında gerçekleşen olaylardan hız alarak gittikçe tozu dumana kattı. İtiraf etmek gerekir ki bu yoğunlaşma iki düzeyde cisimleşmeye yüz tuttu : akademik bir tarih anlayışı ile izleyicilik ve özellikle gençlik kesiminde kendini bulan mücadeleye yönelik slogan düzeyinde keskinlik. İleri için faşizm dikkat edilecek bir olgu, ikincisi için yıkılsa.

Faşizm, diğer birçok kavram gibi, Türkiye'de yaşanılmış birtakım olguların formülasyonu olarak değil, taşınan ve altı çizilen bir kavram olarak zihinlerde yer etmeye başladı. Oysa tarihsel çakıştırmalar, çok dikkatli ve özenli bir irdelenişe tabi tutulmadan kullanılırsa, kimi bütünü belirlemeyen yüzeysel benzerliklerden kalkınarak varılacak olan ancak siyah-beyazlı (iki boyutlu) bir toplum yapısı olacaktır. Bu takdirde kimi anlık, hatta rastlantısal olaylar tarihin köklü bir dönüşüm anı olarak gösterilecek ve o gerçek an gelince, o anın bilinci hem nesnel, hem öznel olarak körelmiş olacaktır.

Tüm baskı rejimlerini faşizmin bayrağı altında toplamak, faşizmi böylesine yaygınlaştırmak, faşizme karşı mücadeleye katkıda bulunmayacağı gibi, aksine faşizmin diğer

(*) Kulaklarımıza yabancı gelmeyen bu sesler hiç te orijinal değildir. Daniel Guérin *Faşizm ve Büyük Sermaye* adlı kitabında bunun tarihsel örneklerini İtalya ve Almanya'daki reformist önderliklerden vermektedir. (bkz., s. 165)

baskı rejimlerine nazaran ayırdedici unsurlarını örtbas ederek sorunu belirsizleştirir.

Faşizmin kurucu unsurları şu temeller üzerine yükselir : artık değer yaratılması ve gerçekleştirilmesi arasındaki bunalım (diğer bir deyişle üretilen mal fazlasının ihracatla eritilememesi); siyasî yönetimin burjuvazinin elinden alınıp burjuvazi adına sürdürülmesi; sınıf mücadelesinin, başka hiçbir rejimde mümkün olmayan bir tarzda kitlelerin deformasyonu ve nesnel ideolojilerinden iraksanarak engellenilmesi; bu engellenmenin küçük burjuvazinin en süfli kesimlerince yürütülmesi; öncelikle işçi hareketinin yok edilmesi (parçalanması, atomize edilmesi) ve hatta merkezci partileri önce faşizmin çanak tutucusu, sonra da faşizmle bütünleşen bir konuma sürüklemek (böyle bir konumda burjuvazi riskin tepe noktasındadır, ya herşeyi göze alacak ya da siyasî olarak teslim olacaktır); tüm bunlar olmazdan, güçlü bir işçi hareketi bunalıma çözüm getirememiş, yani işçi sınıfının militanlığını rasyonalize edecek bir partinin yokluğu ve bunun sonucunda küçük burjuvazinin de başıboş kalıp kendi taleplerini gerçekleştireceğini sandığı radikal görünümlü bir hareketin peşine sürüklenmiş olması gerekir. Toparlarsak, bu temeller üzerine yükselen ve kitle tabanı olan faşizm, devleti parlamenter biçim altında bir darbe ile ele geçirdikten sonra bürokratlaşır ve iktidara yürürken zahiri olarak devlet dışı iken devlet cihaziyle bütünleşir.]

GEÇİŞ REJİMLERİ ve BONAPARTİZM

Bu bütünlüğü kimi yerlerinden törpülemeye başlarsak ilk bakışta geleneksel Bonapartizm kavramı ile yüzyüze gelebiliriz. Hatta bir başka açıdan yapılacak işlemlerle askerî diktatörlük, mutlak monarşi, peronizm gibi gerici rejimler gözönünde canlanabilir. Faşist katliamları gerçekleştirenlerle, Çarlık Rusya'sındaki pogramları yönetenler arasında da bir benzerlik bulunabilir (böylesine yok edici örgütler faşist örgütlenme ve çalışma tarzına en yaklaşanlar olmalarına rağmen burada kısmi, ya da benzeri, faşizmin gibi kesinlikten uzak tanımlamalar kullanmak gerekecektir). Ama bu olguların tümü de ken-

di gerçekliğine sahiptir. Aralarındaki benzerlikleri spekülâtif düzeyde değil de bir doğrultu saptamasıyla ele alırsak o takdirde varsa aralarındaki bağlantıları bulabiliriz.

Örneğin, her ikisi de, burjuva toplumuna «huzur» vaadeden faşizm ve bonapartizm bir zincirin halkası olabilir. Ama bu mutlak değildir. Bonapartizm 1930'lar Almanya'sında geçici bir rejim olduğu halde, az gelişmiş ülkelerde süreklilik kazanabilir. Ya da daha baskıcı bir rejime dönüşmeden sınırlı bir parlamenterizme dönüşebilir, 1973'de Türkiye'de olduğu gibi.

Yığınların yeterince politize olmadığı dönem ve ülkelerde, örgütlü tek güç olan ordu, burjuvazinin siyasî acizliği ve kendi nisbi özerkliği gereği kendini iktidara ikame edebilir. Yığınların politize olduğu ülke ve dönemlerde ise askerî diktatörlük aynı biçim, fakat çok daha baskıcı bir caniler şebekesi olarak emperyalizmin aleni uşaklığını yerine getirir.

Ne Orta-Doğu'daki kanlı Arap reimleri, ne Seylan'ın ayaklanmayı bastıran Bandranaike hükümeti, tüm baskıcı ve gerici niteliklerine rağmen faşist değildirler. Çünkü faşizmin özgül karakteri tekelci kapitalizmde billurlaşır. En gerici askerî diktatörlükler dahi, faşizmin yarattığı tahribata erişemezler.

Bir diğer örnek olarak, ikinci gelişinde ERP tarafından Arantin'in Kerensky'si diye nitelenen Peron'u ele alalım. İlk iktidar döneminde, bugün de Arjantin'de etkili olan sendikaların kurulmasına vesile olan Peron'un ikinci dönemi (bütün çatışmalara rağmen) faşist bir karakter alması bir yana tam bir askerî rejime dahi dönüşmemişti. Peron iktidarı faşist değildi ama faşist AAA'ların en büyük destekçisi ve gerillaları yok edici mücadelesini sürdüren bir iktidardı. Ve yerini askerî bir diktatörlüğe terketti.

Burada faşizmi belirleyen vazgeçilmez unsurları sıraladığımızda, tek bir unsurun altı çizilerek, örneğin işçi sınıfının ya da daha geniş bir deyimle emekçi sınıfların katledilip örgütlerinin darmadağın edilmesi ileri sürülerek, sonuçta nasıl olsa farketmez deyim meseleye toptancı bir zihniyetle bakacak olanlara aynı muhteva üzerinde çeşitli biçim-

lerin varolabileceğini ve bu biçimin de sanıldığından çok daha önemli olduğunu belirtelim (sadece sömürünün varlığı değil sömürünün biçimi önemlidir).

... «Aynı iktisadî temeller, sayısız ve çeşitli ampirik durumlara tabii çevreye, irki ilişkilere, dış tarihi tesirlere vs. bağlı olarak zahiren sonsuz farklılaşma ve değişmeler gösterir. Bu (durum) ancak verilmiş ampirik olayların tahlili ile anlaşılabilir.» Marx

Konumuzda bunun en açık kanıtlanışını, Roosvelt'in New Deal'i ile Nazi iktisadî programı arasında görmekteyiz, Aradaki farklılıklar kabaca sınıf mücadelesinin ürünüdür. Bu açıdan devlet güçlerinin yürüttüğü baskı ile, küçük burjuvazinin en süfli kesimlerince başlatılıp yaygınlaştırılan (*) devlet dışı (yani ordu ve polis dışı) güçlerin terörü arasında açık bir fark vardır. İkincisi birincisinden farklı olarak kitleleri yanına çeker, onları (aşağı sınıfları) demagojik bir programla (ilerici ve kimi zaman sol sloganlar bile görülebilir bunda) gerçek-nesnel ideolojilerinden koparır (tabii proletaryanın ve toplumun geleceğini omuzlayan KP'lerin hata payı, eğer faşizmin kaçınılmaz olmadığına inanıyorsak, kimi zaman ihanet payı büyüktür) ve böylece bir kitle hareketine dönüşür. Faşizmin de kendine göre mevcut burjuva devlete karşı bir tavrı vardır. Hitler birahane darbesinden sonra girdiği hapisanede iktidara zor yoluyla geçmenin yanlışlığını anlar. Çünkü «Devletin kendisini pekleştirecek zamanı ve silâhı vardır.» Darbenin başarısızlığından ötürü orduyu suçlamadı ama devleti yıkmanın yetersizliğini ve önceden yeni devletin kurulması gerektiğini gördü. Ayrıca ordu-kabine-devlet gibi yerleşik kurumlardan birinin desteğini sağlamalıydı. Böylesine bir hareketle örneğin Şili'li devrimcilerin «Goriller Cuntası» dediği Pinochet rejimi, ya da herhangi bir askerî diktatörlük arasında sadece basit farklar yoktur. Devlet'in konumu açısından köklü farklılıklar vardır.

Kaldı ki askerî diktatörlüklerde Bonapartist rejime has altüst oluşlara rastlanmamaktadır (bkz. Nazi İmparatorluğu s. 252-3). Oysa faşizm bonapartist rejimi bir geçiş dönemi olarak kullanır. Şu da var : böyle bir altüst oluş ancak sınıf mücadelesinin (salt par-

menter değil içsavaş düzeyinde) gelişkin olduğu yerlerde mümkündür ve bu şeklini az gelişmiş ülkelerde görmediğimiz gibi, askerî diktatörlükler de kitle tabansız, batıda mümkün olmamıştır. Sınıf mücadelesi açısından bunlar çok önemli hususlardır. Askerî diktatörlükte ulus kendini böylesine teslim etmiştir ve devrimci muhalefetin çalışma ve örgütlenmesinin maddi temeli çok daha geniş ve mümkünün alanındadır.

TAHLİLE KATILMASI GEREKEN BİR UNSUR : ORDU

Faşist hareketin devletle ilişkisi gözümüzü almamalı. Hele hele az gelişmiş ülkelerde sermayenin tercihinin faşizmden yana zorunlu olabilmesi tek baskıcı çözüm değildir ve hatta «güçlü devlet» sermaye için çok daha ucuz bir yoldur. Türkiye açısından burada da bir özgüllük karşı karşıyayız: Türk ordusu yarım milyonluk mensubu ile çok yönlü işlevler yüklenmiştir; aygıtın tarihsel ağırlığı ona bir özgüllük kazandırırken, birinci derecede bir iç savaş ve sömürge ordusu olarak belirmektedir; şovenmilliyetçilik, kemalizmin ilkeleri, sosyal statüsü ve yaygınlığı ile ordu güçlü devlet'ten ne kastediliyorsa onu ayakta tutacak güçtedir. Devlet ne parçalanmış, ne de sosyal-demokrat bir iktidarın dengeli politikasından ötürü laçkalaşmıştır. Ordunun da, Kıbrıs işgali ile 12 Martta Ulus gözünde kısmen kararlı çehresini ağırttığı söylenebilir. Az gelişmiş ülkelerde savaş sonrası Almanya'dakine benzer bir sosyal-demokrasi aramak hayaldir. Bunu ne teknik olarak yapabiliriz, ne de ideolojik. Zira Alman ordusu savaş sonrasında güçlü bir ordu değildi, mevcudu bile Türk ordusunun onda biri kadardı ve Versailles anlaşmasının

(*) Proleterleşmediler, sadece mülksüzleştiler. «Modern toplumun bağımsız bir kesimi» olarak kalmakta direnmek istediler. Acı çektikçe can havliyle varlıklarını sürdürme davasına daha sıkı sarıldılar (Faşizm ve Büyük Sermaye, Daniel Guérin, Suda Yayın., s. 55) Bu küçük burjuvanın proleterleşme korkusu sömürülür. İşçilerden daha iyi durumda olduklarını sanan milyonlarca lidersiz, bir yana atılmış düşük maaşlı memuru hemen belirtmek gerek.

getirdiği sınırlamalara maruzdu. Halihazırda CHP ise işçi sınıfından oy almaktadır ve sendikalar içinde bir etkiye sahip olmasına rağmen bir işçi partisi değildir ve geleneksel bürokrasiye dayanmakta ve populist eğilimler taşımaktadır.

Çevre devletler ve NATO ile kıyaslandığında devasa bir örgüttür Türk ordusu. Üstelik Latin Amerika orduları gibi laçkalaşmadığından hâlâ «huzur ve barış» umudu olabilir.

Bu durumda faşist hareketi bir başına tehlike olarak görmek muhtemelen daha mümkün olan bir askerî diktatörlük tehlikesini göz ardı etmeyi getirir. Eğer bir askerî diktatörlük için elverişli ortam oluşursa bu işçi sınıfı ve sosyalist hareketi, demokrat ve ilerici tüm örgütleri kıracaktır ama faşist hareket de frenlenecektir. Çünkü kendi varoluş alanı alternatif bir hareketle doldurulmuş olacaktır. Faşist hareket kendi darbesinden önce böyle bir girişim gerçekleşirse ne yapar? Bu saçma bir sorudur. Sorun özünde faşist hareketin gelişme dinamiğini, içsel ve dışsal olarak iyice kavramak, boyutlarını sergilemek, varolan ve çıkabilecek ihtimalleri açık yüreklilikle irdeleyerek mücadele perspektiflerini çizabilmektir. Bu açıdan, faşizm ve «güçlü devlet» arasındaki ayrım açıkça ortaya konmalıdır. Gözden bir an bile kaçırılmaması gereken nokta şudur: Varolan ve olabilecek tüm hükümetler sermayeye hizmet ederler ama burdan kalkınarak sermayenin iktidara emirnameler vererek çıkarlarını yürüttüğü söylenirse bu kesinlikle yanlış olur. Sistemin savunulması yönünde, finans kapital ve büyük sermayenin sınıf çıkarlarına uyma zorunluluğu (uyup uymadığı) açısından irdelenmelidir rejimler. Yoksa günlük olarak bir diktatörün aldığı kararlarla falan sanayici arasında bir uyumsuzluk olabilir, Tıpkı burjuvazinin politik bunalımdan kurtulma çarelerini ararken bir dizi çözümle karşı karşıya kalmakla birlikte, sınıf mücadelesinin kademe kademe olsa da proletaryanın gücüne orantılı (burjuva devleti de tabii ki burda bir etmendir) olan bir karşı-devrim türünü desteklemesi gibi.

Faşizmi yaratan da toplumsal ve politik bunalımdır. 1924'de Almanya aldığı Ameri-

kan yardımı ile ekonomiyi ve politik dengeyi sağlayınca Komünist Partisinin ve daha hızlı olmak kaydıyla NAZİ'lerin oyları düştü. Bunda faşist hareketin temelindeki unsurların (küçük burjuvazinin en süfli kesimlerinden başlayarak, hafif sanayi ile devam eden bir dizi) umutsuzluğa çok yatkın olmalarının önemli bir payı var. Denge sağlandığında bunların hemen safları terketmeleri mümkün. Alman K.P.'si ise «devrimci umud»un değil revizyonist umudun partisi olmasına rağmen yine de onlara göre yavaş bir düşme göstermiştir. Yoksa güç kaybına rağmen yeniden yükseliş için önemli bir basamak olabilirdi bu durum. Türkiye ise savaş sonrası Almanya'nın kapitalist gelişme imkanlarını hayal etmekten bile uzak bir ülkedir. Böyle bir denge çok kısa aralıklı dengesizliklerle birlikte ele alınmalıdır ve Türk sanayinin bağımsız karar alabilme imkanlarının sınırlılığı da gözden uzak tutulmamalıdır. Uluslararası emperyalist kuruluşların Türk ekonomisini her an nasıl yeniden düzenleyebileceklerini güncel olarak yaşamaktayız.

Sermayenin kararları «ulusal» çerçevede verilebilir ama dünya ekonomisi ile bir uyumsuzluk halinde pazarlık kaçınılmaz olur. Emperyalist sistemin özellikle kendisi için önemli stratejik mevkilerde muhtemel bir iç savaş engelleme konusundaki hassasiyeti bilinir. Ama bunu engelleyemedikleri anda faşist hareket gibisine ancak kitle hareketi ile anlamlanabilecek bir çözümü desteklemeleri için başkaca bir çözümden yoksun olmaları gerekir (dünya çapında tüm milliyetçi görünümüne rağmen faşist hareketlerin emperyalist savaş / ordu-polis / merkezleri ile ilişkileri bir olgudur; ne ki burda kastedilen destek, devrimcilere ve işçilere karşı hücum müfrezelerine değil doğrudan doğruya iktidara yapılacak destektir. Onlar sınıf mücadelesinin boyutlarına göre devlet dışı güçler olarak kullanılmaktadırlar ama faşist partinin iktidar olması ayrı bir olgudur).

MHP'NİN SEÇİM ZAFERİ VE GÜNLÜK FAŞİZM TAHLİLLERİ

1977 Haziran seçimlerinde Milliyetçi Hareket Partisinin bir milyona yaklaşık oy alması ve ikinci MC'ye ağırlıklı bir şekilde ka-

tilması ile faşizm tartışmalarına ister istemez ilginç bir nokta eklendi: faşizmin kitlevi bir karakter kazanması. O güne dek yalnızca olmasa da daha yoğun olarak öğrenci hareketi içinde belli etkinliği herkes tarafından kabul edilen MHP'nin gençlik içindeki etkinliğini ne yöne doğru evrileceği bile düşünülüyordu. Seçim öncesinde işçi sınıfının «ciddi partisi» TİP'in ideologu, MHP'nin kitleleri etkileyecek sloganları olmadığını söylüyordu; seçimlerden sonra ise aynı parti, oylarının MHP tarafından toplandığını ciddi ciddi söyleyecektir.

Evet dünya ölçüsünde hatırı sayılır bir etkinliğin eşiğinde ve kanıtlanmasının ertesinde akıllı marksistlerimiz yukarıdan aşağıya, sürekli, koyulaştırıp derinleştirdikleri faşizmin, yeni bir türüyle yani «aşağıdan yukarıya» olan ile, yani gerçeğiyle karşılaşınca, o güne kadar tartışılanların-pratik hiçbir yararı olmadığını görme olanağına kavuştular. MHP basit bir biçimde satılmışlıkla, çılgınlıkla itham edilemeyecek bir kitleden oy alıyordu. Kimlerdi bunlar? Bu sorun daima Stalinizmin tüylerini diken diken etmiştir. Burjuvazi ile proletarya arasındaki mücadeleye davetsiz olarak giren ve nalıncı keseri gibi mücadeleyi kendine yontmaya kalkan, demokrasi, barış ve bilim hazret uğruna parti ve sendika liderliklerinin burjuvazi ile yapmaya alışmış oldukları pazarlıkları geçersiz kılan küçük burjuvazi, toplumun eski elbiselerini tırnaklarıyla çekiştirmektedir. Artık yönetimin eski pazarlık yöntemlerine dayandırılması mümkün değildir —pazarlık ortamı berhava edilmektedir.

MHP'nin kitlevi yaygınlığı ve terörü artık MC faşizmi gibi tahlilleri gölgeleyecek kadar gerçeklik haline gelirken bir hükümet değişikliği oldu. Böylece burjuva toplumu bunalımın sürdüğü bir anda siyasal süvarisini değiştirerek yol almayı yeğlemiş oldu. Bu değişimle birlikte faşist terörün karakterinin değişmesinin yanısıra bu eğilimin aşağıya doğru olduğu açıktır. Çünkü devlet güçleri ile eski ilişkisinin kesilmesi ile savunma durumuna geçmektedir. Yani başka türlü bir körlük tehlikesi ile karşılaşmaktayız: hükümetin faşist terörü geriletebilmesi ile ferahlayıp sorunun kökünü umursamazlıktan gelmek. Her gün gazetelerde yazılan faşist cinayetlere karşın bu tehlike tüm ciddiyetiyle toplumun önünde durmaktadır.

FAŞİZME KARŞI DÜZEN PARTİSİ CHP'YE BEL BAĞLANABİLİR Mİ?

«Eylemcilerin sadece canlı suç aleti olduğunu biliyoruz, asıl suçlular perde arkasında. Çoğu da egemen güçler katında, kiminin yasal, kiminin siyasal, kiminin sosyal, kiminin ekonomik dokunulmazlığı var. Onlar kalıyor, o zavallı Tüysüz gibileri 16 yaşında birtakım kişilerin tuzağına düşen canlı suç aleti oluyor.» (Ecevit)

Marx'ın dediği gibi «hiçbir parti elindeki araçları, demokrat partiden daha fazla abartmaz. Hiçbir parti durum hakkında kendini bu kadar aldatmaz.» Evet Ecevit yasal bazı değişiklikler yapıp bu 'suç aletlerinin' kendilerini kurtarmaları için gerçek suçluları ele vereceğini beklemektedir. Buradan kalkınıp bazı sonuçlara varabilirler, isimler ortaya çıkabilir. Ama faşist hareket içinde yalnızca parayla satın alınmışlar, yalnızca manyaklar, çılgınlar değil de gerçekten kurtuluşun faşizmde olduğuna inananlar varsa, o zaman bir sanık polis ifadesinde suçluyu Ecevit ya da kapitalizm olarak itiraf edebilir.

Ecevit faşist cinayet yuvalarının üzerine polisiye olarak gidebilir (daha ötesi için gücünün sınırlı olduğu kendi ifadesinde gösterdiği mercilerden belli) ne ki faşizmin palazlandığı ortamın yok edilmesi için ne diyebilir? Burada ciddi bir durum tesbiti yapmak durumundayız. Bu sorunun tarihsel olarak cevabı bellidir; değil CHP, gelmiş geçmiş hiçbir düzen partisi bu soruna olumlu olarak cevap vermemizi gerektirecek durumda değildir. Ne ki CHP şu somut durumda faşist olmayan ve de faşistlerin hiç de hoşuna gitmeyen bir düzenleme peşindedir. Polis aygıtından tutun da işçi hareketine ve gençlik sorunlarına, köy-kent projelerinden 'Doğu ve Güneydoğu halkı' için özel olarak hazırlanmış bir yönetime değin, / ... **tarihimiz boyunca çok az gördüğü bir yumuşak ama etkin yönetimi, öncelikle geri kalmış yörelerin halkını düşünen hizmet anlayışını Doğu'ya götürmeye başlamışız.**» (Ecevit) / gerçekten devletin yeniden devletleştirilmesi olgusunu görmekteyiz.

Genellikle gözden kaçırılan bir husus vardır : eğer bir yapı çözülyorsa, enkazın alacağı nihai durum ya da yıkıntının yerine geçecek muhtemel yapıların neler olabileceğini düşünmek yerine, enkazdan paniğe kapılıp aşırı bir ihtimalin mutlak olarak sunulması, Alman Komünist Partisi Sosyal Demokrat rejimin çöküşünü görmüştü ama bu işi turnikeye bindirmiş ve Nazizmden sonra kendilerinin iktidara geçeceğini söylemişti. Bonapartist geçişler sürerken bunların herbirini faşist olarak görmüş —bilindiği gibi sosyal-demokratlar da sosyal faşisttil!— Nazizm iktidara geçtiğinde de, bu olay onlar için fazla birşey ifade etmemişti. Zira bir dizi faşizm türleri iktidara gelmiş ve gitmişti; şimdi yeni biri geliyordu. O da gidecek ve tarih Alman Komünist Partisine kimsenin beceremediği iktidarı verecekti. Bu anda bile Troçki'nin yetkinliği, yıkılan sosyal demokrat rejimin karşısında her an bir faşist devlet modelinin geliştiğini göstermesidir. Keza İspanyol devriminde mümkün ara çözümler üzerinde durmaktan geri kalmamıştır.

CHP'sinin iktidara geçmesi ile faşist harekette nisbeten —ifade edilmekten kaçınılsa da— bir gerileme görülmüştür ve kısmen buna bel bağlayanlar da azımsanmayacak orandadırlar. Daha dün faşizmden bahsedenden hemen yarın demokrasiden dem vuracaklardır. Her türlü burjuva rejimini faşizmin değişik görünümü olarak kabul edenler, faşizmin zulada olduğunu sağolsunlar kimseden gizlemeyecekler. CHP'sinin yeniden düzenleme çabaları yetersiz kaldığında ya da başkaları sistemi bir kez daha yeniden düzenlemeye kalktığında durum ne olacaktır? Anahtar, bu sorunun tartışılmasında yatmaktadır.

«DEVLETİN YENİDEN DEVLETLEŞTİRİLMESİ»

«Bizim önce, devleti yeniden devletleştirmemiz gerekiyordu.» (Bülent Ecevit, 14 Ekim 1978, Milliyet)

Türk ekonomisinin içinde bulunduğu ve çözüm yolları için debelendiği bunalım, yalnızca büyük harflerle ifade edilen IMF, OECD, AET vd. kurumlarla olan ilişkilerin tıkanıklığı de-

ğildir. Bunalımın en önemli yönü burjuvazinin geçmiş dönemlerle kıyaslanamayacak oranda manevra alanının ve olanaklarının daralması; toplumu yeniden düzenleme ve örgütleme konusundaki yetersizliklerin tıkanıklığa yol açması ve hepsinden önemlisi gemisini kurtaran kaptan hesabı iktidar bloku ile hakim sınıflar arasındaki kopukluğun yanısıra çalışan yığınların daha önce rastlanmadık bir biçimde toplumsal muhalefetlerini patlatmak potansiyeline sahip olmalarıdır.

Uluslararası kimi organlar Türkiye'de uzun süreli bir ekonomik durgunluktan söz etmektedirler. Bu ne anlama gelebilir? Büyük burjuvazi, geçen yılların teker teker hükümet politikalarından bağımsız olarak kurtarıldığını söylerken şimdi geleceğin harcanmasından söz etmektedir. İtiraf edilen kısaca şudur: Türk burjuvazisi gününbirlik yaşamaya alışmış bir burjuvazidir ve uzun vadeli çözümlere bugüne kadar yaklaşmamıştır, yani önümüzdeki dönem için bir plânlaması yoktur. Bütün umut yine devletin açacağı musluklardadır. Serzeniş bu noktada toplanmaktadır. Burjuvazi dışı bağlı olduğu kadar devletin yaratacağı olanaklara da mecburdur. Kısa ca sabırsız olması gereken burjuvazinin sabrı taşacakken alttan su kaybetmektedir. Devlet kesimi yeniden düzenleninceye kadar durum sürüncemede kalacaktır. Devlet kesiminin ise piyasa ilişkilerinden çok hükümet politikalarına ve malî duruma bağlı olduğu gerçeği burjuvaziyi biraz daha karamsar yapabilir (musluklar öncelikle uluslararası ilişkilerin gerektirdiği alanlara açılacaktır).

Burjuvazi bu durumda alternatif bir çözümlü destekleyebilir ya da oluşturabilir mi? Bu soruya cevap verirken sanayinin sektörel dağılımını gözönüne almalıyız. Yani klâsik ama temel sanayilerin ağırlıklı olarak devlet kesiminde bulunduğunu bir an için bile gözden uzak tutmamalıyız. Burjuvazinin devlete mecburluğu yalnızca birtakım para politikalarına ya da ihracat primlerine bağlı değildir; demir-çelikten aliminyuma, petrolden önemli hammaddelere kadar uzanan bir bağıllık dizisi vardır.

Durgunluk tekelleşme sürecini hızlandıracaktır. Bu da küçük ölçekli sanayileri ciddi ciddi tehdit edecektir. O takdirde büyük

burjuvaziden önce küçük ve orta burjuvazinin çığıllıkları göğü saracaktır. Bu durumda siyasal kompozisyonun değişme olasılıklarının belirmesi ile birlikte burjuvazi için açık ve kesin tutum belirlemeleri kaçınılmaz olacaktır. Yani burjuvazi de şu anda bir siyasal durgunluk dönemindedir.

Deyim yerindeyse toplumda, bütün gelişmelerle birlikte bir felçleşme dönemi yaşanmaktadır. CHP hükümetinden beklentileri olan her kesim / bu oldukça yaygın tabanlı ulusal-uluslararası bir ilişkiler yumağıdır / felçleşmiştir. İçten içe yürütülmeye çalışılan yeniden düzenleme politikaları şimdilik yalnızca basit bazı protestolarla ama daha yaygın olarak şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Bu kadar sıkışık bir dönemde ise devrimciler tahliller karmaşası içinde, geleceğe hazırlanmak yerine zaman kazanmak adına zaman yitirmektedirler. (*)

YAŞANAN, ÇATIŞMALI GÜNLERE ÖNGELEN BİR DÖNEMDİR

Önümüzdeki yıllar bir durgunluk karakteri kazanacaksa da önemli olan bu durgunluğun ardından gelebilecek olasılıkların neler olduğudur. Bu durgunluk döneminde işçi sınıfının, çalışan kitlelerin ve ezilen ulusun ekonomik-demokratik konumunda olumlu bir değişikliğin olanaksızlığı ve her durgunluğun küçük burjuvaziyi sarsaladığı düşünülürse, hoşnutsuzlar yığınının hoşnutsuzluğu katmerleşecektir. Parlamenter demokrasinin alışıl-gelmiş, klâsik yöntemlerle devam etmesi de gittikçe güçleşecektir. CHP'nin umut bağladığı yeniden düzenlemeler umulanı vermediğinde, yönetici sınıfların tutumu da daha açık yönetimlere yönelebilir. Zira denge ve istikrar yalnızca politik katılımlarla gerçekleşmez. CHP saflarında bile sözü edilen «toplumsallaşma» basit bazı katılım plânlarıyla gelmez; bölüşüm ilişkilerinde ciddi dönüşümler gerektirir, Durgunluk döneminde ise bu tür düzenlemelerin hayal olduğu, şu an yürütülmekte olan kitlelerin «tüketim eğilimi»ni düşürmek yolundaki çabalardan da bellidir. Tabii tüketim eğiliminin düşürülmesinin kitle-

ler açısından tek anlamı vardır : hayat standardında düşüş.

Böylece toplumun yaşayacağı en bunalımlı, çatışmalı günlerin arife dönemini yaşadığımızı söyleyebiliriz. Siyasal arenada yaşanan burjuva partileri arasındaki olağan ve «medeni» ilişkiler hayati bir sınavla karşı karşıya gelmektedirler. Uzun süreden beri Türk-İş'inden CGP'sine, burjuvazinin itiraf edeninden etmeyenine kadar tüm kesimlerinin gönlünde yatan AP-CHP koalisyonu ancak böylesi bir tablo içinde bir anlam kazanmaktadır. Yoksa basit günlük ekonomik çıkarlar değildir bu önerinin sık sık ortaya çıkmasına sebep. Bu, «rejim»in kaderi üzerine yoğunlaşan bir öneridir. MHP'nin güçlenmesine ya da muhtemel bir askerî müdahaleye engel olarak görülen bu öneri özünde kitle hareketlerinin radikalleşmesi ve dizginlerinden boşanması korkusunda toplanmaktadır. MHP bu önerinin karşısındadır, çünkü böyle bir olasılık onun gücünü sarsalayacağı gibi tabanını da kısa vadede tecrit edebilir. Öte yandan böyle bir olasılığın gerçekleşmesi halinde parlamenter sistemin tümüne kitlelerde yaygın bir güvensizlik sözkonusu olur (zaten böyle bir koalisyon neredeyse oyların 4/5'ini temsil eder). Böylece faşist hareket şimdikinden çok daha güçlü bir biçimde kendini açığa vurma manevralarına girişebilir. [olanaklarını elde edebilir]. Sosyalist hareket buna karşılık olarak önündeki dönemi gereğince değerlendirmese yıkım korkunç olur. Yine de böyle bir durumda rejimin alacağı karakter üzerine son sözü ordu söyleyecektir, Askerî yönün rejime ne oranda katılacağı o andaki dinamiklere bağlı olacaktır. Ama o gün için spekülâtif varsayımlarda bulunmak yerine aradaki dönem için hazırlık yapmak zorunluluğu ile karşı karşıyayız. Eğer bunu beceremezsek o kadar sözü edilen iç savaş patladığında iş işten çoktan geçmiş olacaktır ve bu savaş burjuvazinin, kurmayları olmayan kitlelere yönelttiği bir iç savaş olacaktır.

(*) Yeniden düzenleme politikalarına bir örnek olarak bkz. Zeynep Dağlar, 'İşçilerin Öz-örgütlenmesi ve İşçi Denetimi', *Sürekli Devrim*, sayı 4, sayfa 37.

AZGELİŞMİŞLİĞİN ÖZELLİĞİ VE FAŞİST HAREKETİN TÜRKİYE'DE İÇİNDE BULUNDUĞU EVRE

«...ulusal burjuvazinin cılızlığı, mahalli öz-yönetim geleneklerinin bulunmayışı, yabancı kapitalizmin baskısı ve proletaryanın görece hızlı büyümesi, dengeli bir demokratik rejimin dayanağı temelleri ortadan kaldırmaktadır. Geri, yani sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin hükümetlerinin, genellikle Bonapartist ya da yarı-Bonapartist destek arayarak demokratik bir doğrultuda ilerlemeye çalışması, buna karşılık ötekilerinin de /yabancı sermaye ile omuz omuza hareket etmeyi kaçınılmaz... bulan / askeri-polis diktatörlüğüne yakın bir hükümet biçimi kurmasıdır.

(Leon Troçki, Sendikalar Üzerine Maya Yay., s. 119)

Farklı toplumsal formasyona sahip az gelişmiş ülkelerde gözlenen hemen hemen ortak nokta siyasal dengesizliktir. Bu dengesizliğin temel etmenlerinden biri bu ülkelerde bürokratik aygıtın toplumsal yaşamdaki etkinliğini sık sık müdahalelerle duyurmasıdır.

Devletle iktidar bloku arasında birebir bir karşılık düşme özellikle temsili sistemlerde sözkonusu değildir. Zira iktidar blokunun kendi iç çelişkileri dahil, toplumsal çelişkilerin görüntüsel bir uzlaşma mercii olduğu için, devlet katındaki profesyoneller görece bir özerklik elde ederler. Türkiye'de sistemin korunması ve iyileştirilmesi yolundaki son CHP müdahalesi hariç, yapılan tüm müdahaleler bürokrasinin ya bilfiil katılımı ya da aktif-pasif desteği ile mümkün olmuştur.

Az gelişmiş ülkelerde iktidar blokunun iktisadî ve toplumsal dayanaklarının zayıflığı, iktidar içi ve dışı kararsızlıkları sık sık gündeme getirir. Burjuvazinin, örneğin AP'nin zaman zaman, kısa aralıklarla çok sık hükümet değişikliklerinden şikayetçi olması bunu kanıtlamaktadır. Bu hükümet değişiklikleri, bonapartist öğelerin siyasal biçimlenmelerde ne kadar yoğun olduklarının birer göstergesi olmaktadır çoğu kez.

Bonapartistmin siyasal biçimlenmelerde bu kadar uluorta meydana çıkmasına yola-

can nedenlerden biri de toplumun uzvileşme düzeyinin oldukça düşük olmasıdır. Yalnızca sendikalarla sınırlanamayacak bir dizi toplumsal organ ve devlet dışı örgütler, siyasal arenaya ağırlık koyarak «saf» devletin çözümlerine karşı denetleyici ve giderek sorumluluk paylaşıcı içerikleriyle «demokratikleşme»nin temel taşları olurlar. Az gelişmiş ülkelerin birçoğu bu tür mekanizmaların oluşması için gerekli mücadele geçmişinden yoksun oldukları gibi burjuvazinin de böylesine doğrudan denetimsiz mekanizmaları göğüsleyecek siyasal güvenliliği yoktur, Türkiye'de sendikaların oluşumu ve gelişimi, doğrudan politikayla ilgileri, dernekler karşısında devletin hep baskı yöntemlerine başvurulması gibi olgular, devletin toplumun çeşitli katmanlarını ikna etmekten çok baskıyla hizaya getirmekten başka yol görmediğinin kanıtıdır.

Eğilimin bonapartistme böylesine aşırı derecede yönelik olması gerçeği ile hakim sınıflarda sınırlı olsa dahi, Türkiye'de parlamenter sistemin hemen hemen süreklilik göstermesi arasında bir uyumsuzluk olduğu söylenebilir. Ama bonapartistm parlamenter sistemin içinde de mümkündür. Parlamenterizmi bu kadar sürekli kılan burjuvazinin demokratlığı değil, işçi sınıfının, ezilen ulusun, çalışan yığınların bir mücadele geleneğinden yoksun oluşlarıdır. Demokrasi Türkiye'de işçi sınıfının kendi adına kazandığı mevziler, bu mevzilerin savunulması ve yaygınlaştırılması anlamına gelmiyor. Bugüne kadar kitle mücadelelerinin eleştirel bir tahlili yapıldığı takdirde bunu açıkça görmek mümkündür. (*)

Bugün için sosyalist sıfatını kullanarak sınıf adına konuşma hakkını kimse kendinde göremez. Böyle bir önderliğe nitelik olarak değil de sıfat olarak, varolan bilinç düzeyleri de gözönüne alındığında, en çok sendika bürokrasisi yakındır. Bu da sınıfın önündeki sorunlar konusunda bize rahatlıkla ipuçları vermektedir. Sınıfın çıkarlarını dile getirecek, rejimi sorgulayacak, burjuvazinin manevralarını açık açık yapmasını engelleyecek olan bu önderlik midir? Sınıfın doğrudan örgütlen-

(*) Bkz; Mehmet Tuncer, 'Türkiye İşçi Hareketinin Tarihsel Konumu', *Süreklî Devrim*, sayı 4, s. 26

melerine, komitelerden sovyetlere varana dek bir dizi örgütlenmenin öncülüğünü, propagandasını yapacak olan bu önderlik midir?

Aslında «faşizme karşı mücadele» teraneleriyle sınıfı uyutan bu önderliklerin, faşist hareketin işçi sınıfı içinde örgütlenme çabasına dahi mücadele edemediği açıktır. Bu noktada,

a) Özellikle Anadolu'daki kamu kesiminde devlet olanaklarından yararlanarak MİSK ve kısmen HAK-İŞ'in gelişmesine karşılık pek çaba görülmemiştir. Seydişehir yenilgisi ise basit oyuna düşme özürleri ile atlatılmayacak kadar ciddi örgütsel hataların ürünüdür.

b) İşçi sınıfının bütünlüğünün şirket hesaplarına uymadığı gerekçesi ile, ancak tabana insiyatif tanınarak yürütülmesi mümkün olan küçük işyerlerinin örgütlenmesine ilişkin çalışma tarzı ve anlayışının aksaklığıyla bu işçiler gözardı edilmekte ve faşistler için «hafif sanayi» boş bir alan olarak kalmaktadır.

c) Sendika bürokrasisinin tasfiye işlemlerinden ötürü tabanın seçilmiş ve benimsenmiş kişilere olan güveninin yerini «güvensizlik» almaktadır; bu da tedrici olarak faşistlerin gelişmelerine yol açabilir. Henüz bu tehlike bir gerçeklik haline gelmemişse de bir eğilim olarak önümüzdeki yıllarda önemle kendini duyurabilir.

Eğer sendikaların, hatta kimi derneklerin birtakım bürokratik manevralarla 'demokratik' seçenekler üretebileceklerine inanmıyorsak, çalışan yığınlardan ezilen ulusa kadar demokrasinin kitlevî bir biçimde yaratılması, korunması ve yaygınlaştırılıp aşılması için ne tür yapılar ve ittifakların gerektiği konusunda kesin bir tutum takınmak gerekir. Hem de zamanı gelmezden önce bunun propagandasını yaparak, öncüyü, kitleleri buna hazırlayarak. Ne kadar militan mücadele verilirse verilsin eğer kitlelerin bu yolda mücadeleleri için gerekli perspektiften yoksunsak en çok Paris Komünarlarının şanlı sonuna varabiliriz.

Az gelişmiş ülkelerde işçi sınıfının dışında «demokrasi» için gerekli mekanizmaları

oluşturacak düzeyde ne küçük burjuvazi örgütüdür ne de başka katmanlar.

Bu noktada küçük burjuvazinin devletle arasındaki ilişkiye bir göz atalım. Devletin parçalanması tabii ki birinci derecede burjuvazinin kabusudur. Ama devleti ayakta tutan da, siyasal ve toplumsal olarak küçük burjuvazidir. Akla gelebilecek bir dizi ülke için geçerlidir bu. MHP'nin MC hükümetleri döneminde devlet kademelerinde yaygın bir biçimde yerleşmeye yönelmesi yalnızca bir stratejinin değil aynı zamanda küçük burjuvazi ile faşist hareket arasındaki temel eğilimin ürünüdür. Türkiye'de küçük burjuvaziden kastedilen uzun zaman zabıt-katip kesimi olmuştur. Çünkü toplumda devlet içinde de olsa örgütlü olan yalnızca küçük burjuvazinin bu kesimi olmuştur. Ve bu kesim güçlü adam yönetimlerini ya da kendi yapısından gelen müdahaleleri daima alkışla karşılamıştır. Yani bu kesim en azından güçlü devlet formülasyonlarına çok bağlıdır.

Ama Türkiye'de hizmet sektöründen sanayiye kadar devlet dışı bir küçük burjuvazi de gelişmektedir. Toplumsal dokuya oldukça geç giren bu kesim ise tekellere hem bağlıdır hem de onlarla mücadele içindedir; dolayısıyla siyasal çözümlerde farklı tutumlar takınabilir (bu kesimin varlığı az gelişmiş ülkeler içinde genelleştirilemeyecek bir olgudur; örneğin Brezilya'da tekelleşme çok daha yoğundur ve hemen hemen Türkiye'ye oranla böyle bir kesimden söz etmek mümkün değildir). Faşizmin güç aldığı küçük burjuva kesimlerin içinde önemli bir yer tutmaya aday olan bu gruptakiler faşizmin kitle tabanının önemli bir ögesi olabilirler.

Faşizmi yalnızca emperyalist-kapitalizmin işçi sınıfını yok edici, ezici bir aleti olarak gördüğümüzde küçük burjuvazinin güçlü devletle, faşizmle bir ilgisi olmaması gerekir; çünkü faşizm ve güçlü devlet küçük burjuvazinin her an hoşnutsuz olduğu büyük burjuvazinin çıkarıdır. İşte faşist ideolojinin ve propagandanın çelişik konumu da budur. Birinci «devrim» anti-komünist, ikincisi ise anti-kaptalist. Ne varki her faşist «devrim» ilkinde duraklamış, anti-kapitalist devrimin yerini ise buna inanan «sol»cuların temizlenmesi almıştır.

Küçük burjuvazinin siyasal etkenliği iktisadi konumuyla kıyaslanmayacak boyutlardadır. Dolayısı ile kapitalist gelişmenin küçük burjuvazinin dünyasını karartması (onu mülksüzleştirilmesi, proleterleşme tehdidi ile karşı karşıya bırakması) küçük burjuvazinin siyasal alanının anlaşılmasında nasıl bir etmense, küçük burjuvazinin devletle ilişkilerinin düzeyi ve niteliği de tahlile katılması gereken bir etmendir.

Türkiye'de alınan oylar MHP için henüz bu evrenin tamamlanmamış olduğunu göstermektedir. MHP için en önemli gelişmelerin başında faşist hareket için bir önkoşul olan gençlik içinde belli bir etkinlik kazanmak gelmektedir. Bugün için kolluk kuvvetleri kısmen okullardaki faşist etkinliği sindirmeye yönelmişlerdir. Ama dünü unutmamak gerek. Devrimcilerden, demokratlardan çok daha az sayıda, faşist, apolitik öğrencileri okullardan soğutacak, bezdirecek kadar ciddi bir etkinliği temsil ediyorlardı. Gençliğin bir diğer kesimi diyebileceğimiz, hızlı kentleşme sonucu erken yaşta istihdam sorunu ile karşı karşıya kalan (okuma olanağından yoksun) işsiz vasıfsız gençler arasında faşizm kendisine oldukça militan bir taban bulmuştur (hatta sözü edilen iki kesim faşizmi terörist kadrolarını oluşturmuşlardır). Henüz büyük kentlerdeki küçük burjuvaziye kendisine çekememiş olan faşizmin bir diğer önemli dayanağı ise ırkçı-şoven propagandanın hemen yankılanabildiği Kürdistan sınırındaki kitlelerden aldığı oylardır. Bir diğer belirti ise geleneksel ve en geri yörelerde etkinlik kazanmasıdır. Bu açıdan MHP oldukça geri bir temele dayanmaktadır. Yani Almanya ve İtalya'daki gibi kentsal etkinliğinden söz edemeyiz. Faşist terör ancak çok küçük gruplarca yapılmaktadır. Ne ki mezhep çatışmalarının ve şovenizmin yaygın olduğu yerlerde kitlevi bir karakter de kazanmaktadır. Ama toplumsal etkinlikleri açısından henüz darbe anının değil hazırlanma döneminin içinde olduklarını söyleyebiliriz. Faşizmin gelişme evrelerini birbirinden çok iyi ayırdetmek zorundayız. Alman felaketi bunu küçümseyenlerin tarihidir aynı zamanda. Sosyal demokrasiden bonapartizme değin önlerine çıkan herşeyi faşizm olarak gördüklerinden faşizmin gelişme evresini kavrayamamışlar, Hitler iktidara geçtiğinde

de hem iş işten geçmiş hem de yine eski budalalıklara devam edilmiştir. Türkiye'de yakın dönem için olağanüstü bir tehlike yoktur. Sorun bunu gören güçleri toparlamak ve siyasal ibrenin yükselmesi ile birlikte en azından faşizmin yeniden güçlenip toparlanmasına olanak vermeyecek tedbirleri almaktır.

Kitlelerin nabzı konusunda spekülasyona girişmenin anlamı yok. Henüz parlamenter sistemden, şu ya da bu partiden, şu ya da bu partilerin koalisyonundan umut kesmiş değiller. En azından sınırlı da olsa günlük yaşam koşullarında geçmişle kıyaslanmayacak bozulmalara karşı tepki göstermeyeşlerinde bunun da payı şüphesiz var. Tabii Ecevit iktidarının bonapartist yanı burda da kendini açığa vurmaktadır. Yanlış anlaşılmasın, sözümüz Ecevit iktidarını faşist görmeyenlere, Yoksa «Sosyal demokrasi... Özellikle kapitalizmin darda kaldığı anlarda, sık sık faşist rol oynar.» (Komünist Enternasyonal Programı, 1928, Aydınlık Yay., s. 35) tezini savunup her türlü değişimi faşizmin bir üçkâğıdı olarak görenlere değil. Ama bunlar için tarih tekerrür edebilir ve gerçek faşist iktidarı gördüklerinde, 1928'de kendi söylediklerine 1935'te kendi sövenler gibi, hayali ajan ve düşmanlara kendi günahlarını yıkıp onmilyonlarca insanın ölümüne yolaçan ihanetlerine kılıflar giydirebilirler. (Bkz. 1935 Komintern VII kongre). 1935 özeleştirisine rağmen hâlâ Stalinist geçinen bir dizi grup bu köhnemiş formülasyonlardan medet ummaktadır; burada söylenecek tek söz var: hiç olmazsa kendi tarihlerini biraz daha yakından izlesinler!

Sorun açıktır. Ne iktidar faşisttir ne de faşizm hemen yarın iktidar olacaktır. Ama bunu böyle göremezsek kimilerinin hayal bile edemediği olaylara muhatap olunacaktır. Hatta kendileri yokedilmeden kendi kendilerini yoketmek durumunda kalabilirler. Yani mücadelesiz bir yenilgiyle, bir yıkımla karşılaşabilirler.

ANTI FAŞİST MÜCADELEDE DEVRİMCİLERİN BİRLİĞİ

Sınıfın ve kitlelerin çeşitli düzeylerdeki özörgütlenmeleri anti-faşist mücadelenin zaferi için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ancak bu

tür örgütlenmeler devrimci bir partinin yerini alamaz. Ama devrimci bir parti de birleşik işçi cephesi içinde gücünü geliştirebilir. Proleter öncünün uzlaşmaz tutumu olmadan, öncüsüz kitlelerin varabileceği yer oldukça sınırlıdır.

Birleşik İşçi Cephesi taktiğini uygulamasının propagandası tabii ki kitleler içinde en açık şekilde yapılır. Ama mevcut önderliklerin konumunu hesap etmeden, hiçbir grup tek başına sınıfın birliğini sağlayamaz. Çünkü parçalanmış olan sınıfın birliği ancak ya bir dizi önderliğin öncülüğünde ya da devrim anında sağlanabilir (bu anda dahi hiçbir parti tek başına bunu başaramaz).

Geleneksel işçi örgütlerinin önderliklerine Birleşik İşçi Cephesi taktiğini kabul ettirmek, onları niyetleri dışında böylesine bir mücadeleye sürüklemek için aşılması gereken engellerin en temellisi ve bu cepheye ulaşmanın önkoşulu ilkin devrimcilerin birleşik cephesini sağlama görevidir. Burada devrimcilerin birliğinden kastettiğimiz herhangi bir grubun, partinin, örgütün kendi içindeki birliği değildir. Bu her örgütün kendi iç sorunudur. Bizim burada belirtmek istediğimiz anti-faşist mücadelede, hakim sınıflara karşı mücadelede yer alacak tüm devrimci güçlerin kendi aralarında bir cephe kurmalarıdır.

Bir an için dahi akıldan çıkarmamak gerekir ki, 1917 Ekim devrimine kadar açık ya da zımnî bir dizi ittifak gerçekleştirilmiştir. Bırakalım Inter-rayons grubu ile Bolşevik partisinin birleşmesini, sosyal-patriyot'lara karşı enternasyonalist menşeviklerle işbirliği yapılmıştır ve çoğu zaman unutilan (unutturulan) sol SR'lerle birlikte ayaklanmanın yürütüldüğüdür.

III, Enternasyonal'in 1922 kararları bu konuda gereğinden fazla açıktır. Lozovsky Kızıl Sendika Enternasyonalinin programını sunarken açıkça şunları belirtmektedir: Birleşik işçi cephesini yaratmadan önce, tüm örgütleri bir tek mücadele örgütünde birleştirmeyi düşünmezden önce, tüm devrimci güçlerin bir cephesini yaratmak gerekir. Biz ... hakim sınıflara ve onların yönetimlerine karşı tüm savunma ve hücum eylemlerinde tüm devrimci örgütler arasında geniş iş-

birliği ve sürekli bir bağlantının gerekliliğinin altını çiziyoruz... (*)

Kısacası çeşitli devrimci örgütler arasında böylesine bir işbirliği olmazdan, böyle bir cephe kurulmazdan geri ve reformist işçilerin devrimi talep edecek konuma gelmeleri olanaksızdır. Böyle bir perspektif çeşitli devrimci örgütlerin kendi aralarındaki sorunları yoksaymalarını gerektirmez. Aksine bu sorunlarını sınıfın en geniş katılımı ile sağlanmış Birleşik İşçi Cephesi içinde tartışılar ve sınıfın onayına sunarlar. «Savunmayı birlikte hazırla, geçmişini unutma, geleceğe hazırlan.» (Troçki) Rusya'da Sovyetler yalnızca bolşevik işçilerden oluşmuyordu. İşçi sınıfının içinde yankı bulabilen her görüş burada temsil edilmekteydi. Bolşevik partisi ilkin azınlıkta olduğu Sovyetlerde Ekim'de çoğunluğu sağladı ise, değişen, işçilerin fizik varlığı değil bilinçleriydi. Bolşevikler doğru taktikleriyle sınıfı kazandılar. Yoksa tecrit edilmiş dernek ya da dar işçi örgütlerinde değil.

Böyle bir devrimci cephe birinci derecede bir mücadele cephesidir ve mücadelede yer alacak tüm kesimlerin taleplerini gözönüne almak durumundadır. Askerler barış istiyordu, köylüler toprak, işçiler siyasal iktidar, ezilen uluslar ise kendi kaderlerini belirleme hakkı. Bunların herhangi birini reddederek Bolşevikler devrimi gerçekleştiremezdi. Ezilen, sömürülen her kesimin tarihsel hakkını tanımak zorundaydı. Bolşevik partisinin önemi bunun bilincinde olmasında billurlaştırmıştır.

İspanyol Devrimi hem anti-faşist mücadelede sınıfın doğrudan örgütlenmeleri, hem anti-faşist mücadelede ezilen ulusun konumu ve hem de devrimcilerin birliğinin vazgeçilmezliği konusunda belki de dünyadaki en gelişkin örneği vermektedir bize.

«İspanya'nın bütün kentlerinde ve köylerinin çoğunda, benzer komiteler türlü adlar altında iş görmekteydi: Halk Komiteleri, Yürütme Komiteleri, Devrimci Komiteler ya da Anti-faşist Komiteler, İşçi Komiteleri, Kamu Kurtuluşu Komiteleri... Hepsî savaşın en ateşli anında, askeri hükümet darbesine karşı halkın verdiği

(*) Front Unique Ouvrier s. 19, Cahier rouge 6, éditions de la taupe rouge, 1976.

İspanya Dersleri - Son Uyarı

Leon TROÇKI

17 Aralık 1937

SUNUŞ

Tarihçiler İspanya İç Savaşı'nın, 2. Dünya Savaşı'nın genel bir provası olduğunu söylerler. Bu doğru ama eksik bir tanımlamadır. Çünkü İspanyol devrimi bunun yanı sıra, esasen daha da önemlisi, dünya çapındaki siyasal akımların (sosyal-demokrasi, Stalinizm, Anarşizm, anarko-sendikalizm) bir toplumun tarihsel bir dönüm noktasında, bir devrim döneminde gerçek yüzlerinin açık seçik ortaya çıkmasının evrensel bir örneğini, ne yazık ki trajedisini sundu. Özcesi, İspanyol devrimi 2. Dünya Savaşı'nın yalnızca askeri bir provası değil, aynı zamanda devrimin tüm anatomisini sergileyen tarihsel bir deneyimdir.

Aşağıda yayımladığımız makale Troçki tarafından 1937 Aralığı'nda, yani devrimin tam bir dönüm noktasına ulaşmış olduğu dönemde kaleme alınmıştır. Devrimin niteliği ve anti-faşist mücadelenin perspektifleriyle ilgili devrimci-Marksist yaklaşımları içeriyor olması açısından açıklayıcı bir öneme sahiptir. Bu makale Troçki'nin bir tarihçi olarak değil, devrimci bir politikacı ve İspanyol Leninist-Bolşeviklerinin esin kaynağı olarak yazdığı ve İspanya Devrimi, 1931 - 1939 adlı kitapta toplanan 90 makalesinden biridir.

Bu makalenin daha iyi kavranabilmesi için İspanyol devriminin gelişimini kısaca hatırlatmak yararlı olacaktır :

1930 yılına kadar İspanya devleti mutlakiyet ile yönetilmiştir. Devletin bu feodal görünümüne karşılık yönetici sınıfın çekirdeğini kapitalistler oluşturmaktaydı ve iktidar Kastilya'daki büyük toprak sahipleri ile Katalonya ve Bask bölgelerinin sanayicileri arasındaki kaygan koalisyona dayanıyordu. Birinci Dünya Savaşı sonrasında ülkede yaygınlaşan kitle radikalleşmesi karşısında burjuvazi yönetimi orduya devretmiş ve General Primo de Rivera 1923'ten 1930'a kadar ülkeyi askeri diktatörlük ile yönetmişti.

Ancak 1929 dünya krizi İspanya'yı ağır bir biçimde etkiledi ve yeniden bir kitle radikalleşmesinin içine sürükledi. Askeri yönetim 1930'da istifa etmek zorunda kaldı ve kısa bir süre sonra Kral VIII. Alfonso 1931 Nisan'ında seçimler düzenledi. Bu seçimlerde monarşist partiler ağır bir yenilgiye uğradılar ve Kral yurtdışına kaçtı.

Bu süreç içinde canlanan İspanyol liberalizmi, bir burjuva cumhuriyetinin kurulmasında seferber oldu. Kralın kaçışıyla birlikte kurulan Cumhuriyet hükümeti, liberal partiler ile işçi sınıfının desteğini alan Sosyalist Parti koalisyonuna dayanıyordu. Bu bir anlamda, 1936'da işbaşına gelen Halk Cephesi hükümetinin ilk benzeri idi. Burjuva partilerinin önderi ve başbakan Manuel Azana kararlı bir anti-komünistti. Azana hükümeti sınırlı reformlarla yetinmekteydi toprak aristokrasinden ve sanayi baronlarından kopmaya ne niyeti ne de gücü vardı. Ama Sosyalist Partinin de varlığıyla, reformist demagoji kitleler içinde, iktidarın gerçekleştiremeyeceği özlemlerin doğmasına neden oluyordu.

Mutlakiyetin toplum üzerindeki baskılarının çözülmesinin en belirgin sonucu İspanyol kitlelerinin devrimci ayaklanmaları ve toplumsal devrim sorununun gündeme gelmesiydi. Troçki liberaller için «kitlelerden duyduğu korku, mutlakiyete karşı olan nefretinden çok daha güçlü» diyordu. Bu, burjuvazinin tarihsel açmazının mükemmel

cevabı yönetmek üzerine kurulmuştu. Kuruluş biçimleri sonsuza dek değişmekteydi. Köylerde, fabrikalarda ya da şantiyelerde, hiç değilse ilkel bir biçimde bunları bir genel kurulda seçme fırsatı bulunmuştu. Bu komitelerde partilerin ve sendikaların temsil edilmelerine hep dikkat edilmişti, devrim öncesi bulunmadıkları yerlerde bile. Çünkü Komite hem emekçilerin tümünü, hem de bütün örgütleri temsil ediyordu...» (İspanya İç Savaşı, Pierre Broué, Hürriyet Yay., s. 88-89)

İspanya'da karşı-devrimin zaferinde burjuva devletin varlığını sürdürmesi yolunda karar alan Stalinistlerin bu komitelerin merkezleşmesini engellemeleri de önemli bir rol oynamıştır. Anti-faşist mücadelede yer alan tüm örgütler bu komitelerde yer almışlardı ve burjuva devlet mekanizmasının karşısına kendi iktidarlarını kurma yolunda ilerliyorlardı. Falanjist hareketin karşısına çıkan tek devrimci kitlevi örgütler bunlar olmuştur.

İspanya'da karşı-devrimin zafer kazanmasının en önemli bir diğer nedeni de ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesine, burjuvazi ile statükonun korunması adına yapılan işbirliğinin sonucu olarak ihanet edilmesidir.

«1. İspanyol iç savaşında Bask ve Katalonya, ilki burjuva ikincisi giderek proleter anlamıyla falanjist hareketin karşısına dikilmiştir.

2. Cumhuriyet hükümeti ilkin vaadettiği özerklikli askıya almıştır.

3. İspanyol Komünist Partisi demokratik bir burjuva devleti kurulması yolundaki çabaları ile merkezi devletin yanında yer almıştır.

4. Böylece (IKP) Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'nı savunma olanağını baştan gözden çıkarmış. Hatta burjuva devletin karşı özerklik, bağımsızlık gibi taleplere fiilen karşı çıkmak durumunda kalmıştır.

5. Devrim selinin karşısına çıkarılan burjuva demokratik çözüm, anti faşist cepheyi parçalamış...

6. Ne savaş, ne devrim, ne bağımsızlık, ne özerklik kazanılmıştır. (S. Devrim, sayı 1, s. 8-9)

Evet anti-faşist mücadelenin başarıya ulaşması için devrimci parti mutlak gereklidir. Ama devrimci bir parti oluşana dek, bir dizi devrimci grup arasında programlı bir cephe kurulması zorunludur (partiler gerçeği olduğunda cephe daha somut bir ifade kazanır).

Bu program da mücadele eden ve etmeye aday tüm kesimlerin taleplerini içermek zorundadır. Bu açıdan yalnızca işçi sınıfından kalınan uvriyerist eğilimler, mücadele edecek güçleri amorf bir halk güçleri ile ayrıştırmayan popülist eğilimler, öncüyü kadir-i mutlak hale getiren sekte eğilimler faşizme karşı mücadeleyi bir devrim mücadelesine dönüştürme perspektifinden yoksun oldukları için de zafere ulaşamazlar.

Birleşik İşçi Cephesi taktiği yalnızca işçi sınıfını kapsayan bir anlayışın ürünü değildir. İşçi sınıfı mücadelenin odağıdır ama köylülüğün yanı sıra burjuva devlet mekanizmasına karşı mücadelede önemli bir görev yüklenebilecek olan ezilen ulusun kendi kaderini belirleme uğruna verdiği mücadele de işçi sınıfının egemen sınıflara karşı mücadelesiyle bütünleşmezse, demokrasi düzen partilerinin elinde bir manevra aleti olarak kalacaktır. Düzen partileri bu manevrayı yalnızca kendi özgüçlerine dayalı olarak yapmazlar. İşçi sınıfının reformist önderliklerinin omuzuna basarak da bunu gerçekleştirirler.

Ama burjuva devletin savunulması yönünde çözümler faşizmle, askeri diktatörlükle sınırlanamaz. Bugünkü durumda olduğu gibi güçlendirilmiş devlet, güçlü devlet ve bonapartizm de burjuva önderliklerinin önünde durmaktadır. Bu formülasyonlar faşizmi frenlemeye yönelseler dahi yukarıda üzerinde ısrarla durduğumuz devrimcilerin birliği tarihsel öneminden bir nebze bile yitirmez. Çünkü devrimcilerin birliği yalnızca faşizme değil egemen sınıfların ve onların yönetimlerinin tüm biçimlerine karşı devrimci mücadelenin yürütülmesinin aracıdır. Kitlelerin devrimci tarafından fethedilmesi yolunda birleşik işçi cephesi taktiğinin ön şartı olarak devrimcilerin birleşik cephesi işçi sınıfının varolan mevzilerinin savunulması, yaygınlaştırılması ve ilerletilmesi için en acil görevdir.

Kapitalizm var oldukça demokrasi mücadelesi var olacaktır, onunla birlik faşizm, bonapartizm vb. olasılıklar da olacaktır. Sosyalizmi hedeflemeyen her mücadele burjuva toplumunun her döneminde yeniden ve yeniden demokrasi çığırkanlığı yapacaktır. Ancak ve ancak demokrasiye proleter bir içerik kazandıracak olan sürekli devrim, toplumu bu arızı çözümlerden kurtaracaktır.

bir örneğiydi. Azana'yı Kerenski'ye benzetiyor ve burjuvazinin kitleleri ezme operasyonu başladığında onun bir köşeye atılacağını söylüyordu. Azana iktidarda kalabildi ama onu orada burjuvazi değil, devrimi ezen «sol» partiler tuttu.

Kitleler sürekli olarak «Halk Hükümeti»ne karşı ayaklanıyorlardı. 1931 Ağustos ve Temmuz'unda grevler yaygınlaştı, 1933'te Cádiz'de Anarşist bir ayaklanma gerçekleşti ama «demokratik» hükümetin kurduğu Sivil Muhafızlar tarafından kanla bastırıldı.

Nihayet Azana Eylül 1933'te istifa etti ve eski bir radikal olan Alejandro Lerroux hükümet kurdu ve seçim düzenleyeceğini ilan etti. Ama o da kitleler karşısında kilişe, ordu ve monarşist partilere daha çok yaklaşmaya başladı. Devrim havası tüm ülkeyi kaplamıştı. Burjuvazi bile sorunun Cortes'de (İspanyol Meclisi) değil, sokaklarda çözüleceğini ilan ediyordu. Bu arada eski diktatörün oğlu Jose Antonio Primo de Rivera, İspanyol falanjını kurdu. Silahlı güçler çete saldırılarına ve sistemli bir biçimde sendikacıları ve solcu politikacıları öldürmeye başladı. Bu arada liberal ve radikal politikalar lafta sollaşmaya başladı. Ocak 1934'te Largo Caballero'nun Sosyalist Partisi silah satın almak ve üyelerine dağıtmak için bir komite kurdu.

1933 Kasım seçimlerine anarşist CNT (Ulusal İşçi Konfederasyonu —o dönemde anarşistlerin yönetimindeki en büyük işçi örgütü) katılmadı ve sağcı partiler Cortes'de çoğunluğu sağladı. Lerroux yeniden başbakan oldu. Ekim 1934'te Lerroux, hükümete Gil Robles'in aşırı sağcı partisi CEDA'yı alınca SP ve CNT genel grev ilan ederek ayaklanma başlattı. Oviedo'da bir Komün ilan edildi. Hükümet Fas'daki işgal birlikleri komutanı General Franko'yu çağırıldı ve 12 Ekim'de Oviedo, binlerce ölü vererek düştü.

Asturias'da işçiler yenilmişler ama henüz ezilmemişlerdi. Rejime karşı nefret yoğunlaşıyordu. Böylece sağcı koalisyonun da temelleri sarsıldı, kriz sonucu dağıldı. Şubat 1936'da düzenlenen seçimlerde burjuva Cumhuriyetçileri, Sosyalist ve Komünist Partiden oluşan Halk Cephesi iktidara geldi ve Azana yeniden başbakan oldu. Anarşistler bu kez seçimlerde Halk Cephesini (HC) desteklediler. HC'nin karşıdevrimci yanlarını sürekli sergileyen POUM da (Birleşik Marksist İşçi Partisi —Andrea Nin liderliğinde, önceleri Troçkist Uluslararası Sol Muhalefet akımının bir parçası, daha sonra ondan koparak merkezci bir akım haline gelen, işçiler arasında önemli bir desteğe sahip parti) HC'ne «eleştirel destek» vererek onun pro-kapitalist seçim bildirgesine imza attı.

HC iktidarı karşısında Franko 17 Temmuz 1936'da Fas'ta faşist ayaklanma başlattı. Uç gün içinde İspanya'daki 50 garnizon ayaklanmaya katıldı. Sanayi kapitalistleri de dahil olmak üzere tüm eski yöneticiler ayaklanmayı desteklediler. Azana'nın ayaklanmaya ilk tepkisi uzlaşma olanaklarını araştırmak oldu ve işçilere silah dağıtılanların kurşuna dizileceğini ilan etti. İşçiler ise tam bir ayaklanma ruhu içindeydiler. İçişleri Bakanı Quiroga istifa edince Azana, Franko'ya saygısını göstermek amacıyla daha uzlaşmacı bir kabine kurdu. Bu, kitleler arasında geniş tepkilere yol açtı ve işçiler «ihanet» haykırılarıyla sokaklara döküldü. 19 Haziran'da yeni bir hükümet kuruldu ve gerçek bir biçimde silah dağıtılmaya başlandı. Bu, İspanyol devriminde yeni bir dönemin başlangıcıydı.

Şehirlerde gerçek güç işçi örgütlerinin elinde toplanmaya başlamıştı. Barcelona'da silah dağıtılmayınca POUM ve CNT askeri garnizonları basarak zorla silahlandı. Katalonya'da silahlı işçi milisleri geniş bir cephe halinde birleşerek faşist birlikleri tümüyle temizledi.

Bu arada Stalinistler burjuvazi ile ittifaklarını haklı göstermek amacıyla Franko'yu «feodalizmin» temsilcisi olarak göstermeye ve bunun «teorisini» yapmaya çalışıyorlardı. Halbuki kapitalistler Franko'nun yanında yer alıyorlardı işçiler ise, sahiplerince

terkedilen fabrikalara el koyarak kendi denetimlerinde çalıştırıyorlardı. Polisin yerini ise işçi muhafızlar almıştı. Köylüler, toprakları işgal ediyordu. Bu, tam bir toplumsal devrimdi. 21 Temmuz'da kurulan Katalonya Anti-faşist Milisleri Merkez Komitesi bölgenin gerçek iktidarı haline geldi. Böylece Cumhuriyetçi İspanya'da ikili bir iktidar kurulmuştu. Bir yanda fabrika komiteleri, milis birlikleri ve köylü konseyleri —ki bunlar Anarşistler ve POUM tarafından destekleniyordu— diğer yanda ise Azana hükümeti —KP ve SP ise bu Halk Cephesi iktidarını destekliyordu.

Halk Cephesi, burjuva müttefiklerini ve Fransa, İngiltere ve ABD'deki «demokratik» hükümetleri ürkütmemek için devrime karşı çıkıyor ve sınırlı reformlarla yetinmek istiyordu. Gerçekte ise burjuvazi çoktan Franko'nun safında yerini almıştı. İngiltere, Fransa ve ABD ise, Hitler ve Mussolini'nin İspanyol faşistlerine yaptıkları yardımlara karşılık Cumhuriyetçi yönetime silah satmaktan kaçınıyor ve Fransız Halk Cephesi lideri Leon Blum'un «müdahale etmeme» politikasını izliyorlardı.

Devrimin güçlü kabarışına karşılık HC'nin onu ezibilmesinin iki temel nedeni vardı: birincisi, POUM ve CNT işçi-köylü iktidar organlarını merkezileştireceklerine, liberallerin kendilerini desteklemesini beklediler ve daha sonra 1936'da HC'ne katıldılar böylece kitleler öndersiz kaldı; ikincisi, Stalin, Nazilere karşı demokratik burjuva cumhuriyetleriyle kurduğu ittifakı bozmamak için devrime karşıydı ve Komintern'in olanca ağırlığını HC'nin arkasına yığdı. Böylece işçi ve köylülerin özyönetim ve mücadele organları dağıtılarak iktidar, burjuva demokrasisi merkezi etrafında güçlendirildi. Sınıfın bağımsız gücü ezildikçe de, hükümet sürekli olarak sağa kaydı.

SSCB silah yolladıkça ve Uluslararası Tugaylar ülkeye girdikçe iktidar içinde KP'nin etkinliği arttı ve diğer örgütlere saldırmaya başladı. KP dışardan gelen silahları Anarşistlere ve POUM'culara dağıtmayı reddetti ve silahsız yığınların Aragon'da faşistler tarafından kitle kıyımına uğratılmasına neden oldu. Nihayet KP son darbesini bir provokasyonla vurdu: 1937 Mayıs'ında Barcelona'da başından beri Anarşistlerin elinde bulunan bir telefon merkezini işgal ettiler. Anarşistler merkezi vermeyi reddedince çatışmalar başladı. İşçiler polise karşı örgütlerini korumak için barikatlara koştular. Hükümet Anarşist ve POUM liderlerini tutukladı, birçoğunu öldürdü, örgütleri yasakladı. SP lideri Caballero bile bu uygulamaları eleştirerek istifa etti ve yerine KP'den Juan Negrin başbakan oldu.

Böylece Cumhuriyetin düşüşü başladı. Devrim ezilince iç savaş güçsüzleşmeye başladı. Nisan 1938'de faşistler ülkeyi ikiye bölmeyi ve cephe savaşı başlatmayı başardılar. Bundan sonraki kronoloji basitti: 22 Eylül'de Uluslararası Tugaylar son savaşlarını Ebro'da verdiler. 29 Eylül'de Chamberlain ve Daladier, Stalin'in, uğruna İspanyol devrimini feda ettiği anti-Alman ittifakı hayallerine son verecek bir biçimde Hitler ile Münih anlaşmasını imzaladılar. 15 Kasım'da ise Uluslararası Tugaylar İspanya'yı terketmeye başladılar ve Stalin, 24 Ağustos 1939'da Hitler ile imzalayacağı anlaşmanın şartlarını hazırlamaya koyuldu.

29 Ocak 1939'da faşistler Barcelona'yı aldılar. Mart'ta Madrid ve Valencia teslim oldu. Faşistler şehre girdiklerinde burjuva politikacıları ve KP önderleri çoktan ülkeden kaçmışlardı. ★

İspanya'da Menşevizm ve Bolşevizm

Yaklaşan büyük savaşa hazırlanırken tüm genelkurmaylar Etyopya, İspanya ve Uzakdoğu'daki askeri hareketleri yakından inceliyorlar. Devrimci kurmaylarca ise aynı dikkatle incelenmesi gereken de, yaklaşan dünya devriminin birer şimşek çakışları olarak İspanyol proletaryasının verdiği muharebeler-

dir. Gelecekteki olayların bizi fenersiz yakalamaması ancak ve ancak bu şarta bağlıdır.

Cumhuriyetçi denen kampta güçleri eşit olmayan üç ideoloji, yani Menşevizm, Bolşevizm ve anarşizm çarpışmaktaydı. Burjuva cumhuriyetçi partilere gelince, onların ne bağımsız fikirleri ne de bağımsız politik anlamları vardı; varlıklarını ise ancak

reformistlerin ve Anarşistlerin omuzlarına binerek koruyabilirlerdi. Ayrıca İspanyol anarko-sendikalizminin önderlerinin de, doktrinlerini reddetmek ve gerçekte anlamını sifıra indirmek için herşeyi yaptıklarını söylemek abartma olmaz. Aslında cumhuriyetçi kamp denen şeyin içinde çarpışan iki doktrin vardı-Menşevizm ve Bolşevizm.

Sosyalistlere ve Stalinistlere göre, yani ilk ve ikinci haldeki Menşeviklere göre İspanyol devriminin halledeceği yalnızca onun «demokratik» görevleriydi; bunun için de «demokratik» burjuvazi ile bir birleşik cephe kaçınılmazdı. Bu bakımdan, proletaryanın, burjuva demokrasisinin sınırlarını aşan herhangi bir denemesi yalnızca erken değil, aynı zamanda vahimdir de. Ve de, gündemde olan devrim değil, asi Franko'ya karşı mücadeledir.

Ama faşizm feodal değil, burjuva gericiliğidir. Burjuva gericiliğe karşı başarılı bir kavga yalnızca proleter devriminin güçleri ve yöntemleriyle verilebilir. Kendisi de burjuva düşüncesinin bir kolu olan Menşevizm, bu gerçekleri sezmez, sezemez de.

Yalnızca Dördüncü Enternasyonal'in genç sekسیونu tarafından açıkça ifade edilen Bolşevik görüş ise kendisine kalkış noktası olarak sürekli devrim kuramını alır yani yarı-feodal toprak mülkiyetinin tasfiyesi gibi tastamam demokratik sorunlar dahi iktidar proletarya tarafından zaptedilmeden çözülmez ama bu da dönüp sosyalist devrimi gündeme getirir. Dahası, devrimin ilk aşamalarında bile İspanyol işçilerinin kendileri pratikte sadece demokratik sorunları değil, saf sosyalist sorunları da ortaya koydular. Burjuva demokrasisinin sınırlarını çiğnemek talebi, pratikte, demokratik devrimin savunulması değil, reddedilmesi anlamına gelir. Nüfusun büyük kesimini oluşturan köylülük ancak tarımsal ilişkilerdeki bir altüst oluşla faşizme karşı güçlü bir sipere dönüştürülebilir. Ama toprak sahipleri ticaret, sanayi ve banka burjuvazisine ve onlara dayanan burjuva aydınlarına yakından bağlıdır. Proletaryanın partisi böylece köylü kitlelerle veya liberal burjuvaziyle birlikte yürümek seçeneği ile karşı karşıyaydı. Hem köylülüğü hem de liberal burjuvaziye aynı koalisyona sokmak için ancak birtek neden olabilirdi: köylülüğü aldatması için burjuvaziye yardım etmek ve böylece işçileri yalıtılmak. Tarım devrimi ancak burjuvaziye karşı ve dolayısıyla ancak proletarya diktatörlüğünün önlemleriyle gerçekleştirilebilirdi. Üçüncü bir ara rejim yoktur.

Teori bakımından, Stalin'in İspanya politikasındaki en şaşırtıcı şey, Leninizmin alfabetesinin gözardı edilmişindeki sınırsızlıktır. Birkaç on yıllık —hem de ne on yıllar!— gecikmeyle Komintern, Menşevizmin doktrinini yeniden tamamiyle canlandırmıştır. Bırakın bunu, Komintern bu doktrini daha «tutarlı» ve dolayısıyla daha saçma bir hale getirmeyi başarmıştır. 1905 eşliğindeki çarlık Rusyasında «tastamam demokratik devrim» formülasyonunun ardındaki hükümler her halde, 1937 İspanya'sında olduğundan çok daha fazlaydı. Menşevizmin «liberal işçi politikası»nın bugünün İspanya'sında Stalinizmin gerici işçi düşmanı politikasına dönüşmüş olması pek şaşırtıcı değil. Aynı zamanda Menşeviklerin doktrinini, marksizmin bu karikatürü, kendi kendisinin karikatürü haline getirilmiştir.

Halk Cephesi «Teorisi»

Komintern'in İspanya'daki politikasının teorik bir «hata»dan doğduğunu düşünmek saflık olur. Stalinizmin yol göstericisi marksist teori değildir ya da sorun bu ise, ona yolgöstericilik yapan herhangi bir teori değil, Sovyet bürokrasisinin görgül (ampirik) çıkarlarıdır. Kendi dar samimi çevrelerinde Sovyet alaycıları Dimitrov'un Halk Cephesi «felsefi» ile dalga geçiyorlar. Ama kitleleri aldatmak için bu kutsal formülü yayan bir sürü samimi ya da sahte, saf ya da şarlatan kadroları var. Cehalet ve rahatlığıyla, kırsal usçuluğu ve devrime doğuştan ilgisizliğiyle Louis Fischer, bu çekici olmayan kardeşliğin en iğrenç temsilcisidir. (1) «İlerici güçlerin birliği!» «Halk Cephesi fikrinin zaferi!» «Antifaşist safların birliğine Troçkistlerin saldırısı!» ... Bu durumda *Komünst Manifesto*nun doksan yıl önce yazıldığına inanan çıkar mı?

Halk Cephesi teorisyenleri esasta aritmetiğin ilk kuralı olan toplamadan öteye geçmiyorlar: «Komünistler», artı Sosyalistler, artı Anarşistler, artı liberaller, herbirinin tek başına ifade ettiği nicelikten daha büyük bir toplamı oluşturuyorlar. İşte onların bütün zekası budur. Oysa burada yalnızca aritmetik yetmiyor. Hiç olmazsa mekaniğe gerek var. Kuvvetlerin bileşkesine ilişkin paralelkenar kuralı politika için de geçerlidir. Böyle bir paralelkenarda, bileşken kuvvetler birbirinden saptıkça bileşke de giderek kısalır. Politik müttefikler zıt yön-

(1) Louis Fischer (1896 - 1970), *Nation* adlı organın Avrupa muhabiriydi ve Troçki tarafından Moskova mahkemeleri sırasında Stalinizm'e sempati duy-makla suçlanmıştır.

de yürümeye yöneldikçe bileşke de sifıra gidebilir.

Bazen ortak pratik sorunların çözümünü için işçi sınıfının birbirinden sapkın politik gruplarından oluşan bir blok kesinlikle kaçınılmaz olur. Belli tarihsel koşullarda böyle bir blok, çıkarları proletaryanın çıkarlarına yakın olan ezilen küçük-burjuva kitleleri kendisine çekebilir. Böyle bir blokun birleşik kuvveti, kendisini oluşturan parçaların kuvvetler toplamından daha güçlü olabilir. Öte yandan, proletarya ile burjuvazi arasında yapılan politik ittifak, temel sorunlarda bu iki sınıfın çıkarları çağımızda taban tabana zıt olduğundan genel bir kural olarak ancak proletaryanın devrimci gücünü felçleştirmeye yarar.

Çıplak şiddetin gücünün keskin biçimde etkin olduğu iç savaş ise, bu savaşa katılanlardan üstün bir özveri ruhu ister. İşçiler ve köylüler ancak kendi kurtuluşları için mücadele ederlerse zaferi güvenceye alabilirler. Bu şartlarda proletaryayı burjuvazinin önderliğine bağımlı kılmak iç savaşta yenilgiyi daha baştan kabullenmek demektir.

Bu basit gerçekler hiç te saf teorik çözümlerlerin ürünü değildir. Tersine, en azından 1848 ile birlikte başlayan bütün bir tarih deneylerinden çürütülemeyecek biçimde çıkarsanan gerçeklerdir bunlar. Modern burjuva toplumu tarihi Halk Cephesinin her türüyle, yani çalışanları aldatmak için en değişik politik bileşimlerle doludur. İspanyol deneyi bu cinayet ve ihanet zincirinin yalnızca yeni ve trajik bir halkasıdır.

Burjuvazinin gölgesiyle ittifak

Politik bakımdan en çarpıcı gerçek ise, İspanyol Halk Cephesinin gerçeklikte, bir kuvvetler paralelkenarından bile yoksun olduğudur. Burjuvazinin yerini gölgesi almıştı. Stalinistler, Sosyalistler ve Anarşistler aracılığıyla İspanyol burjuvazisi, Halk Cephesine katılmak zahmetini bile duymadan proletaryayı kendisine bağlamıştı. Her politik meşrepten sömürücülerin ezici çoğunluğu açıkça Franko'nun kampına geçti. Herhangi bir «Sürekli Devrim» kuramı yokken, İspanyol burjuvazisi, nasıl başlarsa başlasın devrimci kitle hareketinin, toprağın ve üretim araçlarının özel mülkiyetine karşı yöneldiğini ve bu hareketle demokratik önlemler alarak başatmenin son derece olanaksız olduğunu daha baştan anlamıştı.

Mülk sahibi sınıflardan yalnızca önemsiz bir yığıntının cumhuriyetçi kampta kalmasının nedeni budur; bunlar Azana, Companys gibi baylardır yani

burjuvazinin kendisi değil, politik avukatları. Herşeyini askeri bir diktatörlüğe dayayan mülk sahibi sınıflar aynı zamanda «cumhuriyetçi» topraklarda kitlelerin sosyalist hareketini felçleştirip, dağıtıp ve ensonu boğmak için *dünkü* politik temsilcilerini kullanabilirlerdi.

İspanyol burjuvazisini biraz olsun temsil etmeyen sol cumhuriyetçiler işçileri ve köylüleri de temsil etmiyorlardı. Yalnızca kendilerinin temsilcisiydiler. Ama Müttefikleri sayesinde —Sosyalistler, Stalinistler, Anarşistler— bu politik hayaletler devrimde belirleyici rol oynadılar. Nasıl? Çok basit, «Demokratik devrimin» ilkelerini, yani özel mülkiyetin dokunulmazlığını cisimleştirerek.

Halk Cephesi'ndeki Stalinistler

İspanyol Halk Cephesi'nin yükselişinin nedenleri ve onun iç dinamikleri gün gibi açıktır. Sol burjuvazinin emekli önderlerinin görevi, kitlelerin devrimini denetim altına almak ve böylece sömürücülerin kendilerine olan kaybolmuş güvenini yeniden kazanmaktı: «Biz cumhuriyetçiler de aynı şeyi yapabiliyorsak sizin Franko'ya neden ihtiyacınız olsun?» Bu merkezi noktada Azana ve Companys'in çıkarları Stalin'in çıkarlarıyla tam olarak çakışıyor çünkü o da Fransız ve İngiliz burjuvazisine, «anarşiye» karşı «düzeni» korumaktaki yeteneğini eylemde göstererek onların güvenini kazanmak ihtiyacındaydı. Stalin işçilerin önünde bir kılıf olarak Azana ve Companys'e gereksinim duyuyordu: Stalin'in kendisi şüphesiz sosyalizmden yanadır ama cumhuriyetçi burjuvaziye itmemeye dikkat etmek gerekir. Azana ve Companys ise, Stalin'in şahsında, bir devrimcinin otoritesine sahip deneyimli bir cellata gereksinim duymaktaydı. Stalin olmasa, böylesine önemsiz bir grup işçilere asla saldıramaz, hatta cesaret bile edemezdi.

Sınıf mücadelesinin akışıyla çoktan yoldan çıkan ikinci Enternasyonal'in klasik reformistlerine, Moskova'nın desteği sayesinde yeni bir güven gelmeye başladı. Rastlantıdır ya, bu destek bütün reformistlere değil, yalnızca en gerici olanlara verildi. Caballero, Sosyalist Partinin işçi aristokrasinden yana dönmüş olan yüzünü temsil etmekteydi. Negrin ve Prieto hep burjuvaziye gözlüyordu. Negrin, Moskova'nın yardımıyla Caballero'ya üstün geldi. (2) Halk Cephesi'ne tutsak olan sol sosyalistler ve anarşistlerin, demokrasinin kurtarılabilir nesi varsa kurtarmaya çalıştıkları doğrudur. Ama kitleleri Halk Cephesi'nin jandarmalarına karşı seferber et-

meyi göze almamalarıyla da, onların çabaları sonuçta yakınma ve çılgınlığa döndü. Stalinistler böylece Sosyalist Partinin açıkça burjuva kanadıyla, aşırı sağ ile ittifak içindeydiler. Baskılarını sola karşı —POUM, Anarşistler, «sol» sosyalistler— başka bir deyişle, devrimci kitlelerin baskısını en hafif düzeyde de olsa yansıtan merkezci gruplara karşı yönelttiler.

Kendi başına çok anlamlı olan bu politik gerçek aynı zamanda Komintern'in son birkaç yıldaki yozlaşmasının bir ölçüsünü veriyor. Bir zamanlar Stalinizmi *bürokratik merkezçilik* olarak tanımlamıştım ve olaylar bu tanımın doğruluğunu gösteren bir dizi kanıtlar getirdi. Bonapartist bürokrasinin çıkarları merkezci duraksama ve yalpalamalarla artık uyumlaştırılmaz. Burjuvazi ile uyum ararken Stalinist klik ancak uluslararası işçi aristokrasisi içindeki en tutucu gruplarla ittifaka girebilir. Bu Stalinizmin uluslararası arenada karşı-devrimci niteliğini keskinces ortaya koyucu olmuştur.

Stalinizmin karşı - devrimci üstünlükleri

Böylece şu bilmecenin çözümüne ulaşmaktayız; yani nasıl oluyor da İspanyol Komünist Partisi, sayıca onca önemsiz ve önderleri bunca çapsiz iken, Sosyalistlerin ve Anarşistlerin kıyaslanamayacak kadar güçlü örgütleri karşısında bütün iktidar iplerini elinde toplayabiliyor. Stalinistlerin düpedüz Sovyet silahlarına karşılık iktidarı takas aldıkları şeklindeki bilinen açıklama fazlasıyla yüzeyseldir. Cephane karşılığında Moskova, İspanyol altını aldı. Kapitalist pazarın yasalarına göre bu herşeyi kapsar. O halde Stalin pazarlıktan iktidar koparmayı nasıl becerdi?

Alışıl gelmiş yanıt, askeri ikmal sağlayarak kitlelerin gözünde otoritesini yükselten Sovyet Hükümetinin, bu «işbirliğine» karşılık devrimcilere yöneltilen şiddetli önlemlerin alınmasını bir şart olarak koştuğu ve böylece kendi yolu üzerinden tehlikeli muhaliflerini kaldırdığıdır. Bütün bunlar hiç te tartışma götürmez ama yine de konunun yalnızca bir yönü olarak, hem de en az önemlisi olarak kalır.

Sovyet ikmalinin yarattığı «otoriteye» karşın İspanyol Komünist Partisi küçük bir azınlık olarak kaldı ve işçilerden giderek artan bir nefret gördü. Öte yandan Moskova için, şartlar koymak yeterli değildi; Valencia'nın da bunlara razı gelmesi gerekiyordu. Sorunun can damarı budur. Yalnızca Zamora, Companys ve Negrin değil, Caballero da başkan-

lığı sırasında üç aşağı beş yukarı Moskova'nın taleplerine razı gelmeye hazırdılar. (3) Neden? Çünkü bu bayların kendileri devrimi burjuva sınırlar içinde tutmak istiyorlardı. Stalinist programa ne Sosyalistler ne de Anarşistler ciddi biçimde karşı çıkmadı. Burjuvaziden kopmaktan korkuyorlardı. İşçilerin devrimci hamlelerinden ise ölümüne korkuyorlardı.

Cepaneleri ve karşı-devrimci ultimatomuyla Stalin, bütün bu grupların kurtarıcısı idi. Onların umdukları şey, Franko'ya karşı askeri zaferi Stalin'in güvence altına aldığı ve aynı zamanda devrimin akışının bütün sorumluluğundan kendilerini kurtardığıydı. Sosyalist ve Anarşist maskelerini rafa kaldırmakta gecikmediler ve umutları, Moskova kendileri için burjuva demokrasisini yerleştirdikten sonra bu maskeleri yeniden kullanmaktı. Keyiflerinin son fırça darbeleri olarak bu baylar böylece işçilere ihanet edişlerini Stalin'le yapılması gereken askeri anlaşma ile haklı gösterebilirlerdi. Kendi payına Stalin de, karşı-devrimci politikalarını, cumhuriyetçi burjuvaziyle bir ittifakı sürdürmenin gerekliliğiyle haklı gösteriyordu.

Azana, Negrin, Companys, Caballero, Garcia Oliver ve diğerleri gibi adalet ve özgürlük şampiyonlarının, GPU'nun cinayetlerine gösterdikleri melekvari hoşgörü hakkında ancak bu geniş bakış açısıyla açık bir fikir edinebiliriz. (4) İddia ettikleri gibi başka seçenekleri yoktuysa bu hiç te uçaklar ve tankların karşılığını devrimcilerin kellesi ve işçilerin haklarıyla ödemekten başka yolları olmadığından

(2) **Francisco Largo Caballero** (1869 - 1946), İspanyol Sosyalist Partisi sol kanat önderi; Eylül 1936'dan Mayıs 1937'e kadar başbakan; bu tarihte yerine Stalinistlerin ısrarıyla **Juan Negrin Lopez** (1889 - 1956) geçti. Cumhuriyetçi hükümetin son başbakanıydı ve içsavaş bittikten sonra Fransa'da sürgündeyken istifa etti.

Indalecio Prieto y Tuero (1883 - 1962), Sosyalist Parti sağ kanat önderlerindendi. Largo Caballero hükümetinin donanma ve hava kuvvetleri bakanıydı ve Stalinistlerin ısrarı üzerine 1938'de ihraç edilene kadar bu görevini Negrin hükümetinde de sürdürdü.

(3) **Niceto Alcalá Zamora** (1877 - 1949), büyük toprak sahibi, İlerici Parti başkanı ve bir liberal Katolik. 1931 Nisan'ında ilk cumhuriyetçi hükümetin başkanı ve 1931 Haziran'ından 1936 Mayıs'ına dek cumhuriyetin cumhurbaşkanı.

(4) **Jose Garcia Oliver** (1910 -), kralcıların devrimci kanadını ezmek için Stalinistlerle işbirliği yapan sağ kanat İspanyol Anarşisti. 1936'dan içsavaş bitimine değin merkezi hükümetin adalet bakanıydı.

değil, kendi «safi demokratik» yani anti-sosyalist programlarının terörden başka bir yolla gerçekleştirilemeyeceğinden ötürüydü. İşçiler ve köylüler kendi devrimlerinin yoluna girdiğinde —fabrikaları ve malikaneleri işgal edip eski sahiplerini kovduğunda, kırlarda iktidarı ele geçirdiğinde— o zaman burjuva karşı-devrimi —demokratik, Stalinist veya faşist olanı da— bu hareketi durdurmak için yalan ve aldatma ile birlikte kanlı şiddetten başka bir yol bulamaz. Stalinist kliğin bu yoldaki üstünlüğü, onun, Azana, Companys, Negrin ve onların sol müttefiklerinin gücünün ötesindeki önlemleri anında uygulamak yeteneği idi.

Sürekli Devrim kuramının doğruluğunu Stalin kendine özgü tarzda kanıtıyor

İki uzlaşmaz program böylece demokratik İspanya topraklarında karşı karşıya geldi. Bir yanda, *ne pahasına olursa olsun* özel mülkiyeti proletaryadan ve *olabildiği kadarıyla* demokrasiyi Franko'dan korumanın programı; öte yanda iktidarın proletarya tarafından zaptı yoluyla özel mülkiyetin kaldırılması programı. Birinci program kapitalizmin çıkarlarını işçi aristokrasisi, küçük burjuvazinin üst çevreleri ve özellikle Sovyet bürokrasisi aracılığıyla ifade ediyordu. İkinci program, henüz tamamiyle bilinçli değilse de güçlü devrimci kitle hareketinin eğilimlerinin, Marksizmin diline çevrilişiydi. Devrim için acınası şey ise, bir avuç bolşevik ile devrimci proletarya arasına karşı-devrimci Halk Cephesi duvarının dikilmiş oluşuydu.

Halk Cephesi politikası, silah ikmalini yapan Stalin'in şantajıyla belirlenmemişti. Şüphesiz şantaj yok değildi. Ama bu şantajın başarısının nedeni de bizzat devrimin içsel şartlarında gizliydi. Altı yıl boyunca toplumsal temeli, yarı-feodal ve burjuva mülkiyet rejimine karşı kitlelerin artan saldırıydı. Bu mülkiyeti en aşırı önlemlerle savunmak ihtiyacı, burjuvaziye Franko'nun kollarına attı. Cumhuriyetçi hükümet burjuvaziye mülkiyeti «demokratik» önlemlerle korumayı vaat ediyordu ama, özellikle 1936 Temmuzunda, kendisinin tamamiyle iflas ettiğini ortaya koydu. Mülkiyet cephesinde durum askeri cephedenkinden daha tehditkar olunca her renkten demokrat, Anarşistler de dahil Stalin'in önünde eğildi; o da kendi cephaneliğinde Franko'nun yöntemlerinden başka yöntem bulmadı.

«Troçkistlerin», POUM'cuların, devrimci Anarşistlerin ve sol Sosyalistlerin avlanması; pis iftira-

lar; sahte belgeler; Stalinist hapisanelerde işkenceler; pusuda öldürmeler; bütün bunlar olmasa cumhuriyetçi bayrak altındaki burjuva rejimi iki ay bile yaşayamazdı. Burjuvazinin çıkarlarını proletaryaya karşı sadece başkalarından daha tutarlı biçimde, yani en sefilce ve kana susamışça savunduğu için, GPU durumu denetimi altına alabilmişti.

Sosyalist devrime karşı mücadele ederken «demokrat» Kerensky önce Kornilov'un askeri diktatörlüğünde destek aradı; sonra da monarşist general Krasnov'un yük treniyle Petrograd'a girmeye çalıştı. Öte yandan demokratik devrimi sonuna kadar götürmek için Bolşevikler, «demokratik» şarlatanlar ve yaygaracılar hükümetini devirmeye zorlandılar. Bu süreçte böylece her türlü askeri (veya «faşist») diktatörlük denemesine son verdiler.

İspanyol deneyiyle birkez daha gözükken, devrimci kitlelere karşı demokrasiyi savunmanın, faşist gerici yöntemleri dışında bir yolu olmadığıdır. Ve de tersinden alınır, faşizme karşı gerçek bir mücadeleye yürütmek de, proleter devrimi yöntemleri dışında olanaksızdır. Stalin «Troçkizme» (proleter devrimine) karşı savaş açtı ve demokrasiyi GPU'nun Bonapartist önlemleriyle mahvetti. Bu, Komintern'in kabul ettiği eski Menşevik teorinin yani demokratik ve sosyalist devrimler arasına zaman mesafesi koyarak her biri için birbirinden bağımsız tarihsel sayfalar açan teorinin yanlışlığını bir kez daha ve son olarak ortaya koymaktadır. Moskova cellatlarının yaptıkları, sürekli devrim teorisinin doğruluğunu kendilerine özgü tarzda kanıtlamaktadır.

Anarşistlerin rolü

İspanyol devriminde Anarşistlerin hiçbir bağımsız tutumu yoktu. Bütün yaptıkları, Bolşevizm ile Menşevizm arasında yalpalamaktı. Daha doğrusu, Anarşist işçiler içgüdüsel olarak Bolşevik çizgiye katılmayı arzuluyorlardı (19 Temmuz 1936 ve 1937 Mayıs günleri); oysa önderleri ise tam tersine bütün güçlerini kullanarak kitleleri Halk Cephesi kampına yani burjuva rejiminin kampına sürüklüyorlardı.

Kendilerini, sahip oldukları sendikalarla, yani barışçı zamanların alışılmış düzeni içinde yayılmış örgütlerle sınırlamaya çalışır ve bu arada sendikaların çerçevesi dışında olup bitenleri, kitleler için de, politik partiler arasında ve hükümet aygıtı içinde olup bitenleri görmezlikten gelirken Anarşistler devrimin yasalarını ve görevlerini anlayamamak gibi vahim bir eksiklik içindeydiler. Anarşistler dev-

rimci olsalar herşeyden önce Sovyetlerin, yani hiç sendikacı olmamış en fazla ezilen tabakalar da dahil, bütün kent ve kır çalışanlarının temsilcilerini birleştiren Sovyetlerin yaratılması için çağrı yaparlardı. Devrimci işçiler bu Sovyetlerde doğal olarak egemen ögeyi oluştururlardı. Stalinistler önemsiz bir azınlık olarak kalırlardı. Proletarya kendi yenilmez gücüne kanaat getirirdi. Burjuva devlet aygıtı havada asılı kalırdı. Tek bir güçlü darbe, bu aygıtı un ufak etmeye yeterdi. Sosyalist devrim güçlü bir ivme kazanırdı. Fransız proletaryası Leon Blum'e Pireneler ardındaki proleter devrimini bloke etmeye uzun süre izin vermezdi. (5) Ne de Moskova bürokrasisi böyle bir lükse katlanabilirdi. Bu durumda, en güç sorunlar dahi, çözüme kavuşturulabilirdi.

Bunun yerine sendikalar içinde «politikadan» kaçmak isteyen anarko-sendikalistler, hem kendilerini hem de bütün dünyayı hayrete düşürerek, burjuva demokrasisi arabasının yedek tekerleği haline geldiler. Ama uzun sürmedi bu; yedek tekerlek gerekli olandan fazla birşeydir. Garcia Oliver ve tayfası. Stalin ve şürekasının iktidarı işçilerden almasını sağlayınca, Anarşistler de Halk Cephesi hükümetinden atıldılar. O zaman bile zaferi kazanan tarafın arabasına yamanmaktan ve adanmışlıklarını kanıtlamaya çalışmaktan başka yapacak şey bulamadılar. Küçük-burjuvanın büyük-burjuva karşındaki, küçük bürokratin büyük bürokrat karşısındaki korkusunu, birleşik cephenin (kurban ile cellatları arasında) kutsallığına dair ve kendilerinininki de dahil olmak üzere her türlü diktatörlüğün kabullenilemeyeceğine ilişkin ağlamaklı konuşmalarla örttüler. «Yine de, 1936 Temmuzunda iktidarı alabilirdik. ...» «Yine de, 1937 Mayısında iktidarı alabilirdik. ...» Anarşistler, Stalin-Negrin'e, devrime karşı gösterdikleri kaypaklığın onaylanması ve ödüllendirilmesi için yalvardılar. İğrenç bir tablo!

«İktidarı almayışımızın nedeni, iktidarı almaya yeteneğimiz olmadığından değil, böyle birşeyi, her türlü diktatörlüğe karşı olduğumuzdan, istemeyişimizdir» gibi gerekçeler kendi başına, devrimciliğe son derece karşı bir doktrin olarak anarşizmi geri dönülmezcesine mahkum etmektedir. İktidarı almayı reddetmek, iktidarı kullananlara, sömürücülere onu gönüllüce terketmektir. Her devrimin özü yeni bir sınıfa iktidara getirmekten ibaret olmuştur ve ibarettir; böylece bu sınıfa kendi programını hayata geçirmek olanağını verir. Savaş vermek ve zaferi reddetmek olanaksızdır. İktidarı almaya hazır-

lanmadan kitleleri ayaklanmaya yöneltmek olanaksızdır.

Hiç kimse iktidarın zaptından sonra Anarşistleri, gerekli gördükleri rejim türünü kurmaktan —tabii programlarının gerçekleştirilmesini varsayarsak— alıkoyamazdı. Ama Anarşist önderlerin kendisi buna olan inaçlarını yitirmişti. İktidardan kaçmaları «her türlü diktatörlüğe» karşı olduklarından değil —gerçekte mırıldanıp sızlanarak Stalin-Negrin'in diktatörlüğünü desteklediler ve hâlâ desteklemeye devam ediyorlar— eğer vardysa hiç, ilkelere ve cesaretlerini tamamen yitirmelerinden korkuyorlardı: «yalıtlanma», «müdahale», «faşizm». Stalin'den korkuyorlardı. Negrin'den korkuyorlardı. Fransa ve İngiltere'den korkuyorlardı. Herşeyden çok da bu lafazanlar devrimci kitlelerden korkuyorlardı.

İktidarın zaptının reddedilmesi her işçi örgütünü kaçınılmaz olarak reformizm batağına sürükler ve onu burjuvazinin elinde oyuncak haline getirir; toplumun sınıf yapısından bakıldığında başka türlü de olamaz. *Amaca*, iktidar zaptına karşı çıkarken sonunda Anarşistler *araca*, devrime de karşı çıkmaktan kendini alamayacaktır. CNT ve FAI önderleri yalnızca burjuvazinin 1936 Temmuzunda iktidarın gölgesine tutunmasına yardım etmekle kalmadılar; aynı zamanda bir darbeye kaybetmiş olduğu şeyi azar azar yeniden yerleştirmesine de yardım ettiler. 1937 Mayısında işçilerin ayaklanmasını sabote ettiler ve dolayısıyla burjuvazinin diktatörlüğünü kurtardılar. Böylece salt antipolitik olmayı arzulayan anarşizm gerçekten devrime karşı olmaya ve daha kritik anlarda karşı-devrimci olmaya vardı.

1931-37 büyük deneyinden sonra Anarşist teorisyenler Kronstad hakkındaki eski gerici saçmalığı tekrarlamaya devam ediyorlar ve «Stalinizm, Marksizm ve Bolşevizmin kaçınılmaz sonucudur» diyenler düpedüz kendilerinin devrim için büsbütün ölmüş olduklarını ortaya koymaktadırlar.

Yani Marksizm kendi içinde yozlaşmış Stalinizm gibi meşru bir çocuk mu doğmuştur? Ama biz devrimci Marksistler neden dünya çapında Stalinizmle hayati bir çarpışmaya girmişdir? Stalinist çete Troçkizmin şahsında neden başlıca düşmanını görmektedir? Görüşlerimize veya eylem yöntemlerimize her yaklaşımın (Durruti, Andrés Nin, Landau ve di-

(5) Léon Blum (1872 - 1950), Fransız Sosyalist Partisi'nin otuzlardaki başı ve 1936'da ilk Halk Cephesi hükümetinin başbakanı.

ğerleri) (6) Stalinist gangsterleri neden kanlı tedhişe zorlamaktadır? Neden öte yandan İspanyol anarşizminin önderleri, Caballero-Negrin'in bakanları olarak, GPU'nun Moskova ve Madrid cinayetleri sırasında burjuvazinin ve Stalin'in hizmetçileri olarak hizmet ettiler? Hatta şimdi bile faşizme karşı savaşma bahanesi ile, Anarşistler, faşizme karşı savaşmada yeteneksizliklerini göstermiş olan bu devrim cellatları Stalin-Negrin'in gönüllü tutsakları olarak kalmaya devam ediyorlar?

Kronstad ve Makhno'nun ardına gizlenerek anarşizmin avukatları kimseyi aldatamaz. (7) Kronstad olayında ve Makhno ile mücadelede, köylü karşı-devrimine karşı proleter devrimini savunduk. İspanyol Anarşistleri burjuva karşı-devrimini proleter devriminden korudular ve korumaya devam ediyorlar. Anarşizm ve Stalinizmin İspanyol devriminde barikatın bir yanında, devrimci Marksistlerle birlikte işçi kitlelerin de barikatın öte yanında olduğu gerçeğini hiçbir sofizm tarihin sayfalarından silemez. Proletaryanın bilincinde sonuna kadar kalacak gerçek budur!

POUM'un rolü

POUM'un defteri de temiz değildir. Teori bakımından şüphesiz sürekli devrim formülüne dayanmaya çalıştı (Stalinistlerin, POUM'culara Troçkist demesi bundandır). Ama devrim teorik itiraflarla yetinmez. Kitleleri reformist önderlere karşı seferber etmek yerine, Anarşistler de dahil POUM bu bayları sosyalizmin kapitalizme olan üstünlüğüne ikna etmeye çalıştı. Bu diyapozon POUM önderlerinin bütün makale ve konuşmalarının ses tonunu veriyordu. Anarşist önderlerle çatışmamak için CNT içinde kendi çekirdeklerini kurmadılar ve genel olarak orada hiçbir çalışma yürütmediler. Keskin çatışmalardan kaçınmak için cumhuriyetçi ordu içinde devrimci çalışma yapmadılar. Bunun yerine «kendi» sendikalarını, «kendi» milislerini kurdular ve onlar da «kendi» kuruluşlarını korudular ya da cephenin «kendi» kesimlerinde yer aldılar.

Devrimci öncüyü sınıftan yalıtılarak POUM öncüyü erksiz ve sınıfı öndersiz bıraktı. Politik olarak POUM Bolşevizmden çok, sonuna kadar, onun sol kanadına bir örtü getirerek Halk Cephesi'ne yakın oldu. Yine de POUM'un kanlı ve alçakça baskılara uğraması, Halk Cephesi'nin görevini yerine getirmekteki, yani sosyalist devrimi boğmaktaki

—kendi sol kanadını parça parça kesip koparması hariç— başarısızlığındandır.

Kendi niyetlerine de ters düşerek POUM son çözümlemede, devrimci bir partinin yaratılması yolunda başlıca engel haline geldi. POUM'un yarım-yamalak önlemlerini, kararsızlığı ve kaçamaklığını, kısaca merkezçiliğini gösterişli bir şekilde destekleyen Dördüncü Enternasyonal'in Sneevliet gibi —Holanda Devrimci Sosyalist Partisi önderi— platonik veya diplomatik partizanları en büyük sorumluluğu aldılar. Devrim, merkezçilikten nefret eder. Devrim, merkezçiliği sergiler ve yok eder. Geçerken, devrim, merkezçiliğin avukatlarını ve dostlarını değerden düşürür. İspanyol devriminin en önemli derslerinden biri budur.

Silâhlanma sorunu

Stalin'e teslim oluşlarını Moskova'nın silahlarının karşılığını ilkeler ve bilinçle ödemek gerekliliğiyle haklı çıkarmaya çalışan Sosyalistler ve Anarşistler düpedüz yalan söylemekte; beceriksizce yalan söylemekte. Şüphesiz birçoğu, cinayetler ve kumpaslardan kurtulmayı tercih edeceklerdi. Ama her amaç uygun araçlar ister. 1931 Nisanından başlayarak yani Moskova'nın askeri müdahalesinden çok önce, Sosyalistler ve Anarşistler, proleter devrimini durdurmak için ellerinden geleni yaptılar. Bu işi sonuna kadar nasıl götüreceklerini Stalin onlara öğretti. Stalin'le politik olarak aynı şeyi paylaştıkları için onun cinayetine de suç ortağı oldular.

Anarşist önderler biraz olsun devrimciye benzeseydi, Moskova'nın ilk şantajına yalnızca sosyalist saldırıyı sürdürmekle değil, aynı zamanda Stalin'in karşı-devrimci koşullarını dünya işçi sınıfı önünde sergilemekle karşılık verirlerdi. Böylece Moskova bürokrasisini açıkça sosyalist devrim ile Franko dik-

(6) Buenaventura Durruti (1896 - 1936), FAI sol kanadının önderi ve milis örgütçüsü. Madrid savunmasını yönetti ve o savaşta öldü.

Kurt Landau, Avusturyalı, Alman Sol Muhalefetinin önderi. 1931'de Muhalefetten koşturdu ve kendi grubunu kurdu. İspanya'ya gitti ve POUM'u destekledi; kaçırılarak Stalin'in polisi tarafından öldürüldü.

(7) Nestor Makhno (1884 - 1934), Rus içsavaşı sırasında Ukraynalı gericilere ve Alman işgalcilerine karşı çarpışan küçük partizan köylü çetelerinin önderiydi. Güçlerini Kızıl Ordu'nunla birleştirmeyi reddetti ve sonunda çatışmaya girdi. Güçleri Sovyet hükümeti tarafından dağıtıldı.

tatörlüğü arasında bir seçim yapmaya zorlardı. Termidor bürokrasi devrimden korkar ve nefret eder. Ama faşist cenderede boğulmaktan da korkar. Ayrıca da, işçilere dayanır. Bütün belirtilerin gösterdiği, Moskova'nın bu durumda, herhalde daha akla yakın fiyatla silah ikmal yapmaya zorlanacağıydı.

Ama dünya Stalin'in Moskova'sı etrafında dönmüyor. Bir buçuk yıllık iç savaş süresince, bir dizi sivil amaçlı fabrika savaş üretimine dönüştürülerek İspanyol savaş sanayii güçlendirilebilirdi ve güçlendirilmeliydi. Bu da yapılmamıştır çünkü Stalin ve onun İspanyol müttefikleri işçi örgütlerinin inisiyatifinden de aynı ölçüde korkuyordu. Güçlü bir savaş sanayi işçilerin elinde güçlü bir alet haline gelebilirdi. Halk Cephesi önderleri, Moskova'ya dayanmayı tercih ettiler.

Halk Cephesi'nin alçakça rolü işte bu sorunda çarpıcı biçimde ortaya çıktı. Stalin'le yaptığı haince anlaşmaların sorumluluğunu Halk Cephesi, işçi örgütlerinin üzerine yıktı. Anarşistler azınlıkta kaldıkları sürece tabii ki, hakim yönetici blokun Moskova'ya ve Moskova'nın efendilerine, yani Londra ve Paris'e uygun gördüğü yükümlülükleri kabul etmesini hemen engelleyemediler. Ama cephenin en iyi savaşçıları olmaktan geri kalmaksızın, kendilerini ihanetlerden ve hainlerden açıkça ayırdedebilirlerdi ve etmeliydiler. Gerçek durumu kitlelere açıklayabilirlerdi ve açıklamalıydılar, onları burjuva hükümetine karşı seferber edebilirler ve sonunda iktidarı ve onunla birlikte Moskova'nın silahlarını zaptedebilmek için güçlerini günden güne arttırabilirlerdi ve arttırmalıydılar.

Ve bir Halk Cephesi'nin yokluğunda eğer Moskova silah vermeyi tümünden reddederse ne olurdu? Buna bizim verdiğimiz yanıt şudur: pekî Sovyetler Birliği hiç olmasaydı ne olacaktı? Şimdiye kadar devrimler, hiç te kendilerine silah ikmal yapan üstün ve güçlü yabancı vasilerin hayrına muzaffer olmadılar. Bir kural olarak yabancı vesayetine, karşı-devrim aday olmuştur. Sovyetlere karşı Fransız, İngiliz, Amerikan, Japon ve diğer orduların müdahalesini hatırlatmaya gerek var mı? Rus proletaryası iç gericiliğe ve yabancı müdahalesine karşı dışardan askeri ve Amerikan askeri ikmallerini ele geçirdi ve yabancı imha birliklerini denize sürdü. Bu, gerçekten de unutuldu mu?

Eğer silahlı işçi ve köylülerin, yani şu cumhuriyetçi denen İspanya'nın başında burjuvazinin kor-

kak ajanları (aracıları) değil de, devrimciler olsa, silahlanma sorunu hiç te herşeyin üstünde olmayacaktı. Sömürge Rifyalılar ve Mussolini'nin askerleri de, Franko'nun ordusu da devrimci etkilenmeden hiç te bağışık değillerdi. (8) Sosyalist ayaklanmanın yangını arasında kalan faşizmin askerleri sayıca önemsiz kalabilirdi. Madrid ve Barselona'da eksik olan silah ve askerî «dehalar» değildi; eksik olan şey devrimci bir partiydi.

Zaferin şartları

İç savaşlarda kitlelerin sömürücülerin ordusu karşısındaki zaferi için gereken şartlar özünde çok basittir:

1. Devrimci ordunun savaşçıları, eski («demokratik») sömürü biçimlerini yeniden yerleştirmek için değil, kendilerinin eksiksiz toplumsal kurtuluşları için çarpıştıkları gerçeğinin açıkça farkında olmalıydılar.
2. Aynı şeyi hem devrimci ordunun, hem de düşmanın gerisinde kalan işçi ve köylüler de bilmelidir.
3. Hem kendi cephelelerinde, hem de düşman cephesinde ve her iki cephe gerisinde yürütülecek propaganda, tamamen toplumsal devrim ruhuyla yapılmalıdır. «Önce zafer, sonra reformlar» sloganı Kutsal kitaptaki krallardan Stalin'e değin bütün ezenlerin ve sömürücülerin sloganıdır.
4. Politikalar, mücadeleye katılan sınıflar ve tabakalarca belirlenir. Devrimci kitleler, doğrudan doğruya ve acilen kendi iradelerini ifade eden bir devlet aygıtına sahip olmalıdır. Ancak işçi, asker ve köylü delegeleri sovyetleri böyle bir aygıt gibi hareket edebilir.
5. Devrimci ordu, ele geçirdiği toplumsal devrimin acil önlemlerini hemen yaşama geçirmeli, bunları yalnızca ilan etmekle kalmamalıdır; bunlar, yiyeceklerle, mamul mallara ve diğer stoklara el koyarak yoksullara dağıtmak; konutları çalışanlar yararına ve özellikle savaşçıların aileleri yararına yeniden dağıtmak; topraklara ve tarımsal araç gerece köylüler yararına elkoymak; eski bürokrasinin yerine işçi denetimini ve Sovyet iktidarını yerleştirmektir.
6. «Demokrat», «cumhuriyetçi», «Sosyalist» ve «Anarşist» kılığında da olsa, sosyalist devrimin düşmanları yani sömürücü ögeler ve onların ajanları (aracıları) ordudan acımasızca uzaklaştırılmalıdır.

(8) **Rifyalılar**, Fas'ın dağlık kıyı şeridindeki Berberi kabileleriydi.

7. Her askeri birimin başına birer devrimci ve asker olarak kusursuz otoriteye sahip komiserler yerleştirilmelidir.

8. Her askeri birimde, işçi örgütlerince salık verilmiş en adanmış savaşçılardan oluşan sıkıca kenetli bir çekirdek bulunmalıdır. Bu çekirdektekilerin bir tek ayrıcalığı vardır; ilk ateş hattında bulunmak.

9. Kumanda kademelerinde önce zorunlu olarak personel arasında birçok yabancı ve güvenilmez öge olacaktır. Onların denenmesi, yeniden denenmesi ve elenmeleri savaş deneyi, komiserlerin tavsiyeleri ve savaşçı erlerin tamıklığı temelinde yürütülmelidir. Devrimci işçiler arasında çıkarılan kumandanların yoğun eğitimi de bununla birlikte yürümelidir.

10. İç savaş stratejisi askerlik sanatının kurallarını toplumsal devrimin görevleriyle birleştirmektir. Yalnızca propagandada değil, askeri harekatta da, düşmanın değişik askeri birimlerinin toplumsal bileşimini (burjuva gönüllüler, seferber edilmiş köylüler, ya da Franko'nun durumunda olduğu üzre, sömürgelerden gelen köleler) hesaba katmak gereklidir; hareket yollarının seçiminde, sözkonusu bölgelerin toplumsal yapısını (sanayi bölgesi, köylü bölgesi, devrimci veya gerici, ezilen milliyetlerin bölgesi, vb.) kesinlikle hesaba katmak gerekir. Kısacası, devrimci politika stratejiye egemendir.

11. Hem devrimci hükümet, hem de işçi ve köylülerin yürütme komitesi ordunun ve çalışan nüfusun tam güvenini kazanmayı bilmelidir.

12. Dış politika, kendisine temel amaç olarak bütün dünyanın işçilerinin, sömürülen köylülerinin ve ezilen uluslarının devrimci bilincini uyandırmayı almalıdır.

Stalin yenilginin şartlarını hazırladı

Zaferin şartları, görüldüğü gibi tamamen basittir. Hepsini birden sosyalist devrim adını alırlar. Bu şartlardan hiçbiri İspanya'da yoktu. Temel neden devrimci partinin yokluğuydu. Evet Stalin İspanya topraklarına dışardan Bolşevizmin pratiklerini taşımaya çalıştı: politbüro, komiserler, hücreler, GPU, vs. Ama, o, bu biçimleri toplumsal içeriklerinden boşalttı. Stalin, kitlelerin devrimci inisiyatiflerinin gerekli biçimi olarak Sovyetleri, Bolşevik programla birlikte reddetti. Bolşevizmin tekniğini burjuva mülkiyetinin hizmetine sundu. Bürokratik dargörüştülüğüyle, «komiserlerin» kendiliklerinden zaferi güvenceye alabileceklerini tasarladı. Ama özel mülkiyet komiserleri yalnızca yenilgiyi güvenceye alabildiklerini gösterdiler.

İspanyol proletaryası birinci sınıf askeri nitelikler sergiledi. Ülkenin ekonomik yaşamındaki, siyasal ve kültürel düzeydeki özgül ağırlığıyla İspanyol proletaryası devrimin ilk gününde, Rus proletaryasının 1917 başındaki durumundan daha aşağı değil, daha üstteydi. Zaferine giden yolda kendi örgütleri başlıca engel olarak duruyordu. Karşı-devrimci işlevlerine uygun olarak, yönetici Stalinist klik uşaklardan, kariyeristlerden, deklase (sınıfdışı) ögelerden ve genel olarak her türlü sosyal süprütünden ibareti. Diğer bütün işçi örgütlerinin temsilcileri —iflah olmaz reformistler, Anarşist lafazanlar, POUM'un umarsız merkezileri— mırıldandı, inledi, yalpalandı, manevra yaptı ama sonunda kendini Stalinistlere uydurdu. Bunların ortak faaliyetleri sonucu toplumsal devrim kampı —işçiler ve köylüler— burjuvaziye, daha doğrusu gölgesine bağımlı kılındı. Beyaza boyandı ve karakteri bozuldu.

Kitlelerde kahramanlık ya da tek tek devrimcilerde cesaret eksik değildi. Ama devrimcilerin dayanıklılığı, programsızlığı, eylem programından yoksun oluşları sürerken, kitleler de kendi kaynaklarıyla başbaşa bırakıldılar. «Cumhuriyetçi» askeri komutanlar, askeri zaferler kazanmaktan çok toplumsal devrimi ezmek peşindeydiler. Askerler komutanlarına olan güvenlerini yitirdiler, kitleler de hükümete. Köylüler kenarda durdu. İşçiler tükendi. Yenilgiyi yenilgi izledi. Moral bozukluğu hızla büyüdü. Bütün bunları daha iç savaşın başında kestirmek zor değildi. Önüne kapitalist rejimi kurtarmak görevini koyan Halk Cephesi, kendini askeri yenilgiye mahkum etti. Bolşevizmi başaşağı çevirerek Stalin, devrimin mezar kazıcılığı rolünü yerine getirmekte tamamen başarı gösterdi.

Şunu da söylemek gerekir ki, İspanyol deneyinin bir kez daha gösterdiği, Stalin'in ne Ekim Devrimini ne de Rus iç savaşını hiç anlamadığıdır. Onun ağır işleyen köylü kafası 1917-21 olaylarının fırtınalı akışının ümitsizce gerisinde kaldı. Kendi fikirlerini ifade ettiği 1917 yılı konuşmalarında ve makalelerinde, onun daha sonraki Termidorcu «doktrini»ni görürüz. Bu anlamda 1937 İspanyasındaki Stalin, Bolşeviklerin 1917 Mart kongresindeki Stalin'in devamcısıdır. Ama 1917'de devrimci işçilerden yalnızca korkarken 1937'de onları boğuyordu. Oportünist, cellat haline gelmişti.

«Cephe gerisinde iç savaş»

Ama her halükarda, Caballero ve Negrin hükümetleri karşısında kazanılacak zafer, cumhuriyetçi

ordunun gerisinde bir içsavaşı gerektirecekti! —diye demokratik filistenler dehşetle haykırıyorlar. Sanki demokratik İspanya'da bundan başka hiç içsavaş olmamış gibi; hem de en alçakça ve haincesi —mülk sahipleri ve sömürücülerin işçilere ve köylülere karşı içsavaşı. Bu kesintisiz savaş, devrimcilerin tutuklamlar öldürülmesinde, kitle hareketinin ezilmesinde, işçilerin silahsızlandırılmasında, burjuva polisinin silahlandırılmasında, işçi müfrezelerinin cepheye silahsız ve yardımsız bırakılmalarında ve ensonu savaş sanayinin gelişmesinin yapay biçimde sınırlandırılmasında ifadesini bulmaktadır.

Bu eylemler burjuvazinin sınıf çıkarları tarafından dayatılan birer dolaysız askeri ihanet, cepheye indirilmiş birer acı darbedir. Ama Stalinistler, Sosyalistler ve Anarşistler dahil, «demokratik» filistenler, cepheye en yakın bölgelerde dahi olsa, burjuvazinin proletaryaya karşı yürüttüğü içsavaşı, amaçlı «Halk Cephesi'nin birliğini» sağlamak olan doğal ve kaçınılmaz bir savaş olarak görüyorlar. Öte yandan proletaryanın «cumhuriyetçi» karşı-devrime yönelik içsavaşı ise aynı filistenlerin gözünde, «anti-faşist güçlerin birliği»ni bozan canice, «faşist», Troçkist bir savaştır. ...Onlarca Norman Thomas'lar, Albay Attlee'ler, Otto Bauer'ler, Zyromsky'ler, Malraux'lar ve Duranty, Louis Fischer gibi yalandolan satıcıları bu kölece aklı gezegenimize yaydılar. (9) Bu arada da Halk Cephesi hükümeti Madrid'den Valencia'ya Valencia'dan Barcelona'ya taşınmakta.

Gerçeklerin de kanıtlaştığı gibi, faşizmi ezebilecek olan yalnızca sosyalist devrimse, aynı şekilde proletaryanın başarılı bir ayaklanması da ancak hakim sınıflar en büyük güçlüklerle cendereye girmişse anlaşılabilir bir şeydir. Oysa demokratik filistenler, tam da bu güçlükleri proleter ayaklanmasına izin verilemeyeşin kanıtları olarak imdada çağırırlar. Proletarya, kurtuluş saatinin geldiğini belirtmeleri için demokratik filistenlerin ağzına bakarak beklesse, ebediyen köle kalırdı. İşçilere, bütün maskeleleriyle birlikte gerici filistenleri tanımalarını ve maskeleleri ne olursa olsun onları aşağılamalarını öğretmek bir devrimcinin ilk ve üstün görevidir!

Sonuç

Stalinistlerin cumhuriyetçi kamp içindeki diktatörlüğü özünde uzun süreli değildir. Halk Cephesi'nin politikalarından çıkan yenilgiler İspanyol proletaryasını bir kez daha devrimci bir kalkışa zorlarsa, bu kez Stalinist klik demirden süpürgeyle başa-

rılı bir şekilde kenara atılacaktır. Ama eğer Stalin devrimin mezar kazıcılığı işini sonuna vardırırsa —ne yazık ki ihtimal budur— o durumda da teşekküre mazhar olmayacaktır. İspanyol burjuvazisinin bir cellat olarak Stalin'e ihtiyacı vardı ama hiç te vasi ya da hoca olarak ona ihtiyacı yoktur. Bir taraftan Londra ve Paris, öte yandan Berlin ve Roma onların gözünde çok daha zengin firmalardır. Stalin'in, son felaketten önce İspanya'daki izlerini kapatmak istemesi mümkündür; böylece yenilginin sorumluluğunu en yakın müttefiklerine yüklemeyi ummaktadır. Bundan sonra Litvinov, diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması için Franko'ya yakaracaktır. (10) Bunu birçok kez gördük.

Sözde cumhuriyetçi ordu General Franko karşısında tam bir zafer kazansa bile bu, «demokrasi»nin zaferi demek olmayacaktır. İşçiler ve köylüler burjuva cumhuriyetçileri ve onların sol ajanlarını (aracılarını) 1931 Nisanında ve 1936 Şubatında olmak üzere iki kez iktidara getirmişlerdir. Her iki keresinde de Halk Cephesi kahramanları, halkın zaferini burjuvazinin en gerici ve en ciddi temsilcilerine teslim ettiler. Halk Cephesi generalleri tarafından kazanılan üçüncü bir zafer, onların işçiler ve

(9) Norman Thomas (1884 - 1968), Amerikan Sosyalist Partisi'nin reformist önderi; bu partinin altı kez cumhurbaşkanı adayydı.

Clement Attlee (1883 - 1967), Mac Donald'dan sonra İngiliz İşçi Partisi'nin önderi ve 1945'ten 1950'ye kadar İşçi Partisi hükümetlerinin başbakanı.

Otto Bauer (1882 - 1939), Avusturya Marksizminin baş teorisyeni; Avusturya Sosyal Demokrasi'sinin önderlerinden.

Jean Zyromsky (1890 -), Fransız Sosyalist Partisi sol kanadından; Stalinci eğilimlere sahip bir parti memuru. Otuzlarda "organik birliğin" avukatlarındandı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Komünist Parti'ye katıldı.

André Malraux (1901 - 1977), ünlü yazar. 1933 - 34'te Troçki'ye sempati duymuş ama Halk Cephesi döneminde Stalinistlerle işbirliği yapmış ve Moskova mahkemelerinin iftiralarına karşı Troçki lehine konuşmamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında De Gaulle'cü hükümette memur olmuştur.

Walter Duranty (1884 - 1957), uzun yıllar Moskova'da New York Times muhabirliğini yaptı ve Muhalliflere karşı Stalinistleri destekledi.

(10) Maxim Litvinov (1876 - 1951), Eski Bolşevik, 1930 - 39'da dışişleri halk komiseri, 1941 - 43'te ABD'de elçi, 1943 - 46'da dışişleri komiser yardımcısı. Demokratik emperyalistlerle ittifak peşinde koşarken Stalin onun şahsında "kollektif güvenliği" cisimleştirdi ve Stalin - Hitler paktı ve soğuk savaş sırasında da kızığa çekti.

köylülerin omuzlarında faşist burjuvazi ile kaçınılmaz anlaşması demek olacaktır. Böyle bir rejim, belki bir monarşi ve Katolik kilisesinin açık egemenliği olmadan, değişik bir askeri diktatörlük biçimli olacaktır.

Ensonu, cumhuriyetçilerin kazandığı kısmi zaferlerin «çıkarını düşünmeyen» Anglo-Fransız araçları tarafından, savaşan kampları uzlaştırmak için kullanılması da mümkündür. Böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi halinde «demokrasi»nin son kalıntılarının generaller tarafından, Miaja (komünist!) ve Franko (faşist!) tarafından boğulacağını anlamak zor değil. Bir kere daha tekrar edeyim: zafer ya sosyalist devrimin olacaktır ya da faşizmin.

Yine de, trajedinin son anda farsa (komediye) yol vermesi ihtimali yok değildir. Halk Cephesi kahramanları son başkentlerini terketmek zorunda kaldıklarında, gemilere ve uçaklara doluşmadan önce, halkta «iyi bir anı» bırakmak için bir dizi «sosyalist» reformlar ilan edebilirler. Ama hiçbir şey ise yaramayacaktır. Dünya işçileri, kahramanca devrimi harabeden partileri nefret ve aşağılamayla anacaklardır.

Trajik İspanyol deneyi, daha büyük olaylara öngelen korkunç —belki de son— bir uyarıdır; dünyanın bütün ileri işçilerine yönelik bir uyarıdır. Marx, «devrimler tarihin lokomotifidir» demişti. Devrimler yarı-devrimcilerin ya da çeyrek-devrimcilerin fikirlerinden daha hızlı hareket ederler. Her kim geride kalırsa, lokomotifin tekerlerinin altında kalır ve sonuç olarak lokomotifin kendisi de seyrek

olmamak üzere hasara uğrar —ve esas tehlike de budur.

Devrim sorununu sonuna, nihai somut sonuçlarına değin iyice tartıp düşünmek gerekir. Politikayı devrimin temel yasalarına uyarlamak, yani kendilerine «Halk» Cephesi ve her türden cephe adını takan yüzeysel küçük-burjuva grupların önyargılarına ve korkularına değil, savaşa hazırlanan sınıfların hareketine uyarlamak gerekir. Devrim sırasında en az direnç çizgisi, en büyük felaket çizgisidir. Burjuvaziden «yalıtlanmak»tan korkmak, kitlelerden yalıtlanmayı getirir. İşçi aristokrasisinin muhafazakar önyargılarına uymak işçilere ve devrime ihanettir. «İhtiyat»ın aşırısı en belalı ihtiyat yokluğudur. İspanya'daki en dürüst politik örgütün yani merkezci POUM'un çöküşünün öğrettiği başlıca ders budur. Londra Bürosu'na bağlı partiler ve gruplar ya tarihin son uyarısından gerekli sonuçları çıkarmak istemiyorlar ya da bunu yapmaktan acizler. Böylece kendilerini mahvediyorlar. (11)

Şimdi de karşılığında yeni bir devrimciler kuşağı yenilgilerin dersleriyle eğitim görüyorlar. Bu kuşak İkinci Enternasyonal'in iğrenç ününü eylem içinde görmüştür; Üçüncü Enternasyonal'in çöküşünü kökleriyle görmüştür; Anarşistleri söyledikleriyle değil, yaptıklarıyla değerlendirmeyi öğrenmiştir. Sayısız savaşçının kanlarıyla ödenmiş ve büyüklüğü tahmin edilemeyecek bir okuldur. Devrimci kadrolar şimdi yalnızca Dördüncü Enternasyonal'in bayrağı altında toplanıyor. Yenilgilerin gürleyişi içinde doğan Dördüncü Enternasyonal, çalışanları zafere götürecektir.

(11) Devrimci Sosyalist Partilerin Londra Bürosu, daha önce Uluslararası İşçi Topluluğu adını taşıyan bu büro, İkinci veya Üçüncü Enternasyonallere bağlı olmayan ve Dördüncü Enternasyonalin oluşturulmasına karşı çıkan merkezci partilerin gevşek bir

birlikti. Üyeleri arasında Almanya'dan SAP, Büyük Britanya Bağımsız İşçi Partisi, İspanya'dan POUM ve Fransa'dan PSOP (İşçi Köylü Sosyalist Partisi) vardı.

Giriş

On yıl önce kestirilmesi kehanetten de öte, olanaksız olan bir dizi oluşumların içinde Türkiye 1977 seçimleri ile yeniden bir çözümsüzlüğün içine sürüklenmiş gibidir. Üstelik çok kısa bir süre önce varolmayan yepyeni seçenekler toplumun önünde yine de sınırlı birer olasılık olarak durmaktadır.

Siyasal arenada hem benzer ülkelerin birçoğu ile kıyaslanamayacak parlamento, partiler, sendikalar, dernekler vb. gibi «demokratik» kurumlar (1) ve bir dizi «baskıcı rejimler»le rahatlıkla kıyaslanabilecek siyasi cinayetler, faşizan baskılar birarada varlıklarını sürdürmektedirler. Devrimcilere, demokratlara karşı rahatlıkla uygulanabilecek yasalar yürürlüğe konulmazken, beyaz terör tüm vahşiliği ile hem devlet aygıtlarınca hem de onlarla içiçe faşist birliklerce yaygınlık kazanmaktadır.

Toplum ikinci kez parlamenter sistem içinde —her kesim kendi adına— huzur aramaktadır. Ama bu «huzursuzluğun» kaynakları kurumak bir yana günden güne mecrasını genişletmektedir. Büyük kentlerin CHP çevresinde kümelenmeleri, MHP'nin özellikle yeni sanayileşen kentlerden, geri yörelerden ve Kürdistan'daki Türklere (bunlar kelimenin tam anlamıyla bir Troya atı olup, ezilen ulusun boğuründe ezen ulus orta sınıflarının çıkar ve ideolojilerini temsil etmektedir) oy almaları bir başına dahi anlamlıdır. (2)

Türkiye, şu son on yıl içinde kapitalist sistem içinde kalmak kaydıyla, bu kadar çabuk kabuk değiştiren ve böylesine yamalı bohça bir parlamenter rejimi de iki yıllık bir kesinti dışında sürdürebilen nadir ülkelerden biri olmanın özgün koşulları ile, bu koşulları yaratan ve geçici ekonomik-sosyal çözümsüzlükleri ikide birde gündem maddesine getiren geri ülkelerdeki kapitalizmin gelişiminde emperyalizme bağımlılığın yarattığı sınırlılık ve belirlenmişlik arasında, gittikçe

devrimci potansiyelin büyümesine yolaçan sorunlarla sarmaşdolaş, bir dönemin bitiminin eşiğine gelmiştir.

Yetmişlerin eşiğinde başlayan bu dönem ekonomik bakımdan sınıfların kapitalistlerin hakim sınıflar içindeki yerinin egemen olmasıyla kendini biçimlendirmektedir (politik alan bu noktada ekonominin gerisinde kalmaktadır). Öte yandan, hakim sınıflar içindeki bu karmaşık, uzlaşmacı yeni egemenlik paylaşımı daha köklü oluşumların da hızlanmasına katkıda bulunmuştur: Proletaryanın bağımsız siyasi hareket ve örgütünün ve de Kürt ulusunun kendi kaderini tayin etme hakkının Türk ve Kürt entelicensiyası içinde toplumun tarihinde ilk kez ve bu kadar derin, bu kadar bilinçli ve eğilim olarak da ortak bir biçimde kavranılması.

Emperyalizm ve az gelişmiş ülkelerde sanayileşme

Emperyalizm teorisi, ancak emperyalist metropollerin dünya ekonomisi içindeki konumlarının anlaşılması ile mümkündür. Emperyalizmi az gelişmiş ülkelerde (agü) yarattığı tahribat açısından kavramak mümkün değilken, agü'lerin sosyo-ekonomik formasyonlarını dünya ekonomisinde baskın olan emperyalist metropollerle ilişkilerinde kavramak mümkündür. Çünkü bu ülkeler sınıflar bakımından çeşitli kertelerde de olsasistem içinde kaldıkça nisbi gerilikten kurtulamamaktadır. (nisbi gerilik nisbi gelişmeyi de içerir). XX. yy'da bu ülkelerin dünya ekonomisinde aldık-

(1) Az gelişmiş ülkelerdeki sosyo-ekonomik formasyonla siyasi rejimler arasında yapılacak bir kıyas Türkiye'nin bu açıdan özgünlüğünü tanıtlar.

(2) Kentlerin henüz «umut» peşinde koşmaları ile «umutsuzluğu» temsil eden faşist hareketin belli kesimlerde ve Kürdistan'da gelişmesi devrimci Marksist faşizm teorisi açısından belli bir evreyi temsil eder.

ları yer hammadde ve gıda maddeleri ihracat çılığı sınırlarını aşmışsa (oldukça sınırlı şimdilik) bunun sebebini ve sonucunu ne ulusal bir gelişme olarak görmeli ne de basit bir emperyalizm oyunu ile açıklamalı; burada sözkonusu olan dünya ekonomisindeki gelişmelerdir —sermayenin uluslararasılaşmasında ve emeğin toplumsallaşmasında. Böylece geri ülkelerdeki oluşumlarda içsel dinamiklerin (kabaca uzvileşme) nasıl yeni öğelerle yeni boyutlar kazandıkları kavranabilir. Burada agü'ler için dışsal olanın evrensel olarak yaygınlaşarak içsel bir anlam kazandığı görülmektedir.

Agü'lerde bir sanayileşme olgusu olduğu inkâr edilemez. Ulusal gelirden sanayi yâr yâr tarımı aşmaktadır. Teknolojik egemenlik emperyalist mihrakın elindedir ve devredilen aygıtlar köhnemiş olabilir. İşbölümünün emperyalist niteliği bozulmamakta, mutlak olarak ise durum kimi ülkede köklü değişimlere uğramaktadır. Bu arada yeni sektörlerin gittikçe erişilmez bileşimlere vardığı unutulmamalı.

Demir-çelik, tekstil gibi «eski» (geri-klasik) sektörlerin agü'lere devredilmesi, emperyalizm açısından yeni bir işbölümünün planlanması olmayıp, imkânlar başka türlü hareket için seçenek bırakmadığından geçerlidir. Yani burada amaç agü'lerin belli dallarda sanayileşmesi değil, ticaretin kaçınılmaz bir ürünüdür. Politik istikrar varsa, ekonomik fazla veriliyorsa bir dizi sektörde yatırım mümkündür. [Amacın azamisinden «alt-emperyalizm» de tanımlanan bir ilişki olduğu açık.] Ne ki bu tür sanayileşme bütünsel olamayacağı gibi, bulunduğu bölgeye ihracat yapmak ve üretmekle sınırlıdır. Ama yapısal durum sürer, çünkü agü'lerde tali bir durumdur bu, dünya ekonomisinde yeni bir işbölümü olarak görülemez.

Tüm bağımlılık ilişkilerine rağmen yerli burjuvazilerin emperyalizmin çıkarları ile kimi zaman çatışabileceği gerçeğini görmek gerekir. Bunun politik boyutları vardır ama burada sözkonusu olan ne bağımsız, ulusal bir kapitalist gelişme ne de yeni bir uluslararası işbölümüdür. Sistem içinde kalmak kaydıyla bölüşümden daha çok pay istenebileceği gibi, kimi sanayi dallarının ülkede kurulması

talebinde de bulunabilirler. Özellikle jeopolitik konumu farklılıklar taşıyan ülkelerde, emperyalizmin öngörmediği ağır sanayi yatırımlarının SSCB'ce gerçekleştirilmesi olgusu yerli kapitalizmin bağlı olduğu mihraklar dışında da gelişme olanaqları arama zorunluluğu ile açıklanabilir. (3)

Günümüz emperyalizminin klasik dönemden bir farkı da, sistemin kendi iç çelişkilerinin yanısıra, işçi devletleriyle olan çatışmadan ötürü, kapitalist-emperyalist sistemin savunulmasıdır. (4) Bundan ötürü her emper-

(3) *Sanayileşme..... geri kalmış ülkelerin, cari tüketim malları piyasası rolü oynamalarına son verir... Önce nisbi, sonra mutlak rakamlar olarak gitgide azalmaya başlar. Demek ki agü, kapitalist ekonominin özünde bulunan periyo-dik aşırı üretim eğilimlerine bir emniyet süpabı olmakta devam ettiği sürece eski tip ihracatın yerini gitgide donatım malları ihracatı alır. Bu ihracat yerli burjuvazinin emperyalizm karşısındaki daha büyük bir siyasi ve sosyal bağımsızlık derecesi ile bağdaşabilmektedir. Bu ihracat, gelişmemiş ülkelerde büyük sanayi işletmelerini kurabilecek tek güç olan devletin artan müdahalesini bir dereceye kadar gerektirir. Emperyalist burjuvazinin bağrında agü'nün sanayileşmesini potansiyel bir rakibin kuvvetlenmesi olarak görenlerin menfaatleri ile özellikle bunu potansiyel müşterilerin ortaya çıkışı olarak telâkki edenlerin menfaatleri çatışır. Genellikle bu çatışmalar ikinci grubun, yani donatım mallarının üretimine dayanan büyük te-keller grubunun yararına halledilmesi eğilimi gösterir. Bu uluslararası işbölümü nisbeten sermayenin organik bileşiminin düşük olduğu sanayilerdir. (Bkz. Marksist Ekonomi El kitabı. Mandel).*

(4) *Amerika'nın imalat sektörünün dış yatırımları içinde Türkiye'nin hemen hemen payı yoktur (doğrudan yatırımlar). Latin Amerika ve geri ülkeler onda bir, Kanada ve Avrupa dörtte üç.*

ABD Türkiye'ye esas olarak askeri bir dayanak gözüyle bakmıştır... Coğrafi durumu, NATO ve CENTO gibi savunma paktlarına katılma hususunda gösterdiği arzu ve hatta sahip olduğu fevkalâde maden kaynakları Türkiye'yi her türlü dış yardımın yapılmasına lâyık bir hale getirmiştir. Haziran 1967 (Bkz. Emperyalizm Çağı, H. Magdoff, s. 150.)

yalist komponun ardında birebir bir ekonomik çıkar beklemek anlamsızdır. Emperyalist metropollerin agü'lere «yardımı» «soğuk savaş» ve de anti-kapitalist güçlerin gelişmesi yönünden de irdelenmelidir. Agü'lere «yardım», bu ülkelerin ödeme dengesinde gittikçe büyüyen açığı kapatmak için «yapılmakta», yani son tahlilde, **emperyalist** donatım mallarını ihraç eden tekelleşmiş sektörlerin yararına ve «eski» sektörlerin (dokuma, kömür vs) zararına **yeni bir dağılımı** getirmektedir, Tabii dış devlet yardımlarının büyük bir kısmı geri döner. Tekrar iflasın eşğine gelinir ama moratoryum, borçların konsolidasyonu yolları ile engellenmeye çalışılır. Bu da bağımlılığı katmerleştirir. Bu bağımlılığın katmerleşmesi de karşını güçlendirebilir.

Sistemin savunulması adına yapılan ittifaklar ekonomik-siyasi bir rantı da beraberinde getirir. Eğer üsler kuruluyorsa parası da ödenir. [1 — ABD'nin askeri ve siyasi politikasının uygulanması; 2 — Açık kapı politikasının tesbit edilmesi; 3 — Agü'lerde ekonominin kapitalist yöntemlerle sürdürülmesi; 4 — ABD işdamaları için acil kazanç; 5 — Yardımlar, ABD ve diğer sermaye piyasalarına bağımlılık (bkz. Magdoff)].

Bu tür Jeo — politik konumdan kaynaklanan ilişkiler (pazar sorunu ile birlikte) emperyalist politikada beklenmedik sonuçlara varabilir. Tabii geçici bir durumdur bu. Örneğin Demirel — Çağlayangil'in 12 Mart öncesi ABD'yi tedirgin eden Orta — doğu politikasında görünüşte SSCB ile birlik bir tavır takınılmıştır. Ama Filistin davasını Suudi Arabistan'ın da desteklediği dikkate alındığında (bırakalım «ilerici» Arap devletleri saf-satasını) Filistin'de devrimci bir yönetimin kurulması yönünde SSCB dahil hiçbir resmi devletin desteği yoktur. Yine de İsrail karşısında bağımsız bir Filistin'in kabulü olumlu bir tavidir ama bunun sistem içi bir mesele olarak görüldüğü bir an için unutulmamalıdır. Yoksa basit anti — emperyalist saf-sataları ile Suudi Arabistanı da bu tanımın içine katmak gerekecektir.

Türkiye'de genel iktisadî görünüm

Dönemi belirleyen kapitalizmin sorunları ve halitasını belirtmezden önce bir kuşbakışı ile durumu gözleyelim:

Yüksek bir kalkınma hızı, bunun gerektirdiği yatırım ve ara malların sağlanması için gerekli finansman kaynaklarının iç tasarrufla karşılanmasının imkânsızlığı ve kabaca yatırımların beşte birinin dış finansmana ihtiyacı duyması (5); geleneksel olarak sermaye birikiminin enflasyonla atbaşı gittiği Türkiye gibi ülkelerde fiyat artışlarının kaçınılmazlığının yanısıra tüketim eğiliminin sanayicilerce fazla bulunması (!) (6); istihdam sorununun

(5) *Baran, agü'de «... salt değer ya da büyüklük olarak gelişmiş ülkelerdekini yanında solda sıfır kalan ekonomik artık, toplam üretim içindeki pay olarak gelişmiş ülkelerdeki kadar yüksek bir orandadır, hatta daha da yüksektir.» der. (Büyümenin Ekonomik Politikası, s. 320). Faiz hadlerinin yüksekliği tarımsal aletlerin amortisman süresinin uzunluğu, ithal edilen makinelerin pahalılığı, rekoltenin dalgalı olması çiftçiler açısından riskli addedilmektedir. Agü'lerde toplumsal artık ürünün kullanımı da yaygın olarak tarımsal yönden ele alındığı için agü'lerde sanayileşme olgusu resmi ideoloji tarafından neredeyse görmemezlikten gelinmiş, inkâr edilmiştir. Baran'ın ekonomik artık üzerine söylediklerinden kalkınarak bir birikimin imkânlarını rahatlıkla görebiliriz. Üstelik toplumsal artık ürünün kullanımı açısından aşağıdaki şıklamanın kimi ülkelerde aşıldığını bugün artık rahatça söyleyebiliriz (Türkiye bu ülkelere dahil olmaktadır, şıkları geçersiz addetmiyoruz, aşıldığını söylüyoruz):*

a — Üretici olmayan biçimde harcanması; b — Bir kısmının tefeci tüccara, ordan toprağa (arsa-rant), iddihar ve lüks; c — Yabancı şirketlere transfer; d — Lumpen burjuvazi ve bürokrasi tarafından ele geçirilen artık ürün (irtikap, sefalet, cinayet yolu ile) üretici olmayan tüketimde kullanılmaktadır. (s. 323).

(6) *Geri ve ileri ülkelerin mamul ve hammaddede mübadelesi üretkenlik farkından ötürü sanayileşmenin en büyük engellerinden biridir. Bu, devlet gelirlerini etkiler, enflasyona yol açar. Böylece yatırım mallarının ithali için gerekli döviz kaynakları sınırlanır.*

Feyyaz Berker TUSIAD'ın 1977'den bekle-yişler'inde: fiyat artışları... gelir dağılımında eşitsizliklerin artmasına, tasarruf eğiliminin azalmasına, ithalâtın artmasına... ihracatın da-

hem geri bir ülke oluşun gereği, gizli işsizlikle, hem de sanayileşme sürecinde teknolojik transferin ürünü olarak giderek çözümsüzleşmesi (7); lumpen burjuvazinin vergi kaçırışının giderek önemli boyutlara erişmesinin yanısıra, rantı ve tarım kapitalistlerinin vergilendirilmesinin sınırlılığı (8); sanayicinin müşterisi bulunduğu ticaret burjuvazisinin ithalatçı kesiminin vesayetinden kurtularak kendine bağlı bir ticari ağ geliştirmeye yönelmesi; tüketim eğiliminin fazla olmasına karşılık —OECD'ye göre Türkiye, içpazarı en hızlı gelişen ülke— işçilerin ve memurların ve diğer emekçi ve dar gelirli alım güçlerinin sınırlılığı; sermayenin organik bileşiminin yüksek olduğu kimi sektörlerde kapasite kullanımının zaman zaman önemli oranda düşüklüğü ve bunun artırılması için dış pazarların gereği (9); sayılabilecek daha bir dizi sorun ne olursa olsun Türk kapitalizminin diğer birçok az gelişmiş ülkeden daha modern olduğu ve OECD raporundaki Türkiye'nin kalkınma hızının son beş yılda birinci olduğu gerçeği ile kendini ortaya koymaktadır. Tabii bu raporun sayıları ile sınırlı kalmamak kaydı ile, sanayinin tarıma nisbeti, sektörlerin nevi ve çapı, kentleşme, finans ilişkileri

ralmasına ve üretimin spekülâtif alanlara yol açtığını söyler.

Böylece sanayinin büyümesi ithal ikamesi dolayısı ile değil, büyük ölçüde enflasyonun yarattığı iç talep patlaması yoluyla olmaktadır.

(7) *Arızı olarak Türk parasının aşırı derecede değerlendirilmiş olması, ithalat yolu ile gelecek sermaye mallarını nisbeten daha ucuz hale getirmektedir. Bu ise, sermaye yoğun sanayileşmeyi hızlandırmaktadır.*

(8) *Türk ekonomisinde «kaçakçılık» biçiminde... yepyeni bir olumsuz gelişim de boy vermektedir artık. Bir yandan Türk parasının karaborsa değerinin daha da düşmesine yol açarken, öte yandan çalışmadan kazanan ve aynı zamanda devlet bürokrasisini de rüşvet yoluyla yozlaştıran yeni bir gelir grubunu yaratmaktadır. (17-5-1977 Milliyet, Gülten Kazgan).*

(9) *Ertuğrul Soysal (26.10.1975 «Tüketime göre kurulmuş olan sanayi makinesiyle, ham ve yardımcı maddeleriyle dışarıya bağlı olduğundan*

ve bir dizi kıstası da kullanmak, sonucu değiştirmeyecektir.

Yapısal ve konjonktürel arazlar içiçe

Burjuvazi için çözümsüzlüğün, proletarya için çözümün ancak politik olduğunu unutmadan ve buna yönelik örgütlenmelerin bilinçli müdahalesini yeniden üreterek, politik arenada toplumun çeşitli sınıf ve tabakalarının aldığı tavır ileriye yönelik olarak değerlendirebilmek için yukarıda sayılan ve sayılabilecek arızaların konjonktürel mi yapısal mı olduğunu ayırt etmek gerekir. (10) Yine de kısmi çözümler için dahi politik değişimlerin zorunluluğu dönemin bir kez daha ispatladığı bir husustur [ulusun baştan yeniden kuruluşu dışında düzen içi törpülemeler dahi devlet aygıtında önemli değişiklikler yaratır.] Türk ekonomisinin yaşadığı bunalımın konjonktürel yönü ile yapısal yönü arasında bir süreden beri bir içiçe giriş gözlenmektedir.

Bu içiçelik —politik tezahürü bakımından— hakim sınıflar düzeyinde 1970'lerin eşğinde çok daha yoğundur. Kabaca, finans oligarşisi, sanayiciler, ticaret burjuvazisi ve özellikle Anadolu'da yoğunlaşan geleneksel

sanayi büyüdükçe «kısır döngü» ithalat zorunluklarını da artırmıştır. Çıkamaz yolun içindeyiz. «Üretimi artıralım» dedikçe tüketiciye bakıyoruz; bu tür bize sürekli olarak Batı'ya el açtırıyor.» 1963-1967 UBYKP: Satış buhranı ve özellikle imalat sanayinde kapasite kullanımının düşmesi, kârların azalmasına yol açmıştır. Kârları yükseltmek için talebi artırmak gerekmiştir. Talebi artırmanın bir yolu yatırım ve dolayısıyla iş hacmini yükseltmektir. Bunun için de finansman gereklidir, emlak vergisi gibi kaynak aktarımlar...

(10) *Bu bapta ele alınması gerekli hususlardan biri Türk ekonomisinin uluslararası ilişkileriydi. Sorun salt ekonomik açıdan ele alındığında rakamlar çok açık olarak ABD'den kat be kat AET yönünde gözükmektedir. Yalnız emperyalist çağda rekabet ilişkilerinin tüm varlığına rağmen politik önderliğin (askeri, kültürel, vb.) ABD e- linde olduğu gerçeği dünya ekonomisi içinde Türkiye ve benzeri ülkelerin aldığı yeri kabaca belirtmenin ötesine geçmemize yol açtı.*

İlişkiler içindeki ticaret burjuvazisi, hafif sanayi kesimi ortak çıkarlarını DP'nin devamı olarak kabul edilen AP'nin varlığında cisimleştirmekte idiler. Oysa anılan kesimlerin her birinin şu ya da bu kerte gelişmesi bir diğerinin dayanaklarını tehdit etmektedir. Bu birlik içindeki anlamlı kopuş, tarihi bir paradoksla tarım burjuvazisi tarafından gerçekleştirilmiştir. CHP'sinin dizginlediği kapitalist ilişkilerin alabildiğine yaygınlaşması adına özellikle toprak konusunda ilk ayrılıklarını dörtlütü takrirle açığa seren tarım ve ticaret kesimi DP'yi kurmuştu. Oysa 1969'da aynı kesim öncülük ettiği ve o zaman henüz rüşeym halinde olan ortaklarına karşı kırgın ve savunma konumunda DP'yi kurmaktadır.

Aynı dönemde siyaset tarihimizin tartışmalı partisi MSP'nin ilk hazırlıkları, Odalar Birliği'nde Anadolu ve Metropol arasındaki kredi sorununda açığa çıkan, kökü çok daha derinlerdeki belirtileri gündeme giriyordu.

Kapitalizmin, gücünden yitiren bu güçleri karşısındaki kesimlerde mücadele ayrı siyasal partilere gerek duymadan (parlamentar sistem içinde böyle bir durum mümkün değildir; hem bu kesimlerin tüm çatışmalarına rağmen daha kaynaşmış olması, hem de böylesine bir ayırmadan farklı oy potansiyelleri elde etmelerinin mümkünsüzlüğü vs.) bil-lurlaşıyordu. Faiz hadlerinin sanayi yatırımları için yüksek olması sermaye piyasasının varolmadığı Türkiye'de sanayicinin ya başının çaresine bakması ya da devlet desteğinde bir çözüm bulması gerekiyordu. İthal edilen yatırım mallarının fiyatlarının yüksekliği sanayiciler için bir sorun olduğu gibi, malların kendi dışlarındaki ağırlardan piyasaya sürülmesi de kendi mümkün kârlarını tüccarlarla paylaşmalarına sebep oluyordu.

Modern proletarya sahneye çıkıyor ve bürokrasinin dünyası daralıyor

Yine de bütün bu oluşumlar bize toplumun anahtarını vermekten uzaktır. Sistemin egemen tepelerinde kördüğümün çözümünde, hakim sınıfların kendi iç mücadelelerinde dahi sosyalist hareket bir turnusol kâğıdı işlevi yükümlenmektedir. Bunu kanıtlamak için yukardaki çerçeveye son unsur olarak Türk

devletinin oluşumuna ve bekasına birinci derecede katkısı olan devlet bürokrasisini de eklemeliyiz. Özellikle İttihad ve Terakki'den ve Milli Mücadeleden bu yana devletli olmanın avantajlarını sürekli kılmak isteyen ve bunun yanısıra tarihi yerini alıp burjuvaziye entegre olan bürokrasi 1970'lerin eşiğinde ve akabinde kendi tarihsel dargörüşlülüğü ve kendine vehmettiği değerlerin sonucu —politik iktidarın odak noktalarından uzaklaşmasını seyretmekten usanmış— hakim sınıflar içindeki yerini yeniden düzenleme sevdası ile kendisi için «fars» oynamaya hazırlanırken, kendi ideolojisinde yeri olmayan modern proletaryanın da ilk ciddi trajedisini hazırlamaktadır.

Evet bütün bu tablo bunların dışındaki bir unsurun yüzüsuyuna ayakta durmaktadır: Modern proletarya ve sosyalist hareket,

Modern proletarya bağımsız bir güç olarak, hakim sınıfların kendi aralarında sürdürdükleri iktidar paylaşımına potansiyel olarak dahi aday olmadı. Ama düzen güçleri ile ilk kez, bu kadar açık, bu kadar sarsıcı ve kitle halinde karşı karşıya geldi.

Hakim sınıflar arasındaki mücadele ve 12 Mart

Ama hakim sınıfların kendi aralarındaki egemenlik mücadelesinin ne gibi bir düzeyde, hangi boyutlarda çözümlenebileceği, proletaryaya karşı ortak cephelelerinde, proletaryanın gücünü ne oranda kırabileceklerine bağlıydı. Sosyalist hareket henüz devrimci bir parti oluşturmadan, kitlelerle ayrılığını gidermezden, yani onunla kaynaşmazdan ve dahası bağımsız devrimci oluşumunu daha tamamlamadan kendine yabancı sınıf ve tabakaların giriştiği iç iktidar mücadelelerinin hedefi olarak fenersiz yakalandı.

Sosyalist ve işçi hareketinin varolmadığı bir 12 Mart tahlili ya da adice, 'katırlar tepişir eşekler ezilir' mantığı, sosyalist hareketin bağımsızlığını (kimi aklievveler bu bağımsızlığı ellerinden geldiğince peşkeş çekmelerine rağmen, düzen güçleri onlar kadar sınıf bilincinden yoksun değillermiş) ne kadar zedelemeye çalışırsa çalışsın sonuç ortadadır.

12 Mart bitiminde, 12 Mart öncesinde iktidar paylaşımında sözkonusu olan tüm

partiler, güçler sahnede idi; hatta daha da billurlaşmış bir biçimde. Bir olasılık olarak sözkonusu olan MNP, MSP ile bir gerçeklik haline gelmişti. DP hâlâ kapitalizmin tekerine çomak sokmakta ısrar ediyordu. Olayların zorlaması ile aslını harap edecek davranışlarda bulunup 12 Mart'la hizaya getirilen AP ve ayrıca, başlıbaşına incelenmesi gereken doğurgan, ama bu kez kendi kendini doğuran CHP (yeni CHP) ve de karanlık dönemlerle gücü orantılı olan MGP-CGP. (11)

Ya sosyalist hareket? Düzen idamlar, katliamlar ve zindanlarla kendisi ve devrimciler arasına daha önce rastlanmadık bir duvar ördü. Bu duvar aynı zamanda reformizmle devrimcilik arasındaki ilk ciddi kopuşun belirtisiydi.

Devrimci hareket tüm sınırlarından sıyrılıp yeniden yoğunlaşmanın gerekliliğini kavrama zorunluluğu ile karşı karşıya geldi. Değinen bu oluşumlardan yapılan çıkarsamaların sınırlılığı hâlâ sürüyor ama geleceğin sağlıklı ittifakları, grupları ancak 12 Mart'ın tah-

(11) Ardına geniş yığınların desteğini parlamentar düzeyde almış olan AP, oy deposunu deldirmeyi de içeren bir tavır takınca çatlattığı, temsil ettiği birlikle beraber kendi varlık sebebini de tehlikeye attı. Gerileyip eski cephesini yeniden kurmak için yürüttüğü 12 Mart politikasından sonra ise, siyasî geriliği nedeni ile daha fazla ilerleyemedi ve o güne kadar sözkonusu olmayan bir diğer seçeneğin, CHP'nin, «yeni» bir biçimde bir dizi ögenin ittifaklarını temsil etmeye aday olması ile daha da sağa kaymak zorunda kaldı.

Kuruluşundan itibaren izlediği politika GP'nin ne gibi bir işlevle yükümlü olduğunun açık kanıtıdır. CHP'sinden ilk kopuş esnasında geleneksel parti çizgisini savunarak «ortanın solu» politikasına karşı çıkarılarken, koşullar henüz oluşmamış da olsa muhtemel bir oya dayalı olmayan /parlamento-içi parlamento dışı/ iktidara ortak olarak girmeyi gözemişlerdir.

1971 öncesindeki kimi «radikaller» (İrfan Solmazer, Orhan Kabibay) ve 1971-73 döneminin önemli kademelerindeki yöneticiler hep bu partiden çıktı. Yani «radikaller» gelseydi yine bu partinin en azından bir kısmı iktidara ge-

lilli temelinde mümkün olacaktır. 12 Mart bunun için yaşanmış acı bir deneyin çok ötesinde, devrimci oluşumun teorik mihenk taşı olarak önümüzdedir. Ve yine 12 Mart ilk kez bu kadar açık bir şekilde devrimciliğin bir yaşam tarzı olduğunu göstermiştir.

Geçmişteki tüm siyasal dönüşümlerden 12 Mart eşiğinin temel ayırdedici özelliği şudur: 1960-70 (özellikle 1963'den sonra) döneminde yoğunlaşan, merkezileşen ve Kavel'den başlayıp Demir-Döküm, Singer v.b. direnişler ve 15-16 Haziran yığınsal gösterisi ile en üst noktasına varan işçi sınıfının artan militanlığı; ekonomik örgütlerin dışında örgütlenmemiş olsa dahi bir dizi yabancı ve kitlevi eylemlerle edindiği deneyim sayesinde düzeni sorgulamanın eşiğine gelmiş «ileri işçiler» kategorisinden rahatlıkla sözedilebilecek bir oluşum; reformizmden koparken büyük miktarda küçük burjuva radikalizminin seyrine kapılıveren devrimci gençlik hareketinin bu şekliyle dahi ilk kez sosyalist hareketimizde ülke çapında yankı bulması (12).

cecekti. Siyasal partilerin feshedilmediği ama parlamento aritmetiğinin de geçersiz olduğu bir ortamda meclisin otuzda bir gücü ile GP bağlı olduğu güçlere çok sadık işlevler gerçekleştirdi. Keza CHP-MSP koalisyonunun ardından kıl payı transferle grup olabilmışken MC'nin mimarları arasında bulunmuştur.

(12) TIP'in pasifliği, gelişen işçi, gençlik, köylü ve memur hareketlerini, kucaklamak bir yana kavramaktan uzak oluşu, DISK'in politik ve yaygınlığının sınırlılığı yığınlar içinde çalışma için çok önemli bir boşluk yaratmıştı. Her iki örgütün dışında kalanlar ise kendi örgütlenmelerini sağlamak için gençlik kesimindeki etkinliklerini yaygınlaştırmak ve daha yığınsal bağlantılar kurmak için eylemsel düzeyde Türkiye'yi tararken, örgütsel olarak da köylü dernekleri, işçi birlikleri vb. kurdular. Birliklerin yapısı ne olursa olsun buralara gelen işçiler gözönüne alındığında belli bir ihtiyacın varlığı açıkça gözlenebilir. Bu tür örgütlenmelerin anlamı üzerine bugün de ayrıca durulması gerekir. Geniş işçi ve emekçi yığınların devrimcilerce fethedilmesinin yollarından biri olarak bu tür örgütlenmeler hâlâ çözümlenmesi ve irdelenmesi gereken bir olgu olarak devrimci hareketin önündedir.

Böylece iktidara aday olmasa dahi proletarya da zımnen bir muhtıra vermektir iktidara.

12 Mart eşiğinin karakterlerinden biri de toplumun her kesiminin en azından hükümetten hoşnutsuzluğu ve bir takım somut talepler (bunların tümü de «asgari» düzeydedir) üretibilme gücüne varmış olması ya da bu gücü yitirmenin eşiğinde de olsa henüz koruyor olmasıdır.

Bugün için, ilginçtir ki bu kısa süre içinde, zihinleri kurcalamayan köylü hareketi tarihinin en üst seviyesine varmıştı. Sözkonusu olan talep «demokrasi»ydi ve köylüler için bu, toprak ve tarımsal ürünlerin fiyatı anlamına geliyordu, Talebin yoğunlaştığı bölgelerde, örneğin Güney Doğu'da köylüler kimi yerlerde sorunu fiili olarak halletmenin yollarına bakıyorlardı ve 1970 komando hareketi bu bölgede hem ulusal, hem de sınıfsal anlamda bir silahsızlandırma ve terör amacını taşıyordu. Toplumun en örgütsüz kesiminden 12 Mart'la birlikte ses seda kesilecektir. Bugün için Kürdistan dışında toprak sorununun fazla anlamı kalmamıştır. Kapitalist ilişkiler üretimin metodlarını değiştirmekle kalmadı, insanların özlemlerini de kentlere yöneltti. Almanya'ya işçi gitmek, devlet dairesinde müstahdemlik, kentte seyyar satıcılık, işçilik, toprak özlemini aşmıştır (sözü edilen oluşum 1970'de vardı).

Bonapartizm heyülası itibar görmüyor

Proletarya ve köylülüğün dışında hoşnutsuzluğunu radikal bir biçimde ifade eden kesim; sınırlarla bezenmiş bir ideolojinin mucitleri ve onlarda öncülük vasfını gören zabıtkatip tayfesidir (namı diğer asker-sivil aydın zümre). Kimileri 12 Mart'ın gerçekleştirdiklerini Demirel'i düşürmeden de yapmak mümkündür (Kırıkoğlu) derken, hatta sorunu MİT'in bir kanadının diğerini tasfiyesi olarak ortaya koyarken («radikaller»in eski kurmay ve MİT'çi oldukları unutulmamalı), sınıf mücadelesine gözükapalı, oldukça sınırlı ve biçimsel bir gözlemde bulunuyorlar. Evet, gerçi Generaller muhtıra vermişlerdir ve bir dizi cuntacı da ya tutuklanmış, ya pazarlığa oturmuş ve birçok üst rütbeli subay da olayın arifesinde emekliye sevk edilmiştir. Burada

sistemin yeniden düzenlenmesi adına parlamentar sistem içinde burjuvazinin ağırlığını görürken, üniformalı kesim ve yandaşları da kendi bildikleri yoldan küçük burjuvazi adına bir düzenlemenin peşindedirler. Oysa kabaca bonapartizm sırf birtakım grupların hevesine, adaylığına bağlanamaz.

Bonapartizmin ekonomik alanda, toplumsal oluşumları hiçe sayan çabaları halinde, toplumsal dengesizliğin artması ile politik iktidar boşlukları ortaya çıkar. Burjuvazi için politik boşlukları doldurma seçeneklerinin en uygunu ya radikal görünümü, toplumsal muhalefeti bağrında toplayıp dizginlemeye çalışan «sosyal-demokrat» görünümü bir iktidar, ya da askeri diktatörlük vb, gibi baskı rejimleridir. İkinci tür, bir zorunluluğun ürünüdür ve sınıf mücadelesinin düzeyinin keskinleşmesi ile uyumludur. [Bu son şıkta rejimin baskıcı karakterinin ne kertede olacağı ancak devrimci hareketin gücü ve bir dizi içsel ve dışsal oluşumla açıklanabilir; Yunanistan'da askeri Cunta sosyal-demokrat bir iktidar olasılığı karşısında; Arjantin'de devrimci hareketin yükselişi karşısında.] Bonapartizmin dışında seçeneklere sürüklenen burjuvazi kimi zaman bununla bürokrasinin bölüşümden artan miktarda pay istemesiyle burun buruna gelir, kimi zaman bonapartizmin örtülü karakterinin kitle hareketlerini engelleyememesi ile.

Bu açıdan Bonapartizmin burjuvazi için dahi bir geçici rejim olduğu söylenebilir. Hele hele rejimin geçiciliği diktatörlükçe de biliniyorsa, ekonomiyi darmadağın eden anlık (günübirlik) politikalar burjuvaziyi de tedirgin eder. Bir dizi agü diktatörünün rüşvet ve suistimalle geçen ömürleri buna örnektir. Proletaryaya karşı klasik burjuva hukukunu dahi hiçe sayarak işe girişenler, bu hukuğun «doğal» yanına, yani orman kanuna sapabilirler. Burjuvazi sistemi bu çanak yalayıcılarına karşı savunmak durumunda kalabilir. Bürokrasi daha ziyade spekülative ve mali işlere-borsa, ticarî işlere-kara sektöre önem verir (yani aygıtı elinde bulundurmasının avantajlarını kullanır), geçiciliğinin bilincinde olması ya da güdüsü buna yol açmaktadır.

Çok somut yerel ve uluslararası etmenler içinde oluşan politik iktidar, kimi zaman taklit

peşinde koşanları ürküten dış derslerden de etkilenir. Sihirli Yahya Han formülü 1971 öncesi çokça altı çizilen bir çözümdü. Ama burjuvazi kitleleri radikalize eden, «bütünlüğü» parçalayan böyle bir olayın sonucunda bonapartist eğilimlere itibar etmemek zorundaydı.

9 Mart'ın devrimci hareketlerden önce gündeme girmiş olması hem daha yakın hem de daha fazla iktidara yakın bir hareketin tasfiyesinin gerekliliği anlayışına dayanıyordu.

Bonapartizm burjuvazinin tercih edeceği bir seçenek değildi. Ve toplumsal oluşumların, dayanakların dışında küçük burjuvazinin (bürokrasinin) bonapartizmi bir başına beceremeyeceği kesindi.

12 Mart eşiğinde dış politikada gariplikler ve ABD'nin sadakat arayışı

Devrin Dışişleri bakanının dediği gibi «12 Mart'ta CIA vardır.» Özellikle tampon bölgelerde ve ABD emperyalizminin dünyanın birçok yöresiyle kıyaslanmayacak derecede bağlı bulunduğu, Latin Amerika'daki askeri girişimlerin tümünü CIA'e bağlama alışkanlığı vardır ve pek de kötü bir alışkanlık değildir bu.

Mc Namara askeri yardımın amacını çok açık koymaktadır. (13) «Güven» sarsılmış ve «istikrar» bozulmuştur. Hükümet hızlı büyümeyi sürdürebilmek için emperyalist sistemin kendine verebileceği olanakları yetersiz bulan bir sanayileşme içinde finans, dış pazar ve hatta kimi sanayi dallarında doğrudan fabrika yapımları için Orta-Doğu'nun kritik bir döneminden de yararlanarak yumuşak bir politika izleyerek yeni olanaklar peşindedir. Bir NATO ülkesi olan Türkiye'de, Millet Meclisinde 1969 sonunda CHP'li Sazai Orkunt Miguçaklarının Türkiye'den geçip ikmal yapmalarına verilen izin için hükümetten soru sormaktadır. Filistin'de çarpışan devrimcilerin yakalanması üzerine İçişleri Bakanlığı Diyarbakır mahkemesine gönderdiği bir yazıda Filistin davasının yanında yer aldığını belgelemekte ve devrimciler bırakılmaktadır (bu yandaşlığın türü konjonktürel diye inkâr edilemez).

Bu dönemde aynı zamanda Sovyet yatırımlarının arttığı gözönüne alınırsa, AP'nin

büyümeyi engelleyen askeri harcamalarla bir etkenlik sağlamaktansa politik manevralarla ekonomi için gerekli olanakları sağlama peşinde olduğu anlaşılır. Böylece ekonomik büyüme için gerekli olanakların bir türevi olan bu dış politika ile ABD'nin etki alanının sınırları **defacto** zorlanmaktadır. AP'nin kendi mezarını kazan bu dış politika, silahlanma karşısındaki tavrı ABD'nin yanısıra Ordu'yu da tedirgin etmiştir.

Anadolu köylüsü ve ülke ekonomisi için önemli olan haşhaş sorunun bu kadar ağırlıklı olarak ileriye sürülmesinin temel nedenleri bunlardır, ABD emperyalizmi kadir-i mutlaklığını kanıtlamak için ticarî ambargo tehdidinde bulunuyor, hükümet değiştirme pahasına eroin akımının durdurulmasını istiyor. ABD'ye eroin akımından Türkiye'nin payı sanıldığı gibi değildi ama bu bir vesile idi. Nitekim Erim hükümetinin ABD'nin talebine boyun eğmesi üzerine Nixon Erim'i över, bu vesile ile söyledikleri çok önemlidir: «**Ben başkan olduğum sürede Türkiye için herşeyi yaparız, Türkiye bir yangın duvardır.**»

Bu yangın duvarında kamu sektöründeki Sovyet yatırımlarının özel sektör tarafından nasıl karşılanabileceği de düşünülmelidir

(13) «/ hızlı kalkınma / dünyanın geleneksel olarak hareketsiz olan bölgelerini değişimin kaynayan kazanları haline getirmiştir... Bu pek de barışçı bir süreç olmamıştır... Şiddet... Her zaman için uluslararası ilişkilerin karmaşık güç merkezleri yoluyla tehlike çanlarının çalmasına yolaçar ve ABD'nin güvenliği, dünyanın yarısını kaplayan ulusların güvenliğine ve istikrarına bağlıdır.» *Mc Namara Yunanistan, İran ve Türkiye ile ilişkilerin sürekliliğinde ve Orta-Doğu'nun istikrarlı bir kalkınma içinde olmasında ABD'nin büyük çıkarları olduğunu söyler ve Latin Amerika için ise çok daha kesin ve açık konuşur; askeri yardım iç güvenliğinin sağlanmasında alınacak sivil tedbirleri desteklemeye yönelik «kanunların ve düzenin hakim olduğu bir ortamda» gelişme ittifakı. Yardımın asıl siyasi sebebi «General ve amirallerin iktidarı devralmak üzere yetiştirilmesidir.» Bu bapta Türkiye nin önemi düşmanın yayılması açısından askeri olarak mütâala edilmektedir.*

(yatırımların tümü de özel sektörün bir başına finansmanını sağlayabileceği hacimde değildir ve bu yatırımlardaki ürünlerin sanayinin çeşitli dallardaki girdileri teşkil ettiği unutulmamalıdır).

1960 Anayasası ve 12 Mart eşiği

Devlet ve hükümet arasında eskiden beri bir uyumsuzluk olduğu söylenir (Celal Bayar, DP'nin hükümet olabildiğini ama devlet olamadığını söyler). 1924 Anayasa'sının «**hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir**» temel ilkesine rağmen DP devrinde **de facto** bir ayırımı ürünleri vardır. Tabii DP'nin bürokrasiyi hiçe sayması yedeksubaylarla ordunun idare edilebileceğinin söylenmesi üniversite hocalarını karacübbeliler olarak nitelmesiyle, maaşlarının hatırı sayılır düşüklüğü dayanılmaz hale gelince, sosyal statü ve toplumsal artık ürünün paylaşımında geleneksel alışkanlıklarını sürdürmek isteyen bürokrasi «DP'nin son günlerinde» iyice devletli olduklarını belirtmenin yollarını kaçırmıyorlardı. NATO'ya ve CENTO'ya bağlılık andı ile millete seslenen 1960 darbesi (1958 Ağustos kararlarından sonra uluslararası planda farklı bir tutum takınıp —Menderes SSCB'ye seyahet etmek durumundaydı— geleneksel «dostluk» ilişkilerini zedelemekle karşı karşıya kalan DP son günlerinde ticarete yaptığı müdahalelerle de ticaret burjuvazisinin hoşnutsuzluğunu üzerine çekmişti,) burjuvazi ile bürokrasi arasında bir denge oluşturmak için yeni bir Anayasa ile taçlandırıldı. [Bu dengenin boşluğundan her ikisinin de hesaplayamadığı bir unsur, yani işçi sınıfı da yararlanmaya başlayınca Anayasa lüks olarak addedildi ve bu lükslük işçi sınıfına yöneltilmiştir.]

Yeni Cumhuriyetin Anayasası özerk kurumlar (Millî Güvenlik Kurulu bunların en etkili olanı idi) aracılığı ile parlamenter sistem içinde egemenliğini sınırlayamadığı burjuvaziye bazı kayıtlar koydu. 1924 Anayasasının sözkonusu ilkesi reddedilmedi —ama Millî Güvenlik Kurulu, Anayasa Mahkemesi, DPT gibi **kayıtlarla**.

1960 Anayasası dengeli bir anayasadır bunun sadece hukuki, toplumsal bakımdan

değil iktisadî açıdan da temenni edildiğini söylemeli (Devlet Plânlama Teşkilâtı). Bu denge ne iç dinamiğin getirdiği rasyonellik ne de sınıf mücadelesindeki zıtlıkların aktif bir dengede bulunmaları anlamında değildir. Dönem ABD'nin rakipsiz, egemen düzenleyici olduğu yıllara rastlamaktadır. Ve altmışların sonunda etkin olarak sözü edilebilecek olan bir AET, SSCB (kısmen)nin sunacağı seçenekler ya da daha doğrusu onların da dahil olduğu bir seçenekler demeti yoktu. Sayılarla manzara-i umumiye de yabancı yatırımların, 1960'dan sonra, öncesi ile kıyaslanmayacak kadar artış kaydettiği yolundadır. On yıl içinde gelen yabancı yatırım ve giden kâr transferi, üç yıllık bir dönemde aşılmıştır.

1960 - 1970 dönemi kabaca Türkiye'nin sanayileşmesi anlamına gelir. Dönem sonunda sanayinin payı (eğer ticaret ve ulaştırma kesimlerine değer yaratıcı başlıbaşına kesimler olarak bakmazsak) tarımı geride bırakmaktadır hemen hemen.

1971 eşiği ile 1960 eşiği arasında az gelişmiş ülkelerde sık sık karşı karşıya kalınan sorunlardan ötürü önemli benzerlikler vardır (daha geniş bir boyut için bkz. **Az gelişmişlik ve Emperyalizm** içinde Dos Santos-Bağımlılığın Yapısı s. 37'den itibaren, Gözlem Yay.)

1971 eşiğinde Türkiye dışyardımsız bırakılmıştır. Ağustos 1970'deki % 66'lık devalüasyon OECD tarafından «**bir reform programının tamamlanışı değil ancak başlangıcı**» olarak görülmüştür (vergi tedbirleri de). (14)

(14) 22.8.1971'de büyük iş adamları Demirel'in devalüasyon ve personel kanunu ile ekonomik durumu bozduğunu söylemişlerdir. Ya doğrudan denetimle ya da gümrüklerin artırılması ile ithalâtın azaltılması mümkündür. Ama ithalâtta doğrudan doğruya bir düşüş sağlamanın etkili yolu, kredilerin sınırlandırılıp üretimin düşürülmesidir ya da ücretlerin düşürülüp tüketimin azaltılmasıdır. Önünde sonunda çalışan sınıfların, yoksulların tüketim düzeyi düşer. İhracat imkanı arttığında iç tüketim daralır; ithal mallarının fiyatı artar. Açığın kapatılması amacıyla girilen devalüasyon ekonomik düzeyde bir düşüşe yol açar, Özünde agü'lerde devalüasyon bu ülkelerin iç

Ama devalüasyon tabii ki sanayicilerin dış pazara açılabilmesi sonucunu doğurmuyacaktı. Sanayi ürünlerinin ithal paylarından ötürü maliyetler arttı, bir de Batı'daki enflasyonun ithalât aracılığı ile etkisi gözönüne alınırsa, işçi ücretlerindeki artış neredeyse zikredilmeye bile değmeyecek kadardı. Öte yandan personel kanunu ile milyarlar memurlara transfer edilince kamu yatırımları azaldı. Bunların sanayicilerin hoşuna gittiği de söylenemez. Önemli işkollarında yatırımlar durmakta, stoklar büyümekte olduğundan üretim yavaşlamakta idi. İthalât zorunluğundan ikmal zorlukları çekilmektedir. Piyasada para darlığı vardır, Banka mevduatlarında düşüş ve kredilerde de daralma ekonominin tam anlamı ile darboğaza girdiğinin bir başka kanıtıdır. «İŞ YOK» levhaları gittikçe artmaktadır. «**Endüstrimiz çoğunluğu ile % 50 kapasite ile çalışıyor... 16 ay vade ile senetli satışlar, ekonomiyi iflasa sürüklüyor.**» (E. Soy-sal).

12 Mart'ı hazırlayan da, tarihi kurşun askerlerle oynanan basit bir oyun olarak görenleri rahatlatan bir kılıf mantığı değil, sözü edilen oluşumun diyalektikidir. Bu oluşum, modern anlamdaki tüm sınıf ve tabakalarla, kapitalistleşmeye ayakbağı olan geri güçlerin «demokratikleşme» süreci içinde varolmadıkları bir alanda sosyalist harekete karşı toplu tavırları; emperyalist silah ilişkilerinin ve siyasi-askeri kuruluşlarının reorganizasyon çabasının karmaşık bütünlüğü içinde varolmuştur...

Mc Namara'nın «istikrar» ve «güven»likten kastedtiği açıktır: Toplumsal patlamaların düzeni değiştirme gücünde olsun olmasın engellenmesi. Daha da açıkçası böylesi

fiyat yapılarının dünya ticaretine uydurulması anlamını taşır ve IMF, OECD gibi kuruluşlar ağı niyetli olsun olmasın zoraki bir biçimde bunu uygulatırlar. Burada siyasi yönün de etkinliği, sanayinin yapısı, ülkenin dünya ticareti içindeki yeri kadar önemli olmaktadır.

(15) Küçük burjuva radikalizmi burjuvazinin hizmetine yönelik olarak ayıklanıyordu. Kendine vehmettiği değerlerin toplumda çoktan yıkılmış (bir kısmı zaten sözkonusu değildi)

oluşumlara yolaçan iktidarların halledilmesi. Oysa sistemin iç çelişkilerinin emperyalist ülkelerden çok, geri kalmış ülkelerde patlamaları körüklediği, çağın yaşamına yol gösteren bir gerçektir.

Bir daha Bonapartizm heyûlası üzerine

Daha sonra 12 Martçıların gadrine uğradıklarından 9 Martçılar üzerine pek açık bir tartışmaya girilmemiştir. Bunda solun geleksel bonapartist öğelerle yaptığı ittifaklardan duyulan vicdan azabının payı da olsa gerek. Ama Kuvvet Komutanlarına kadar uzanan bir ağ içinde iflah olmaz darbeciler, «kemalist marksistler», küçük burjuva ideologlar Demirel'e karşı kimin adına mücadele ediyorlardı? Bilindiği gibi bunların en solcularına göre (D. Avcioglu) Türkiye'de işçi sınıfı henüz gelişmemiştir ve rejimin otoriterliği kaçınılmazdı; kendileri de bunun «sağ» değil «sol» olması için çalışıyorlardı. Sıkıyönetim mahkemelerinde «cunta»yı açıklamak isteyenler tahliye ediliyor ve aynı kişiler amaçlarının aynı davada yargılandıkları devrimcileri halletmek olduğunu açıkça söylüyorlardı. Bu cuntacılar 12 Mart tahlillerinde unutturulmaya çalışılmaktadır, Radikaller, sözcüğünün ABD terminolojisinde askeri yönetim anlamına geldiği bilinir ve kendi dışındaki güçlerden kopmamış, ideolojik deformasyondan arınmamış solcular için yakın, tehlikesiz ve «ilerici» bir çözüm olan darbenin gerçekleşmemesi üzerine mağdur olanlar üzerine bir susuş duvarı örtülmüştür de, bunların sınıf mücadelesinde ne menem bir bir saf tuttıkları belirtilmemiştir. (15)

olduğunu görmesi için bizatihi varlığı yetmezmişçesine, bir de ideolojik şıngıllarla tam da tarihi görevini yapacakken (!) kendini kestiremediği bir ortam içinde buldu. Burjuvazinin kendisine komünizm ve kürtler tehlikesini bir yem olarak göstermesi ile evcilleşmeye başladı. Burjuvazi bir başına parlamenter sistem içinde yapılması mümkün olmayan terörün toplumun kurtuluşu ve huzuru adına millet babalarınca gerçekleştirildiğini gördükçe onaylıyor, onaylıyor, alkışlı-

Kimi çevrelere, kısa vadeli hedefler çerçevesinde güven aşılayan bu eli kanlı ögelerin iktidarı sözkonusu olsaydı solun istikbali ne olurdu, düşünmek gerek. Çünkü başarıya ulaşıyorsa ya bonapartist ya doğrudan askeri bir içerik kazanacaktı. Türkiye'de ABD'ye karşı olan bir askeri hareket?

Cuntacıların yitirilişinin sebebi, onların tarih sahnesindeki aktörlüklerinin iktidar olmak için değil, iktidarı hizaya getirmek için olduğudur. Onlar da eski şaşaalı günlerini hatırlayarak yine başa güreştiklerini sanmışlar ve kazdıkları kuyuya devrimcilerle beraber düşürülmüşlerdir.

12 Mart böylece yarı-bonapartist bir hareket olarak tarih sahnesine çıkarken ilerici-liği-gericiliği kendisiyle Demirel arasında gören solun memurun kesimi muhtırayı alkışlamış, tarihsel olarak bunun dışında olan DİSK buna katılmıştır. TİP de «12 Mart faşizmine» karşı savunma için siperleri kazıyor değildi (çantalar hazırlanmış ve legalite adına teslim olunmuştur).

12 Mart kime karşıydı? Demirel'den Ecevit'e, devrimcilerden cuntacılar, reformistlerden ümmetçilere kadar şaşırı muhatap-

yor ve tebrik ediyordu. «Siyaset»e bulaşmadıkça 12 Mart burjuvazi için iyi iş görüyordu. Albaylığı esnasında kimi subayların ilk gençlik günleri akıllarına gelir ve müstakbel Mustafa Kemal'liğe sıvanırlar. 12 Mart eşliğinde çapsiz Enverler, Mustafa Kemal'ler peşrev çekerken İsmet İnönü «Atatürk geliyor» diye yürüyenlere hitaben Mustafa Kemal'in bu milletten bir defa çıktığını söyleyerek, bu siyasi darmadağınlıkta Mustafa Kemal enflasyonunun sahteliğini belirtiyordu. Evet 1971'de bir Bonapart yoktu ama mutlaka gerekli miydi? Toplum öylesine altüst olmuştu da, burjuvazi reva gördüklerinin siyasi tavizini mi veriyordu?

Ve Gürler. İşte size son ana kadar umut beslenen 12 Mart'ın tipik bir radikali. Müstakbel birinci adamdan, mahalle muhtarlığı şansı bile olmayan, Cumhurbaşkanlığı adaylığına sürüklenen, bir karikatür.

Küçük burjuva radikalizmi bel bağladığı askeri ögelerin kaypak, çekingen ve çıkarıcı tavrını

lar çıktı. Partiler düzeyinde en Atatürkçü parti MGP'si yıllardan beri ilk kez aradığı yeri bulmuştu... ABD haşhaş sorunu vesilesi ile açıkça söylediği üzere memnundur. 1971'den sonra askeri harcamalar artmış, bu da belli kesimleri hoşnut kılmıştır. [Bina ve arazi vergisi (kaynak transferi, «istikrar»ın sağlanması ve rantiyelerin baskısı ile 1972'de binde 6'dan 3'e indirildi. Bina vergisi binde altı! Odalar Birliği Başkan, Onger: «Birinci değil, İkinci Erim Hükümeti ile daha iyi anlaşıyoruz.» Sanayiciler kredilerin ucuzlaması için beledikleri sermaye piyasasının kuruluşuna nail olamadılar ama devletin elindeki fonlar, öncelikle sanayiye yöneltildi, teşvik ve vergi indirimleri sağlandı. 18.10.1971, ABD başkan yardımcısı: «Gerekirse temsili olmayan rejimlerle işbirliği yapabiliriz.»]

1972 Haziranında Demirel «ne iktidarda, ne muhalefetteyiz» derken şunu görüyordu herhalde: birbaşına yapamayacağı düzenlemeler temsil ettiği güçler adına kendi önderliği dışında gerçekleştiriliyordu. Üstelik küçük burjuva radikalizmi egemenlik mücadelesinde öyle kolayca teslim olmadığı gibi, bir yandan bütünleşmenin avantajlarını sağlarken, öte yandan Demirel'in Başbakanlığının son

taktik olarak görerek, uzun süre ne tür bir tarihsel kıskacın içinde olduğunu kavrayamadığından şaşkın, gazete sütunlarında ve kısmen ailevi sohbetlerde, daha da sınırlı olarak mahfillerde bir dizi reformların gevelenmesi ve «huzur»un sınırları (kendilerini içerep içermeyeceği) üzerine siyasi muhabette bulundular, Ama toplumsal konuları ve üniformalı olmasalar da, üniformaya dirsek bağları yüzünden Atatürkçülüğü bilmem kaçınıcı kez yorumlayarak «çözüm» olarak sunarlar-ken, «akıllıca ricat»ın yollarını da el hak buldular. Sessiz ve derinden tevekülle teslimiyetlerini tescil ettiler.

[1971 eşliğinde] herşeyin gerçeği onlardı ve onlardaydı. Anarşiyi asıl kendileri halledeceklerdi; memleketi onlar kurtaracak, sanayileşmeyi... Ama gerçek sanayileşmeyi... Hele hele eğitimi, sonra talibi çıktı ama ahlâkı da es geçmeyeceklerdi... Her derde deva Kemalizm ve neydi o eski günler teranesi.

günlerinde dağıttığı cephesini yeniden toparlamasına da engel oluyorlardı.

Evet tepelerde de bir didişme vardı. Ama bütün bu didişmeler içinde hükümetler rekor sayıda beyaz oylarla iktidara geliyorlardı. Meclisle hükümet arasında bir uyum olduğu söylenemezdi; aksine. Ordu özellikle GP aracılığı ile yürütmeye sesini duyuruyor ve GP de bu sayede herkesin adına huzuru sağlıyordu. Devrik AP için doğrudan hükümet ertelenmişti, CHP ise ne sayısal gücü ne de konumu ile böyle birşeye aday bile olamazdı. Hükümet kitle partileri için yasak bölgedi.

12 Mart üzerine soldaki yanılgılar

12 Mart'a çeşitli sıfatlar takıldı (tabii bunların içinde en yaygın 12 Mart faşizmi); ne ki tahlilde bir birliğe varılmasa da rejimin getirdikleri ortada. Sınıf mücadelesinin seyrini açıklamak için yalnızca 12 Mart'a nasıl geldiğini açıklamak yetmez. 12 Mart'ın nasıl geride bırakıldığına da anlaşılması gerek. Ancak o zaman rejimin gerçek mahiyetini anlamış oluruz.

İkibuçuk yıllık bir sürede, balyozdan-seçime gidilmesinin temelinde bir devrimci hareketin, bir devrimci durumun var olduğunu iddia etmek (halkın yükselen mücadelesi, TİP'in...) için hamasi nutukların ötesinde kanıtlar gerekli.

Sosyalist hareket değişik biçimleriyle susturulmuş-susmuş ve örgütsüzlüğün getirdiği, şaşkınlığın öncülük ettiği bir yığınla darımadanın haldedir. Düzen içinde en önemli değişiklik, CHP'nin reddi miras ederek, batı ülkelerindeki özgürlüklerden yana sosyal demokrasiye bağlı olduğunu iddia ederek lafzen, çalışan yığınlardan yana gözükmektedir. Böylece ilk kez çalışan sınıf ve tabakaların hoşnutsuzluğunu bağrında toplayabilen düzen içi bir «sol» parti siyaset arenasında boy göstermektedir. Denebilir ki sosyalistler bu hareketin vaadettiği «demokrasi» adına CHP içinde çalışmışlar ve Ekim seçimlerindeki mitinglerde ve seçim çalışmalarında radikal bir hava estirmişlerdir. Yani bu dönemde sistem dışı bir seçenek getirmedikleri gibi, böylesine bir oluşumun önşartı olan bağımsız bir örgütlenmeye de gitmemişlerdir. Anahtar yine parlamento içinde kalmıştır.

Dönemin iki büyük partisi arasındaki uzlaşmalarla (bunlardan biri Cumhurbaşkanlığı seçimidir) yeniden bir düzenleme gerçekleştirildikten sonra seçime gidilmiştir.

12 Mart'ın faşist, askeri diktatörlük olduğu çokça söylenmiştir. Ama böyle bir tanımlama için en azından sözü edilen rejimlerin kurucu unsurlarının belirtilip bir değerlendirme yapılması gerekirken, sadece rejimin baskıcı niteliği gözönüne alınarak kısa yoldan sonuca varılmıştır. Kelimelerin esiri olmanın gereği yok, ne ki dünya işçi sınıfının ve uluslarının tümünün yaşadığı en korkunç deneyi böylesi bir rejimle çakıştırdığımızda sınıf mücadelesinin boyutlarını önemsememiş oluruz. Devrimci harekete karşı uygulanan baskı bir başına faşizmi belirlemez. Faşizm işçi sınıfını ve örgütlerinin en basitini dahi atomize eder, siyasal ve demokratik tüm örgütlerini berhavaya eder; oysa DİSK'e dokunulmamıştır, hatta faşist bir rejimde TÜRK-İŞ'e dahi yaşama hakkı tanınmaz, bir tek sendika, o da 1975'den sonra ortaya bir güç olarak çıkan MİSK ayakta kalabilir. Tek parti rejimi gelir; merkezci partiler sağcılar dahil hepsi ya faşist partiye entegre edilir ya da yokedilir. Oysa dönemin özelliği parlamentonun ayakta kalmasıdır. Ne yeni sürekli kurumlar oluşturulmuş ne de eskileri kaldırılmıştır (bu bapta). Yeni bir düzenleme ile eski kurumlar düzenin ihtiyacına göre biçimlendirilmiştir. Yani ortada kurumlaşmış bir iç savaş rejimi yoktur.

Askeri diktatörlük tanımı ise 1960'ı yaşamış bir toplum için çok açıktır. 1971'in askeri yönü açıkça ortaya çıkmamış, parlamento ve hükümet içinde GP aracılığı ile dolaylı yoldan etkinlik sağlanmağa çalışılmıştır. Yine kurumlar düzeyinde bir değişikliğin olması, sivil diktatörlüğün askeriden ağır bastığını göstermektedir.

Askeri ve sivil güçlerin ortaklaşa hazırlandıkları cunta hareketinin başarıya ulaşması halinde nelerle varılabileceği hususunda fazla spekülasyona gerek yok ama böyle bir girişimin gerçekleşmesi halinde kurumsal değişikliklerin kaçınılmaz olarak gündeme gireceği açıktı. Hareket açıkça parlamentoyu kaldıracaktı. Burda dahi somut oluşumdan kalkınarak bir tanımlama mümkündür. Ne ki

böylesi bir durum bonapartizme oldukça yakın olacaktır.

12 Mart ise akim kalmış bir girişimin karma bir yolla sürdürülmesini temsil ettiği için yarı-bonapartist olarak ortaya çıkmıştır. Radikaller bir etkinlik sağlayamamış ama küçük burjuvazinin talepleri de yer yer ileri sürülmüştür; radikalizmden kopup hakim sınıflar içindeki yerlerini korumaya çalışan askeri kesim ise etkinlik sağlayamamıştır; parlamentodaki partiler ise (devrilen Demirel ilk günlerden itibaren) direnmişler (GP hariç) ve bir uzlaşmayla etkinliği ele geçirmişlerdir. Ne bir Yahya Han formülü gerçekleşmiş, ne Yunan Cuntası benzeri bir iktidar, ne de Baas tipi.

1971 - 73 döneminden en avantajlı çıkan sanayi burjuvazisi olmakla beraber, dönemin başlangıcında radikalizmin reform fetişizminden ürkererek çekingen davranmıştır ekonomik alanda. OECD 1972 raporunda yatırımsızlıkların baş nedeni olarak sanayicilerin bekle-gör tavrını gösterir. Aynı yılın Mart ayında Türkiye'nin altı sanayi odası: «1970 yılından beri süregelen yatırım durgunluğu 1972 yılının geniş olanaklarına rağmen devam etmektedir.» Ama 1971 - 72'de sanayi % 12'lik plan hedefine ilk kez ulaşıyor. 1971 öncesinde stokların büyümesine karşı, şimdi hem üretim artmaktadır, hem de stoklar erimektedir. Ara ve yatırım malları satışlarında önemli artışlar kaydedilmektedir.

Küçük burjuva hayallerinin iyice yıkıldığı Melen hükümeti döneminde özendirici tedbirler, vergi iadeleri ile bütünleşme hızlanmıştır. Tasarruf eğilimi, kapasite kullanımı artmıştır. Tabii bunda, 12 Mart döneminde yasaklanmış grevlerin, asgari ücreti sabit tutmanın ve Sıkıyönetimin burjuvaziye fiyat-ücret bağlantısında ne geçmişle ne de (emeğin üretkenliğindeki artış bir yana) o günden bu güne gelen dönemle kıyaslanamayacak avantajları sağlamasının rolü büyüktür.

12 Mart hükümetleri ve uygulamaları

12 Mart'ta dört hükümet işbaşında bulunmuştur. Bunların ilki henüz radikalizmin umutlarını yitirmediği, hükümet içinde etkin olduğu I. Erim hükümetidir. Biçimle öz arasındaki gelgitlerin yoğun olduğu bu dönemde

Sıkıyönetimi düşünmedikleri yolunda beyanat verenler bir hafta sonra Sıkıyönetimi ilan etmişler, Anayasa'yı uygulamaktan söze-dip Demirel'in Anayasa anlayışına karşı çıkanlar Anayasayı lüks ilan etmişler, huzur adına terör, hukuk adına makabline şamil hukuki güldürüler oynamışlar, sermayenin dizginleri dışında karar alabileceklerini sanan toy politikacı-uzmanlar Yapı ve Kredi Bankasının adamları olarak bilinen iki bakanla aynı reform hükümetinde yer almışlar, kimilerince sol addedilen 12 Mart'ın en sağ kararlarına zemin hazırlamışlardır.

Yılın sonunda onbirlerin tasfiyesi (istifası) ile ikinci Erim hükümeti gündeme girer. Bu kez hükümette Akbank'ın da bir bakanı vardır. Ecevit'in «düpedüz sağ» diye nitelendirildiği bu hükümetle düzen güçleri arasında yumuşama başlar.

Beyaz terör ilk acemilik devrinden sonra alabildiğine koyulaşır ve sorgulamalar, işkenceler kurumlaştırılarak CIA-MİT ortaklığı ile kontr-gerilla devreye girer. Eski arkadaşlarını terkedip teslim eden askeri güçler bütün bu yumuşamanın içinde bir yandan da rejimi sürekli kılmanın yollarını ararlar. Erim'in Amerika seyahetinden sonra istifası üzerine kurulan Melen hükümeti bu anlamda sınıf kininin en çok yoğunlaştığı ve insan haklarının en çok çiğnendiği hükümettir. Artık kendi koydukları baskı kuralları dahi yetmemektedir. Örneğin otuz günlük işkence müddeti dahi gözaltına alınanlar için bir umut haline getirilmiştir.

CHP'si yıllardır süren bir iç mücadeleden sonra arına arına başlıbaşına bir kurum olan İnönü'ye gelip dayanmış, bu handikapın da atlatılmasından sonra hükümete, döneme karşı açık tavır almaya başlamıştır. Aynı yılın sonbaharında genel af çağrısında bulunurken, yıl sonunda da hükümetten çekilmiştir. 1973 Martındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi arifesinde parlamenter güçler (AP-CHP) rejimi devralmaya hazırlanmaktadırlar, Başkanlık seçimi bu bakımdan parlamenter güçlerle, GP dahil parlamento dışındaki güçlerin kendilerini sınama vesilesi olmuştur. Memduh Tağmaç'ın yerine ağırlığı ile gelen Genel Kurmay Başkanı Gürler, alelacele bir kontenjan senatörünün istifası ile sena-

tör seçilir ve Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyar. Ama üniforma gidince, artık Gürler bir sivil olarak güç sahibi değildir.

Kurulan Talu hükümeti artık bir seçim hükümetidir. Ticaret Bakanı olduğunda (1972'de) taban fiyatlarını donduran Talu, bir seçim hükümeti gibi taban fiyatlarını yüksek tutmuştur. 1973 Ekim seçimlerine AP, yarattığı parçalanmanın sonucu olarak (AP-DP-MSP)

(16) 1973 Ekim seçimlerinde CHP'si geçmişine sövercesine bazı devlet kurumlarını ve uygulamaları, özellikle MİT-kontgerilla ve askeri adalet mekanizmasını karşısına aldı. Bir seçim konuşmasında (Bolu'da) Ferda Güley, İbrahim Kaypakkaya'nın Diyarbakır'da yakalandıktan sonra öldürüldüğünü söyler. Burjuva partiler için çok açık bir çelişki vardır: muhalefette vaadedilenler ve iktidarda gerçekleştirilenler. Örneğin 1974 affı bunun a-

KOMAL'IN AÇIKLAMASI

«Düşüncelerinden dolayı başkasına baskı yapan, şiddet uygulayan kendisi gibi düşünmediği için başkasının kafasına sopa vuran ruh hastasıdır, onları insan saymıyoruz» diyenlerin üzerimizdeki ilginç baskı ve uygulamaları sürüyor.

Yayınevimizin son yayınladığı «KÜRDİSTAN (1918-1946)» adlı tarihi yapıt ilginç bir uygulama ile toplatılıp, sorumlu yönetmenimiz RECEP MARAŞLI 20.11.1978 günü tutuklanmıştır.

Adı geçen yayın bir Fransız tarih yazarı Lucien Rambout tarafından 1918-1946 yılları arasında cereyan eden olaylar çerçevesinde Kürdistan'da Ulusal direnme hareketlerini inceleyen tarihi bir yapıttır. Kitabın özgün adı «Les Kurdes Et le Droit» dir. Yazar Ortadoğu ülkelerini yirmi yılı aşkın bir süre gezerek birçok eser hazırlamış bir tarih araştırmacıdır. Yayınevimiz bu tarihi yapıtı hiçbir katkıda bulunmaksızın aynen yayınlamıştır.

Yol kesmelerin, açık katliamların, bölgesel tatbikatların had safhaya eriştiği bu günlerde; özellikle yayınevimiz üzerindeki baskılar yeni değil, devam eden baskıların bir halkasıdır. Kurulduğu günden bu yana yayınevimiz üzerinde bu tür baskılar alabildiğince sürdürülmektedir. Şimdiye kadar yayınladığı-

tabanı daralmış olarak girerken, CHP'si 12 Mart uygulamalarına sahip çıkmayan, genel aften, batı tipi özgürlüklerden, işçiden, köylüden ve tüm çalışanlardan yana olduğunu söyleyerek tüm sosyalistlerin oylarını yanına çekmiş ve böylece partiler düzeyinde rejimden en karlı çıkan parti olmuştur. (16)

(1977 Temmuz - Ağustos)

çık kanıtıdır. Olup bitenler bir kaç kişinin sırtına yüklenmiş ama işkenceciler ve caniler afe-dilmişlerdir. Yani yaptıkları yanlarına kar kalmıştır, faşizasyon meşrulaşmıştır. Bundan sonraki yıllarda faşist kadroların pervasızlığının sebeplerinden biri de «sosyal-demokrasi» nin bu hesap kılığıdır. Bunu görmüşler, yaşamışlar ve tarihsel olarak bilseler de bilseler de bunun bilincine varmışlardır.

miz tüm yayınlarımız «yasak yayın» muamelesi görmektedir. Hakkında soruşturma süren yayınlarımız bile «Emniyet mülhazası» ile toplatılmaktadır. Kitapçılardan ve dağıtım-cılardan Komal'a ait yayınlar «yasak yayın» olarak sorulmakta ve bu konuda genel bir kararı yaratılmaya çalışılmaktadır. Yayınlarımız hakkında toplatma kararları ve uygulamaları gerekçesiz olup, hakkında kesin bir hüküm verilmiş ve yasaklanmış olan yayınevimiz de bulunmamaktadır.

Yayınevimizin bu tür gerekçesiz ve sudan sebeplerle toplatılması yetmiyormuşcasına, sorumlu yönetmenlerimizin de usulsüz ve idari sebeplerle TUTUKLANMALARINI cihetine gidilmekte, yayınlarımızın çıkması ve dağıtılması bu biçimde de «engellenmeye» çalışılmaktadır.

Bu uygulamalar ağır bir ekonomik ve siyasal bunalım içerisinde olan egemen güçlerin ve temsilcilerinin şimdiye kadar genelinde Devrimci, Demokrat yayın üzerinde, özellikle yayınlarımız üzerinde sürdürdükleri baskıların bir parçasıdır.

Durumu kamuoyuna bir kez daha iletme-yi görev sayıyoruz. Saygılarımızla. 24.11.78

KOMAL - Basım - Yayım - Dağıtım

İŞÇİ SINIFININ VE BÜTÜN EZİLENLERİN ANTI-KAPİTALİST BİRLEŞİK CEPHESİ İÇİN

Devrimci Marksist Parti / Seylan

Bayan Bandaranaike'yi başbakanlığa getiren ve Colombo'da Bloksuzlar Zirve Konferansı'na başkanlık yapma şüpheli üstünlüğüne ulaşması için yolu açan bir zamanların saygın ve görünürde güçlü Birleşik Cephe'si artık bir hiçtir! Hükümetinden atılmadan önce Bayan Bandaranaike'nin 'müstesna liderliği'ne değinmeden edemeyen LSSP liderleri bugün o hükümetin başarısızlıkları ve yanlışlarından ötürü özellikle Bandaranaike'yi suçlamaktadırlar. N.M. Perera'ya (*) göre bugün Bandaranaike, bazı bakımlardan UNP'den (*) daha da gericedir.

Komünist Parti, LSSP'nin hükümetten atılmasından sonra bir yıldan fazla bir süre SLFP (*) Hükümetine tutundu. Kasım ayında patlak veren öğrenci karışıklığının, polis terörüne ve Olağanüstü Durum'a karşı bir kitle karışıklığına dönüşmesini engellemekte ve geçen Aralık'ta ve bu yılın Ocak ayında kamu sektöründe meydana gelen grevleri gemlemekte hükümete yardım etti. Komünist Parti nihayet, Hükümete tutunmaya devam etmesi halinde öğrencilerden, öğretmenlerden veya işçilerden ya da nüfusun başka önemli kesimlerinden kimsenin kendisi izlemeyeceği açıkça belli olunca Hükümetten çekilmeye karar verdi.

Hükümeti terkeden KP önderliği şimdi, SLFP'nin bazı açıklanmayan Sağ-kanat çevrelerinin «bütün bir Birleşik Cephe Hükümeti döneminde olumsuz bir eğilimi temsil ettikleri»ni ve «adım adım», «Hükümet içindeki radikal ve Sol güçler»den kurtulmaya çalıştıklarını söylüyor. Bayan Bandaranaike bu bulanık kategorilerden hangisine dahildi ya da dahildir; bu konuda birşey söylemiyorlar.

LSSP, bakanlarının Eylül 1975'te Hükümetten ihraç edilmesinden beri «Sosyalist Birleşik Cephe» için çağrı yapıyor. KP de, bu yılın Şubat ayında Hükümetten çekildikten sonra yeni bir cephe çağrısı yapmıştır.

LSSP Merkez Komitesi Ekim 1975'te önce bir «Sosyalist Birleşik Cephe» çağrısı yaptığında, Cephe'nin LSSP'den, KP'den ve SLFP içinde kristalize olmuş olan Sol'dan oluşacağını ilan etti. KP Merkez Komitesi, LSSP'nin önerdiği Cepheyi «bugünün siyasal gelişme düzeyine uymayacak kadar dar bir

kavram» olarak gördüğünü belirtti. Bununla birlikte LSSP'nin tartışmaya sunduğu ayrıntılı programatik önerilerin «daha geniş bir ittifakı tasarladığı»nı da ekledi.

İster seçimlerden önce ister sonra, LSSP ve KP önderlikleri ne tür cepheler peşinden koşarlarsa koşsunlar, bunu sınıf işbirliği temelinde, kendi parlamenterist amaçlarını gütmek için yapacaklarına şüphe yoktur. Yani bir kez daha, işçi sınıfının ve genel olarak ezilen kitlelerin çıkarlarını ayaklar altına alarak Sağcı güçlerle birleşeceklerdir.

LSSP ve KP'ne karşı, Devrimci Marksist Parti ve CMU, (*)

— Cins, ırk, kast, dil, inanç ve tabiyet farkı gözetmeksizin nüfusun bütün kesimleri ve kitleler için tam özgürlük sağlamak üzere mücadele etmek isteyen

diğer örgütlerle birlikte

— Kapitalist sınıfa ve kapitalist devlete karşı mücadeleyi sürdürmek için,

— Tek başlarına ya da sözde Sol veya başka partilerle birlikte SLFP veya UNP'nin kurduğu herhangi bir kapitalist hükümete ve bugünkü hükümete karşı,

— İşçi sınıfının ve emekçilerin ve ezilenlerin bütün kesimlerinin çıkarlarını gözetken,

— Kapitalist egemenliğin yıkılması ve kitleler tarafından bir İşçi-Köylü hükümetinin kurulması perspektifiyle,

— Uluslararası proletarya ile ittifak halinde, Seylan'ı Sosyalizm yoluna yöneltmek için

İşçi sınıfının Anti-Kapitalist Birleşik Cephesi'nin kurulması çağrısını yapar.

Anti-Kapitalist Birleşik Cephe'nin amaçları doğrultusunda işçi sınıfının ve bütün ezilenleri birleştirmek için, Cephe'de biraraya gelen örgütlerin, etrafında böylesi bir birleşme ve seferberliğin en iyi şekilde oluşturulabileceği en önemli konularda anlaşmaları gerekli olacaktır. Devrimci Marksist Parti ve CMU, siyasi parti olsun, sendika, köylü örgütü, öğrenci örgütü kadın örgütü veya başka bir örgüt olsun diğer örgütlerle böyle bir anlaşmaya varmakta, ekteki talepler taslak programını bir temel olarak önerir.

Mevcut siyasi durum, hem işçi sınıfı için, hem

- (*) N.M. Perera : LSSP'nin lideri
UNP : Birleşik Ulusal Parti, sağcı
SLFP : —Bandaranaike'nin Partisi
CMU : Seylan Ticaret Sendikası—
Önderi Bala Tampoe.

de toplumumuzda onunla bağlantılı olan geniş halk kitleleri için karışıktır. SLFP-LSSP-KP Birleşik Cephesi'nin dağılması, kitlelerin Birleşik Cephe Hükümeti döneminde yaşadıkları acı deneylerin de kanıtı olduğu gibi, son genel seçimlerde kitlelere verdiği vaatleri Birleşik Cephe'nin tutmamasındandır.

Kitleler, Birleşik Cephe'nin söz verdiği üzere bırakınız daha geniş kitle faaliyeti özgürlüğü elde etmeyi, Olağanüstü Durum altında, Janatha Vimukthi Peramuna'nın 1971'de bastırılması ve ardından kanla ezilmesiyle başlayarak altı yıllık bir baskıyla yüzyüze geldiler. Olağanüstü Durum 1971'i izleyerek devam etti ve grevler, diğer sınıf mücadelesi biçimleri bastırıldı; buna kitlelerin ihtiyaç duyduğu maddelerde kıtlık ve hayat pahalılığının devamlı yükselmesinden kaynaklanan kitle yaşam düzeyinin gerilemesi eşlik etti.

Geniş kitlelerin Birleşik Cephe Hükümeti'nden yabancılaşması ve hayal kırıklığına uğramasından ve bu durumda Birleşik Cephe'nin parçalanmasından esas yararlanan UNP oldu.

UNP, Hükümet'in başarısızlıklarına ve kitlelere uyguladığı baskıcı politikalarına asıl neden olanın SLFP'nin başını çektiği ve «karma ekonomi» örtüsü altında kapitalist sömürüyü sürdürmek ve geliştirmek ve bu amaçla kapitalist egemenliği devam ettirmek için Birleşik Cephe'nin harcadığı çabalar olduğunu, işte bu gerçeği örtmeye çalıştı.

UNP, Olağanüstü Durum ilanını ve böylece JVP'nin bastırılmasını tümünden destekledi. Olağanüstü Durum'un son bulmasını asla istemedi. UNP'nin yaptığı, Hükümetin kapitalist basına ve kendi politik faaliyetlerine yönelttiği baskıcı eylemlerden ve taraftarlarına yönelttiği ayrımcı eylemlerden yakınmak oldu; ve de ekonomik sorunlarda Hükümete duyulan kitle hoşnutsuzluğunu en demagojik biçimlerde kullanmaya çalıştı.

Ancak ufukta genel seçimlerin gözüktüğü geçen yıl UNP, Hükümetin baskıcı eylemleri ile gemlenemeyeceği belli olmaya başlayan kamu sektöründeki grevcilerin durumuna sempati göstermeye yöneldi. O zaman bile, Mecburi Hizmet Düzeni'nin devamına, grevlerin yasaklanmasına ve de Olağanüstü Durum'a karşı çıkmadı. Bu konuda UNP'nin katıksız ikiye bölünmesini anlamak için şu olayı hatırlamak yeter: 1968'in sonunda UNP ve J.R. Jayawardene'nin kendisi kamu sektöründe benzer grevleri suçlamış ve tıpkı SLFP Hükümetinin son grevlerinde yaptığı gibi, o zaman da UNP Hükümeti Olağanüstü güçleri kullanarak grevleri bastırmaya çalışmıştı.

Birleşik Cephe Hükümeti'nin başarısızlıklarından ve uğursuz eylemlerinden kendilerini ne kadar sıyırtmaya ve bütün bunları yalnızca beş yılı aşkın bir süre için işbirliği yaptıkları SLFP önderliğine yıkmaya çalışırlarsa çalışsınlar ne LSSP ne de UNP'nin propagandasına etkin biçimde karşılık veremezler. LSSP'yi ele alırsak, onun Bayan Bandaranaike'yi ve SLFP içindeki sözde Sağ-kanadı suçlamaya başlaması, LSSP önderliğini, hükümetteki yerlerini korumak için verdikleri ümitsiz çabaların boşa çıkmasından sonraya rastlar.

LSSP'nin ve KP'nin hâlâ politik etkiye sahip oldukları kitle kesimlerini, bu partilerin izlediği sınıf-işbirlikçisi politikaların terkedilmesini istemeye yüreklendiririz ve onların yerine, bizim önerdiğimiz türden, sınıf mücadelesi temelinde bir anti-kapitalist birleşik cephenin kurulmasına katılmaya çağırırız.

UNP'nin sahte ve demagojik propagandasından etkilenen geniş genç yığınlarında, ister UNP önderliğinde ister SLFP önderliğindeki Sağ güçlere karşı işçi sınıfı ve onun kitleleri içindeki müttefiklerinin güçleri birleştirilmeden etkili bir Sol karşı-etki yaratmak olanaksızdır.

Yine, Tamil'ce konuşan halkta ve Hint kökenli plantasyon işçilerinde, bizim talep ettiğimiz türden, kitlelerin bütün kesimlerinin tam özgürlüğü ve tam eşitliği konusunda ikircimsiz ve güçlü bir Sol güçler anti-kapitalist birleşik cephesi oluşturulmadan, Federal Parti, Tamil Kongresi ve Seylan İşçi Kongresi önderliğinin politikalarına etkin bir karşı çıkış olanaksızdır.

Halkımızın yaşamının bu kritik noktasında, JVP'nin ve 1971'de onunla birlikte bastırılan veya sonradan oluşan diğer grupların önderliğinde politik arenaya yeniden atılan Sol güçlerin, anti-kapitalist birleşik cephe temelinde kapitalist sınıfa ve müttefiklerine karşı bizimle birleşeceklerini özellikle ümit ediyoruz. Bala Tampoe Sekreter
9 Mart 1977 (IV. Enternasyonal Seylan Seksiyonu)

TASLAK PLATFORM

1. Burjuva parlamenter Anayasanın lağvı ve yerel, mesleki, tüketici veya başka uygun toplumsal temel üzerinde kitleler tarafından özgürce seçilen ve değiştirilebilir konseylere dayalı demokratik bir yönetim seçilmesini sağlayan yeni bir anayasa getirilmesi.

2. Hiçbir biçimde cins, ırk, kast, inanç, dil, yurttaşlık veya başka ayrımlar gözetme-

den Seylan'ın bütün halk kesimlerine eşit haklar, olanaklar ve toplumsal sigorta.

3. Grev hakkı veya halkın uygar ve dinsel özgürlükleri de dahil olmak üzere insan hakları ve demokratik haklar üzerindeki baskı ve kısıtlamaların kaldırılması.

4. Kadınlara karşı her türden baskı ve ayırımın kaldırılması; istek halinde özgürce kürtaj hakkı; iktisadî, siyasî ve toplumsal faaliyetlere özgürce ve erkeklerle eşit tarzda katılabilmeleri için yemek ve çamaşır gibi günlük görevler yükünden kadınları kurtarmak üzere gerekli toplumsal olanakların ve yeterli ana ve çocuk bakımevlerinin sağlanması.

5. Hint kökenli bütün işçilere ve onların çocuklarına yurttaşlık hakkı.

6. Sinhala dili gibi, Tamil dilinin de resmi dil olması.

7. Sanat faaliyetleri için yeterli olanaklar sağlanarak kültürel özgürlük ve sanatta ifade özgürlüğünün sağlanması.

8. Bütün siyasî mahkumların salıverilmesi.

9. Kamu Güvenliği Yasası ve Ceza Adalet Komisyonu Yasası da dahil olmak üzere bütün baskıcı yasaların lağvı.

10. Ölüm cezasının kaldırılması.

11. Devlet, özel ve kooperatif işletmelerindeki bütün kategorilerden işçiler için ve polis ve silahlı kuvvetlere eksiksiz sendikası ve siyasî haklar.

12. Sendikalar faaliyetlerden veya siyasî nedenlerden ötürü mağdur olanların haklarını tazminatıyla iade edilmesi.

13. Başlıca kapitalist işletmelerin işçi denetimi altında ve tazminatsız devletleştirilmesi; ve bütün devlet ve kamu işletmelerinde işçi denetiminin kurulması.

14. Devlet tarafından elkonulan işletmelerdeki veya işlerdeki bütün işçilerin geçmiş hizmetlerinin eksiksiz kabul edilişiyle birlikte, eskisinden daha kötü olmayan şartlarda çalışmalarına devam etmeleri.

15. Bütün çocukların ilk ve orta öğretimde eşit olanaklara sahip kılınarak yüksek öğrenim için eşit fırsatlar tanınması.

16. Öğrencilerin toplumsal veya politik faaliyetlere katılmasında tam özgürlük ve öğrenci örgütlerinin, eğitim ile ya da öğrencile-

rin çıkarlarıyla ilgili yönetsel organlara katılma hakkı.

17. Ulusal bir eğitim şeması çerçevesinde eğitimin seçilmiş öğretmen ve öğrenci konseyleri ile demokratik denetimi.

18. Her iki cinsten okul mezunları ve işsizler için uygun şartlarda iş sağlanması veya uygun teknik ve mesleki eğitim sağlanarak iş garantisi verilmesi; eğitilen ve iş arayıp uygun iş verilemeyenlere yeterli bakımın sağlanması.

19. İster doğrudan doğruya ister özel müteahhitler veya işbulma kurumları aracılığıyla olsun, herhangi bir işletmede mevsimlik ya da geçici olarak düzenli bir iş için çalıştırılanların, devamlı işçilere tanınan bütün haklardan yararlanması; ve gelecekte herhangi bir işletmede mevsimlik esasına göre işçilerin düzenli işler için çalıştırılmasının ya-saklanması.

20. Eşit işe eşit ücret ve işte, kadın ile erkek arasında ayırım gözetilmesine son.

21. Uygun olarak saptanmış haklı nedenler dışında iş akıtlarının feshedilmemesi.

22. 60 yaş altındaki işçilerin zorla emekliye ayrılmaması.

23. Beş günlük—40 saatlik iş haftasının yasayla getirilmesi ve işçinin rızası ve fazla mesai temeli dışında fazladan çalışmanın yasaklanması.

24. Hayat pahalılığına göre asgari ücretin sendikalara danışılarak saptanması ve kooperatif işçileri de dahil olmak üzere bütün kamu ve özel kesim işyerlerini kapsamı ve Geçim İndekslerindeki her yüzde bir artışta 2/50 Rs. artırılması.

25. Bütün gerekseme mallarının fiyatlarının düşürülmesi ve halkın her kesiminin yeterli besin almasını sağlayacak yiyeceklerin sağlanması.

26. Uygun ucuz ve yeterli olanaklara sahip meskenlerin çalışan halka sağlanması, yerleşmeler sağlanarak plantasyon bölgelerinde yaşayanların işyerlerinin ve evlerinin birbirinden ayrılması.

27. Topraksızlara toprak verilmesi, tarım, hayvancılık ve ürünlerin elden çıkarılması için yeterli olanakların sağlanması.

28. Yaşlıların bakımı için yeterli huzurevleri ve toplumsal olanaklar.

John Berger ile söyleşi...

— Görsel sanatçı sizce olaylara nasıl yaklaşmalıdır?

Önce açıklıkla belirteyim ki, kendi politik konumum bazı noktalarda sizin derginizinkinden farklı olabilir ama ona katkıda bulunmaktan memnunluk duyuyorum. Sorunuza gelince...

Stereotip kullanmak yararsızdır; stereotipten kastım, önceden kavranılmış olan bir fikirle bağlantılı imgedir. Öyle ki seyirci ona baktığında, gerçekliği incelemek ya da yeniden incelemek yerine, zaten düşünegeldiği şeyle hemen hemen doğrulandığını hissederek. Size İngiltere'deki devrimci soldan veya bazı kesimlerden bir örnek vereyim:

İngiliz birliklerinin Kuzey İrlanda'da uyguladığı işkence sorunu ortaya çıktığında, devrimci basın çok doğru ve haklı olarak soruna el attı, yaygınlaştırdı, protestoda bulundu ve etrafında örgütlendi. Sorunu anavatana getirirken sık sık imgeler, bazen fotoğraflar, bazen de resim ve fotomontaj kullandılar. Daha çok bu imgeler işkencenin ne kadar acılı ve dehşetli olduğunu gösteriyordu. Dövülmüş bir vücut, paralanmış bir yüz vb. Ve böyle imgeler tekrar tekrar kullanıldı. Peki, bu imgelerin gerçek etkisi nedir sormak gerek. Bunlar, işkencenin insanlık dışı olduğu fikrini anlatan stereotiplerdir. Ve belki de bir dereceye kadar, işkencenin ne kadar insanlık dışı olduğunu anavatana anlatmaya gerçekten yaramıştır. Ama sanırım iki de çok önemli olumsuz etkisi oldu; onları kullananların niyetlerine de ters olan etkiler...

Bir kere, bu imgelerin tekrarı, işkencelerin gücünü onaylıyordu; ikinci etki ise belki de işkenceye katlanmayı göze alanlarda, hatta çok daha fazla olarak da, tehlikeye katlananları tanıyan ve onları sevenler arasında daha bir korkuya yol açmasıydı. Bu, stereotipin ne kadar bıçak sırtı olduğunu gösteren bir örnektir sadece.

Her dehşet ve ızdırap içindeki insanal bir imge stereotip tarzda kullanıldığında iğrençtir. Neden? Seyirci, bir başkasının ızdırabıyla yüzyüzedir. Böylesi hiçbir ızdırap anı paylaşılabılır değildir. Öyle ki, kendisinin aciz olduğunu hissettiren birşeyle karşı kar-

şıyadır insan. Böylece kurtuluşu muhtemelen, ya gördüğü şeyi unutmak ya da genel bir insancıl insanseverliğe sığınmakta bulacaktır. Ve özgül anlık portre karşısında böylesi insanseverliğin kendisi de iğrençtir.

O halde işkence ya da napalm bombası gibi sorunlar basınımızda imgeler yoluyla nasıl ele alınacaktır? Hemen yanıtlamaya çalışayım. Önce, fotoğraf kullanmanın devrimci pratiğinde bir başka temel ilke olduğuna inandığım şeye dönmek istiyorum.

Genel olarak —istisnalar da vardır— fotoğraflar, fotoğrafı çekilmiş olanların çıkarları doğrultusunda kullanılmalıdır. Faşist bir önderin fotoğrafı istisnalardan biridir. Faşist önderlerce faşist olmaya yönlendirilenlerin fotoğrafı ise bir istisna değildir belki de. Eğer işkence gören birinin imgesi onun yararı olarak kullanılacaksa, bu iş, işkence anı soyutlanmadan yapılmalıdır. İşkencede yaşayakalmanın biricik olası yolu, geçmiş hatırlayıp geleceğe bakmaktır. O halde imgeyi kullanırken şöyle ya da böyle, onu yaşamın sürekliliği içine yeniden yerleştirmek zorundayız. Ve yaşamın bu sürekliliği her düzeyde diyalektik bir sürekliliktir. Eğer bu amaca ulaşmak için bir ya da bir dizi imgeyi nasıl kullanmak gerektiğine dair bir öneride bulunmamı isterseniz, önceden kavranmış hiçbir formülün işlemeyeceğini söyleyebilirim. İmajinatif yaratıcılığın başladığı yer de burasıdır ve böylesi yaratıcılık, yanıtı önceden bilmez. Bütün bir gece konu üzerinde ve imgelerle uğraşmamız gerekir ve burada biz sözcüğünü vurgulamak isterim; çünkü deneylerimden dolayı inanıyorum ki böyle bir çalışma ancak kolektif olduğu takdirde etkin biçimde yürütülebilir. Kolektifliği yeşertmenin gerçek alanlarından biri budur.

Genel olarak tüm bir sürecin tek bir anını soyutlamak tehlikesi, sürekli olarak tetikte olunması gereken birşeydir. Çünkü böylesi soyutlama, burjuva ve kapitalist ideolojinin içsel bir parçasıdır. Örneğin, bir tüketim nesnesi olarak meta, üretim sürecinden soyutlanır —hatta bazen metayı üreten işçinin kendisi yapar bunu. Otomobil işçisi araba satın aldığı zaman, onu kendi emeğiyle ve başkaları için yarattığı artıkdeğerle bağlantılamaz pek. Daha öznel ve kişisel bir alanı ele

alırsak, örneğin tüketici ideolojisinde giderek artan bir rol oynayan kapitalist pornografinin anahtarı, seksüel ve insanal ilişkilerin sürekliliği içinde bir seksüel oyun anının soyutlanmasıdır.

— Fikirlerinizi başka sanat dallarına, sözgelimi edebiyata uzatmak mümkün mü?

— Önermekte olduğum yaratıcı pratik türünün ruhu, devrimci ve romancı Victor Serge'in yapıtlarında örneklenmiştir sanırım. Serge, hem devrimci hem de yazar olarak sahip olduğu role ilişkin olarak geleneksel entellektüel görüşü taşıyamıyordu. Öncü bir partinin teorisyeni olarak görmüyordu kendini; daha çok, kendini, kitlelerin deneyinin bir tanığı olarak görmekteydi. Önderlik sorumluluğu almayı elinden geldiğince reddetti. Eğer kendini salt devrimci olarak görse, bu pekala sorumsuzluk olurdu. Ama inanılmaz derecede güç koşullar içinde yazmasına rağmen —sık sık zarf arkalarına bölümler yazmak durumunda kalırdı— kendisini birinci derecede bir yazar olarak yani bir tanık olarak görüyordu. Burada, ilk örneksel dersi görüyoruz; çünkü yaratıcı sanat ile siyasal iktidarın her dolaysız bileşimi vahimdir. Sanat için vahimdir çünkü —en iyi halde kendi kendini sansüre yol açar; siyasal iktidar için vahimdir çünkü ideolojik yalanlara yol açar. Serge'in bu ilkeli kararının en önemli sonuçları kendi yazılarında görülür. Her türlü stereotipi reddeder: bu, ister sadece bir kahraman olan kahraman işçiye, ister sadece bir canavar olan canavar düşmana ait olsun. Örneğin Serge, Troçkist oldu ve Stalin ile onun iktidar aygıtının neyi temsil ettiğini ilk anlayanlardandı. «Yoldaş Tulayev Duruşması» adlı kitabında şimdiye kadar rastladığım en kapsamlı Stalin portresini çizmiştir. Bunu yaparken siyasal ödünler vermiyordu; ama onu anlayabiliyor ve hatta rüyalarını bile betimliyebiliyordu. Düşmanın rüyalarını her zaman anlamaya ihtiyacımız var. Siyasal iktidarla özdeşleşmeyi reddetmesi, idealleştirmeyi reddetmesi, bütün duyarlılığını ve imgelemine haklarında yazdığı insanlar yararına kullanması ile Serge birinci çoğul şahsı kullanma hakkını kazandı.

«Barselona Petrograd 1917» adlı kitabında biz sözcüğünü sık sık kullanır. İlkin Bar-

selona'nın proletaryası ve alt proletaryası olarak biz, sayfalar ilerledikçe yavaş yavaş Petrograd'ın işçileri ve Kızıl Ordu'su haline gelir. Bu, slogana değil, ama bu durumda sevgi dememiz gereken şeye dayalı gerçek enternasyonalizmdir. Bu hakkı kazanan çok az yazar vardır; yoksa biz sözcüğü, onu kullananlara ihanet eder.

— İdealleştirme ve idealleştirmenin reddedilmesi ile kastettiğiniz nedir?

— İdealleştirmenin kendisine karşı değilim. Birine aşksanız onu idealleştirirsiniz ve bu insana özgü normal bir tavidir. Benim karşı olduğum şey nesnel toplumsal ve politik gerçekliğin sistemli idealleştirilmesidir. İyiniyetli de olsa hiç bir yazar yarı-gerçekler söylememelidir. Herşeyden önce bu, okuyucusunu hakir görmesine yolaçar; aldatılan kişiler hakir görülürler. İkinci olarak, üretkenliğe de karşıttır.

Görsel sanatlardan bir örnek alalım: anatomik olarak olabildiğinden daha büyük yumruğu ve daha uzun kolu ile idealleştirilmiş işçinin kafası hep görece daha küçüktür. Gücü kuvveti yerindedir ama fazla zeki değildir herhalde. Bunun için parti önderliğine dayanmak ihtiyacındadır.

Bütün idealleştirmeler iki boyuta indirgeyerek gerçekliği düzleştirir. Bunun alışkanlık haline getirilmesi devrimci solun trajedileri trajedi olarak adlandıramayışının nedenlerinden biridir. Bunlar sık sık hatalar ya da yenilgiler olarak adlandırılır.

İdealleştirmenin bir başka sonucu çok açık biçimde hem akademik burjuva sanatında, hem de sosyalist devlet sanatında görülebilir. Bu sonuç edebiyatta vardır ama bir kez daha görsel sanatlarda belki daha da açık biçimde gözlenebilir. Eğer söylenen şey iki boyutlu bir yarı-gerçek —hatta bir yalan— ise, onu değerli kılmak için yapıta kusursuz bir yüzey verilir ve bu kusursuz yüzey talebi, doğası gereği statik olmak zorunda olup hayalgücünü yasaklar ve dinamik olmaktan alıkoymaz. Hayalgücü süreçler arasındaki bağlantıyı içeren hareketle ilişkilidir; dolayısıyla idealleştirme, başlangıçta onu haklı çıkarmak için kullanılan imajinatif umudu bile sonunda öldürür. İdealleştirmenin, yazar bozuntuları yaratığı süreç budur.

Latin Amerika

Devrimin Yeni Yolu

«COYOACAN DERGİSİ»nden

Aşağıda yönetici kadrosunda, özellikle Adolfo Gilly yoldaş ile birlikte, IV. Enternasyonal'e üye olan ya da olmayan diğer devrimci aydınları bulandıran «Coyoacan» adlı yeni bir Meksika dergisinin başyazısını yayınlamaktayız. Bu başyazı, bugün Latin Amerika öncüsü içerisinde en fazla tartışılan bir konu üzerine belirli bir bakış açısı getirmektedir.

Söz konusu yazıda savunulan bütün noktalarla tam anlamıyla bir görüş birliğinde değiliz. Özellikle şu iki noktadaki farklılıklarımızın altını çiziceğiz: Küba'da sosyalizmi kurma yolunda bir sürecin yürürlükte olduğuna inanmıyoruz; bu ülke kapitalizmden sosyalizme geçişin başlangıç aşamasında çöküp kalmaya devam etmektedir. Ayrıca, Latin Amerika işçi sınıfının bütününün bir «milliyetçi (politik) bilinç» düzeyinde (burjuva ya da küçük burjuva) tıkanıp kaldığı görüşünde de değiliz. Geçmiş on yıllık sürecin başlıca ayırdedici özelliklerinden biri de, Latin Amerika proletaryasının önemli kesimlerinin —özellikle Şili'de ve daha değişik bir biçimde Arjantin'de bu bilinç seviyesini çoktan aşmaya başlamış olduğudur.

(Inprecor'un notu)

Arjantin'deki askeri hükümet darbesi, Latin Amerika'da, millî burjuvazinin ağırlıklı bir kesimi ile proletarya ve nüfusun diğer sömürülen tabakaları arasındaki toplumsal ittifaka dayanan bir dönemin sonunu belirledi. Burjuva devletin politik iktidarı sırasındaki kapitalist ekonomik gelişme şüphesiz bu, sözü edilen dönemin kıtanın hiç bir ülkesinde Arjantin askeri darbesinden daha önce son bulmamış olduğu anlamına gelmeyeceği gibi, kıtanın diğer hiçbir ülkesinde de bu dönemin daha sınırlı bir biçimde de olsa sürmediği anlamına gelmez. Anlatılmak istenen şey Latin Amerika'nın kapitalist gelişiminin en ileri aşamasını tanımış olan, proletaryanın en iyi örgütlendiği ve toplumsal alanda en güçlü olduğu ülkesinde, burjuva egemenliği altındaki bu sınıflararası anlaşma kalıntılarının her ne kadar milliyetçi burjuva ideolojisi peronizm politik görünümü altında işçi sınıfının bilincinde varlığını sürdürmekteyse de artık bu burjuva egemenliği altındaki ittifakın barutunu tüketmiş olduğudur. Ve bu sınıflararası anlaşma döneminin en gelişmiş ülkede son bulması, burjuva milliyetçiliğinin yeni bir atılım yapma ya da yeniden doğma olanaklarının Latin Amerika bütününde ortadan kalkmış olması demektir. Bununla birlikte burjuva milliyetçiliği eğilimleri politik alandan kendiliğinden çekilmez: Bu eğilimler bir işçi yönetiminin yokluğu halinde, doğabilecek yeni krizler sırasında bir oyun çevirme ortamı bulabilirler.

Arjantin Peronizminin modelini oluşturduğu bir kitle tabanına sahip olan milliyetçi burjuva rejimlerinin ortaya çıkışı ve düşüşlerinin temel kökenleri, bu rejimlerin, bugünkü uluslararası durumdaki ekonomik olanaklarıyla —siyasetleri ve yöntemleri nedeniyle— işçi sınıfını kendi bünyelerinde toplama konusunda içinde buldukları olanaksızlığın sınırları arasındaki çözülmez çelişkidir. Bu alanda yeni bir gelişimin doğmasına izin verebilecek tek olgu yalnızca bu kapitalist ekonomilerde —bugün belirtisinin bile varolmadığı ve şu anda yarın için dahi öngörülemez olan— yeni bir atılım döneminin başlaması ve bir işçi yönetiminin oluşumundaki gecikmenin aşırı ölçüde uzaması hali olabilir. Ama tekrarlıyorum ki bu değişim bugün çok uzak ve gerçekleşme ihtimali en zayıf çözüm olarak gözükmektedir.

Mevcut kapitalist birikim oranının bugünkü haliyle korunması şu iki uzlaşmaz güç tarafından engellenmektedir: Latin Amerika'daki bağımlı ekonomilerin büyüme oranlarındaki düşüş ve milliyetçi rejimler altında gerçekleştirilmiş olan örgütlenme kazanımları sayesinde —ki, yerli burjuvazi emperyalizme karşı görelî direnişinde bu örgütlenmelerden de yararlanıyordu— proletarya ve kitlelerin bu sermaye birikimi oranının korunmasının zorladığı kendi yaşam düzeylerinin ve elde ettiklerinin geri alınması girişimlerine karşı direnişleri.

Gerçekte, bu uzlaşmaz güçlerin ardında, kapitalist birikimin örgütleniş biçim ve yöntemlerinde belirli bir değişikliği bastırarak zorlayan, fakat buna karşılık Latin Amerika'daki kapitalist sistemin toplumsal ve politik çerçevesini de olduğu gibi korumayı amaçlayan bir dizi etken müdahalelerini sürdürmektedir.

Bu etkenlerin belli başlıları şunlardır :

a) Kapitalizmin evrensel bunalımı; Latin Amerika'da milliyetçi burjuva rejimlerinin ortaya çıkışı ile çakışan ve bu rejimlerin kitlelere ittifakını sağlayan savaş sonrası uzun süreli ekonomik gelişme patlaması (boom) döneminin sonu; dünya kapitalist sisteminde 1968-70 yıllarından itibaren ortaya çıkan bir yeni uzun ekonomik durgunluk dalgasının başlangıcı;

b) İşçi devletleri kampında gözlenen ekonomik büyüme; her ne kadar kapitalist kamptaki ülkeler ekonominin ve teknolojinin en ileri sektörlerindeki üstünlüklerini sürdürmekteyseler de, bütün içsel bunalımları ve sürüp giden ekonomik dengesizliklerine rağmen, bu işçi devletleri, bir bütün olarak kapitalist kamp ülkelerine göre daha hızlı bir toplu ekonomik büyüme temposuna sahiptir;

c) Latin Amerika'nın bağımlı burjuva ekonomilerinin, teknolojik devrimin getirdiği kazanımları emip kendi ekonomileriyle bütünleştirmeleri; emperyalizme ve özellikle ABD metropolüne oranla varolan teknolojik geriliklerinin hızla şiddetlenmesini engellemelerindeki güçlük ve hatta kısmi olanaksızlık (gittikçe artan bu teknolojik geriliğin etkileri özellikle, ekonomik gelişmenin en yüksek ve proletaryanın en güçlü olduğu Latin Amerika ülkelerinde çok daha büyük zararlara yol açmaktadır)

d) 1973-75 Vietnam bozgunundan sonra emperyalist stratejinin tümüyle yeniden düzenlenmesi. Bu düzenleme öncelikli olarak kapitalizmin kalelerinin (ABD, Batı Avrupa, Japonya) güçlendirilmesini hedef almış, dolayısıyla, bütünüyle işçi devletleri kampına ve Avrupa proletaryasına karşı yönelik olan bu stratejinin hedefleri doğrultusunda, emperyalist güvenlik bölgesinin, yani Latin Amerika'nın, ekonomik, politik ve özellikle askeri bağımlılığının arttırılmasına çaba harcanmıştır.

e) Bir ülkeden diğerine açıkça görülen kopukluklarına ve eşitsizliklerine rağmen, işçi sınıfının örgütsel ve programatik gelişimi: bu ise öte yandan, sanayileşme sürecine bağlı olarak işçi sınıfının sayısal ve toplumsal büyümesi ve diğer yandan da İşçi Devletlerinin gelişmesinin objektif (ve sü-

jektif) etkisiyle, dünya devriminin ilerlemesinin (özellikle Vietnam'da) ve Avrupa'daki proletarya mücadelesinin (özellikle İtalya'da, İspanya'da, Fransa'da) —ki bu da uluslararası durum içinde proletaryanın özgül ağırlığının ve bilincinin evrensel atılımı sürecini sergilemektedir— gelişmesini beraberinde getirmiştir.

Bu beş temel, ama dışlanamayacak etken, Latin Amerika'da milli burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki güç ilişkilerinde, uzlaşmaz sınıfların örgütlenme ve bilinç düzeylerine göre her ülkede farklı biçimlere bürünen, bir değişikliğin kaynağını oluşturmaktadır.

Ama genel olarak, Marksizmin çeşitli ekonomist yorumlamalarında ileri sürülenlerin tersine, kıtanın güneyinde asker polis diktatörlüklerinin doğmasına yol açan toplumsal krizlerin patlak vermesinin belirleyici etkeni ekonomik gelişimin kapitalist krizle ve teknolojik devrimle birleşmesinin sonucu olan yeni bir sermaye birikimi türünün ortaya çıkmasında yatmamaktadır. Toplumsal krizin temelinde yatan şey, Latin Amerika kapitalist ekonomisinin, işçi sınıfınca elde edilmiş olan mevzilerin ve toplumsal kazanımların zararına olarak yeniden örgütlenmesine karşı sınıfın direnmesidir. Bu direniş, bu «elastik olmayan» hareket olmasaydı, bu yeniden düzenleme olgusu, sermaye birikimi oranının yeni koşullar içinde korunmasının gerektireceği işsizliği, ücret indirimini ve kitlelerin yaşam düzeylerinin toptan düşürülmesini zorla kabul ettirmek yoluyla gerçekleştirilecekti.

En son nedeni hiç kuşkusuz ekonomik olsa bile, toplumsal krizin ciddiliğinin ve ondan şiddet yoluyla kurtulunabileceğinin açıklamasını ekonomide değil sınıf mücadelesinde aramak gerekir. Ama terörist diktatörlükleri doğrudan doğruya açıklayacak olan şey, milli burjuvazi rejimlerinin kitlelere yeni ödümler vermekteki ya da hiç olmazsa onları kendine bağlayıp direnişlerini yumuşatmaktaki güçsüzlüğüdür.

MİLLİYETÇİ BURJUVA YOLUN SONU

Mevcut, uluslararası, Latin Amerikan ve ulusal yeni koşullar içinde, proletaryanın bu direnişi sermaye birikimi temposunun korunmasını tehdit ediyordu. Son tahlilde düzenin işleyişiydi tehdit edilen. Ama devrimci ve sınıfsal bir politik yönetimin eksikliği yüzünden, direniş ne burjuva devletinin kendisini, ne de burjuva iktidarını açıkça tehdit edebiliyordu. İşçi sınıfının örgütlenme düzeyinin ve

toplum içindeki özgül ağırlığının, işçi sınıfının aynı direnişi yeni sermaye birikimi planlarına karşı göstermesine ve sınıf mücadelesiyle varılmış olan düzeyin Devlet'in istikrarını tehdit etmesine henüz olanak tanımadığı yerlerde durum farklıdır. Örneğin, başka birçok nedenle birlikte Orta Amerika ülkelerinin kendilerine özgü nitelikleri ve Meksika rejiminin izlemekte olduğu «istisnaî» yol böyle açıklanabilir. Ama aynı temel eğilimler bu toplumlarda da aktardır. Bu eğilimler, milliyetçi reformist rejimlerin yeniden boy gösterme olasılığını tamamen dışlamasa bile, artık söz konusu rejimlerin Arjantin, Bolivya ya da Şili'nin kendi dönemlerinde yararlanmış olduklarına benzer ekonomik ve tarihsel koşullara (ve bu koşulların getirmiş olduğu olanaklara) hiç bir zaman sahip olamayacaklarına işaret etmektedir.

Gün batımının göz kamaştırıcı ışıkları bazen şafak ışıklarına benzer renkler saçarlar ama ufuk çizgisi üzerinde zıt noktalarda bulunurlar. Oysaki güneş artık çok uzaklardadır.

Uruguay ve Arjantin askeri diktatörlükleri soğuk durgunluk dönemlerinde değil, etkin genel grevlerin, (Uruguay'da 1973, Arjantin'de 1975) işçi sınıfı henüz ne bir partiye, ne de sınıfsal tepkisini belirleyebilecek bir doğrultuya sahip olmadan, iktidar sorununu somut bir biçimde ortaya koymasından sonra gerçekleşmişlerdir. Proletaryanın örgütlü gücü iktidar sorununu gündeme getiriyordu; ama devrimci bir yönetimin olmayışı onun, bu sorunu bilinçle ele almasını ve çözmesini engelliyordu. Öte yandan başka yollardan Şili ve Bolivya'da proletaryanın Latin Amerikan devriminin milliyetçi ve reformist yolu çerçevesindeki yükselişi, işçi sınıfından bir yanıtın gelebileceğini kimsenin beklemediği bir sırada iktidar sorununu gündeme getirdi. Bu dört durumda da burjuva iktidarının artık tehdiye uğrar duruma geliş ve burjuvazinin, devlet'in «demokratik» biçimine sadık kalarak bir çıkış yolu bulmadaki güçsüzlüğü, son çözüm yolunun orduda ve bir asker-polis diktatörlüğünde aranmasını getiriyordu. Gerçekleştirilen faşist hükümet darbesiyle, dönemlerin ve somut durumların farklılıklarının dışında, 1920 Eylül'ünde fabrikaların işgali ile birlikte genel grevin burjuva devleti için yarattığı büyük ama gerçekleştirilemeyen tehlikeye karşı İtalyan burjuvazisinin tepkisi de aynı olmuştur.

Bütün bu durumlarda, baş gösteren kriz sınıflar arasındaki sınır çizgisinin her iki yanından, burjuva milliyetçi akımının ve yukarıdan gerçekleştiri-

len burjuva toplumsal reformlarının sonunu ilan ediyordu.

Brezilya askeri-diktatörlüğünün (1964) alelacele gerçekleştirilmesinin nedeni, (diğer faktörlerin yanısıra) Goulart'ın milliyetçi burjuva politikasının işçi sınıfının iktidarı almasına değil —ki Brezilya'daki bilinç ve örgütlenme düzeyi böyle bir olasılığı gerçekleştirebilmekten uzaktı— bir toprak reformuna ve gizli ya da açık bir köylü savaşına yol açması tehlikesinin baş göstermesidir. Brezilya'nın koşulları içinde bu reform ve bu savaş, sonunda kapitalist sistemin istikrarının hakkından gelecek olan bir devrimci dinamizmin patlak vermesi demek olabilirdi. Brezilya ordusu kadar emperyalizm de, Brezilya gibi bir ülkede latifundialara el konulması ve toprakların dağıtılması amacıyla girişilen yoğun bir köylü kitle hareketliliğinin getireceklerinin gerçekleşmemesi için Küba tarzı bir evrim mantığı üzerinde yeterince inceleme yapmıştı. İşte Brezilya askeri rejimlerinin —hiç kuşkusuz özünde tutarsız— «yenilikçi» niteliği buradan gelmektedir. Peru'lu askerler ise, tam ters bir noktadan hareket ederek benzer bir soruna reformist bir çözüm getirmeyi denediler: Sanayiye yatırım yaptırılarak sermayesine «yeni bir yön verme» yoluna zorladıkları toprak oligarşisinin çıkarlarından bir bölümünü feda etmek pahasına, ülkenin toplumsal yapısını —kitleleri işe karıştırmadan— yukarıdan yenilemek.

Kesin uzlaşmaz nitelikleri ve birbirinden çok farklı yöntemlerine rağmen Arjantin, Şili, Uruguay, Bolivya, Brezilya, Peru ve Ekvator askeri rejimlerinin şu ortak paydaları vardır: işçi sınıfının devrimci hareketliliğine sahip çıkarak saptırarak veya zorla bastırarak, burjuvazinin çıkarlarını —şu anda, bu, burjuvazinin bazı özel kesimlerinin çıkarlarını feda etmeyi gerektirirse bile— bütünlüğü içinde bu salgın tehlikesine karşı gözeterek, burjuva devletini kitlelerden korumak. Bu amaçla emperyalizm, söz konusu ülkelere (ilişkilerinin karmaşık çerçevesi içinde) az ya da çok destek olmuştur —ya da kimi zaman Peru veya Ekvator'da olduğu gibi desteğinden yoksun bırakmıştır. Ama, ne kitlelerin —hiç kuşkusuz— ne de «sivil» burjuvazinin ağırlıklı kesimlerinin ve partilerinin bu ülkelere karşı gelecek hiç bir hareketini hiç bir zaman kıskırtmamış ya da desteklememiştir. Dahası bazı «başkaldırıları» teşvik etmiş ama, Allende'ye ve Goulart'a karşı uyguladığı şiddetli hükümet darbelerini bu rejimlere hiç bir koşulda uygulamamıştır.

Ama bu askeri rejimlerin düşünülebilir sivil alternatifleri olmaksızın uzayıp gitmesi, Latin Amerika'daki burjuva iktidarının krizinin derinliğini göstermektedir, güçlenmesini değil. Bu kriz, sözkonusu ülkelerde burjuvazinin geleneksel politik arabulucularından, burjuva ya da küçük burjuva partilerden yoksun olduğunu yansıtmaktadır. Ordu, Devletin sürerliğinin güvencesi ve farklı durumlarda daha sonra «sivillere» devretmek üzere iktidarı zapteden hakem rolünden çıkmaya zorlanmış, kitlelere karşı burjuva siyasetinin dolaysız uygulayıcısı durumuna gelmiştir.

Devlet, hükümet ve Ordu görevlerini karıştırmadan birbirine bağlı ve birbirini bütünleyen üç ayrı kategori, düzenin toplu krizinin yoğunlaşmasıyla burjuva cumhuriyetçilik oyununa girmeden bir asker-polis diktatörlüğü biçimi altında tek bir kategori içinde birleşmeye itilmektedir. Böylece burjuvazi yedek politik çözümü olmaksızın işin içinden çıkar. Hükümeti devirmek, benzer koşullarda, diktatörlük rejimi ile aynı anlama gelen orduyu, dolayısıyla da devleti yıkmaya yol açar. Bu ise Batista'lı bir «Küba» ve Van Thieu'lu bir «Vietnam» durumu yaratır.

SINIF ALTERNATİFİ

Burjuvazinin böylesi bir duruma getirebileceği yedek bir çözüm yolu yoktur, — politik inançlarının burjuva devletin sürdürülmesini seve seve üstlenmeye ittiği reformist bir işçi yönetimi olmadıkça. Son tahlilde bu, Arjantin ve Şili komünist partilerinin, farklı koşullarda, bir açmaz olarak değerlendirdikleri işçi iktidarı sorununun doğmasına ve (çünkü 1959'da Küba P.S.P. sinin görüşünün aynı olan aşamalı devrim kurallarına göre bu sorunun kesinlikle çıkış yolu yoktur) bu soruna varacak bir sürece yol açmaya bir çıkış yolu arama politikalarının ortak mantığıdır.

Bu anlamda, söz konusu komünist partiler, Sovyet bürokrasisine karşı «Avrupa Komünizmi»nin «sol»dan getirdikleri eleştirilerin varması gereken yerlere bakmaksızın Kremlin ortodoksluğunun en sadık savunucuları kalarak, «Avrupa komünizmi»nin sağcı mantığını paylaşırlar —ve bu bir istisna değil, genel kuraldır. Bu arada, geçerken şunu belirtmekte de yarar var: SBKP'nin Latin Amerika'daki yasal hizmetkârları olan komünist partilerin kıtada uygulamakta oldukları en kaba reformist çizgiye en ufak bir eleştiri dahi getirmekten kaçınan SBKP yönetiminin «Avrupa komünizmi» reformistlerine yap-

tığı sözde «leninist» eleştirilerindeki ciddiyetinin samimiyetsizliği de ortaya çıkmaktadır.

Bu koşullar altında, diktatörlük yolu, yeni sermaye birikimi dönemi için sağlam bir kaynak oluşturmaz. Ama milliyetçi burjuva ve reformist yolun yeniden başlamasına, yalnızca ekonomik öncüllerinin yokluğu yüzünden değil, aynı zamanda bu yolun askeri-diktatörlükleri devirmek için yeterince güçlü bir kitle hareketini (ki bu hareket diktatörlükleri devirdikten sonra büyüme tehdidi gösterecektir) kapitalist sistem çerçevesi içine alıp eritmek ve bastırmadaki güçsüzlüğü nedeniyle de, hiç bir olanak yoktur. Bu rejimlere (Frei, Balbin ya da bir başkası) bir burjuva alternatifi bulmaktaki en derin güçlüklerden biri de burda yatar.

Öte yandan, işçi sınıfının da kendi alternatifi yoktur: Bu alternatifi en zor koşullar altında yaratmak zorundadır. İşçi sınıfı yaşama düzeyini savunmaktadır. Bütünüyle elverişsiz koşullar altında, örgütsel geleneklerini korumaya ve ancak mümkün olan sınırlı ekonomik mücadelelerinde başarıya ulaşmak için bu örgütsel geleneklerine dayanmaktadır. Ciddi bozgunlara uğramıştır, ama parçalanmamış, dağılmamıştır. Sınıfsal bütünlüğünün korunmasını elverişli kılan uluslararası durumdan yararlanmaktadır.

Ama işçi sınıfı kendi programını savunmamaktadır. Örgütlenme düzeyi proleterleşmiş, yani sendikal örgütleri yoluyla burjuvaziye organik olarak karşı duruma gelmiş olsa bile, bilinç düzeyi milliyetçi kalmaya devam etmekte yani burjuva ideolojisinin egemenliğine bağımlı halini sürdürmektedir.

İşçi sınıfı, bulunduğu duruma devrimci bir program ve çözüm getirmekteki güçsüzlüğünden dolayı köylülüğü ve küçük burjuvaziyi kendi çekim alanına sokamamaktadır. Bunu eylemleriyle gerçekleştirebilirdi ama girişebileceği eylemler çok sınırlıdır ve politik bir işçi programının olmayışı yüzünden bu eylemler her zaman sonunda burjuvazinin programı çerçevesi içine hapsolürlar.

İşte en kahramanca öncü hareketlerinin bile, diktatörlüklere ve bu asker — polis diktatörlükleriyle onların devletine karşı demokratik, devrimci anti — emperyalist bir alternatif açılım sürecini hedefleyen bir birleşik cephe inşasını — ki bu birleşik cephe en basit ihtiyaçlarla en basit demokratik talepler arasındaki geçişin yerleştirilmesinin başarılması üzerinde yükselir — gerçekleştiremedikleri taktirde önlerine dikilen programatik sınırlar böyle açıklanabilir. Böyle bir geçişin gerçekleştirilme-

sinde karşılaşılan zorluk yalnızca diktatörlerin oldukça korkunç olan terörleri gerçeğinde değil, ayrıca proletaryanın ve kitlelerin ulaştıkları somut bilinç ve örgütlenme düzeyinden kaynaklanır. İşte öncü, bu bilinç ve örgüt düzeyinden kalkarak, burjuva devletine sınıfsal bir alternatif geliştirmek, yani sınıf bilincinin bütünlüğü içinde (yalnızca öncülerinki değil) burjuvazinin ve onun devletin ideolojisine bağımlılığından kurtarılmasını ve sosyalist bir bilincin geliştirilmesini sağlamak zorundadır. Bu, geçmişte, Şili'de bile yapılmadı. Bu programatik ve örgütsel almaşığı, işçi sınıfının bilincinde ve yaşamı içinde bir biçim vermek, bir önceki dönemin bozgunlarında, kitle hareketiyle milliyetçi bilinçten sosyalist bir bilince geçişin başarılmasında eksikliğinin (belirli tarihsel olgunluk nedenleri ile) belirleyici öge olduğu partiyi, devrimci-marksist kitle partisini örgütlemek anlamına gelir.

İşçi sınıfı mücadelesini mevcut koşullarda sadece sendikal planda ve yalnızca işletmeler dahilinde yürütebiliyor olması (Arjantin'de, Bolivya'da ve daha dar ölçüde Şili, Uruguay ve Brezilya'da) sadece pratik sonuçlar değil, fakat aynı zamanda teorik sorunlar da yaratmaktadır. Bu durum sadece işçi sınıfının bir partiye sahip olmaması ve şiddetli bir baskıya maruz kalmakta olduğu gerçekleriyle açıklanamaz. Yine de, programatik alanda bir ilerleme, sınıfın örgütlü eyleminin yerine, önderliğin «kahraman» varlığını koyan «gerillacı» ideolojilerden kurtulma, marksizme karşı artan bir ilgi ve bir işçi sınıfı partisinin kurulması zorunluluğunun gitgide kavranışı olgusu boy göstermektedir.

Çeşitli ülkelerde, programatik alandaki bu ilerleme baskı ve sürgün yoluyla engellenmektedir. Diğer ülkelerde ise ilerlemenin sınırını kitle partilerinin yokluğu ve pratikten kopukluk belirlemektedir. Böyle durumlarda da programatik gelişim, ifadesini öncü aydınlarla bulmak zorundadır. Bununla birlikte, gelişim bu devrimci aydınların ürünü değildir, ama proletaryanın ve kitlelerin diktatör ve otoriter hükümetler altındaki mücadelesini, Latin Amerika'nın diğer ülkelerinde hüküm süren sınırlı ve geçici demokratik koşullar içine sokar. Marksist programın bu gelişimi, burjuva devletine karşı sözkonusu almaşığı geliştirmekte tayin edici öneme sahiptir. Kitlelerin örgütlenmesinde somut ifadesini bulmadan önce teorik alanda temellerini sağlamlaştırmak zorundadır. İşte, Latin Amerika ülkelerinde kitlesel işçi partilerinin oluşturulması görevini yerine getir-

mek için bu ülkelerin devrim programı üzerindeki tartışmanın önemi buradan kaynaklanır.

En verimsiz polemiklerden biri olan «silahlı yol» mu, «demokratik yol» mu kavgası da bu tartışma çerçevesi içinde aşılacak durumundadır. Bu polemik, silahlı mücadele ile devrimci mücadele arasında bir eşit işaret koyma eğilimindedir. Gene bu polemik, burjuva devletin yapısını ortaya koymadan ve onu tehdit bile etmeksizin bir silahlı mücadele yürütmenin — birkaç Latin Amerika ülkesinin yakın geçmişinin kanıtladığı gibi — bütünüyle mümkün olduğunu görmezlikten gelmektedir. Bu polemik, bir taktik özellik sorununu, bir ilke ve strateji sorununa dönüştürür. Tüm sosyalist devrimin temel sorununu, devlet sorununu bir yana atar. Bu sorunun yanıtı kesin olarak, devrimci — Marksist bir kitle partisinin inşasında yatmaktadır. Partinin niteliği programı ile belirlenir. Bir tavırlar dizisine indirgenemeyecek olan bu program özellikle, partinin, kitlelerin bilinç ve örgütlenme düzeylerinden kalkarak onları örgütlemesindeki yöntemini, kuramını ve amaçlarını belirler.

Devrimci parti, proletaryanın ve kitlelerin örgütlü gücü ile burjuva devletinden koparılmış bir öden olarak tanımlanabilecek olan burjuva demokrasinin ve yasallığın getirdiklerini reddetmez. Bununla birlikte, burjuvazinin, proletarya ve kitlelerin bu kazanımlarına, kendi varlığını ve işleyişini sürdürmek için dokunmadığına da inanmaz.

Lenin partisinin temel çizgisi örgütsel şema değil, burjuva devletine karşı varlığının, işleyişinin ve yetkinleşmesinin mutlak bağımsızlığıdır. Anayasal güvencelere, parlamento kürsülerine, basın özgürlüğüne ve burjuvazi tarafından bahsedilen toplantılara bağımlı olmamalıdır bu parti. Bu demokratik güvencelerin yokluğuna bağlı olmaması gerektiği gibi. Parti, işçi sınıfının eylem ve düşüncesinin, demokratik ya da diktatör burjuva devletine karşı mutlak özerkliğini ifade eder. Bu anlamda, parti bir karşı — devlet'tir ve «devlet ve devrim»in ilk tohumlarının da «Ne Yapmalı?»da filizlendiği söylenebilir.

Bu bağımsızlık diktacı bir hükümetin uyguladığı baskılar sonucu devletle parti arasında meydana gelen maddî bir kopukluktan kaynaklanmaz. Bu programatik bir kopukluktur. Bu bağımsızlık yeni bir devletin, işçi sınıfı devletin inşası üzerinde yükselen parti programından kaynaklanır. Bu yeni devlet ise, henüz daha burjuva devleti yaşamaya ve hükümet etmeye devam ederken, işçi sınıfının, işyer-

leri ve fabrikalardan başlayarak örgütsel özerkliğini kazanma temellerinin atılmaya başlaması üzerinde yükselir. İşte proletaryanın programındaki ve örgütlenmesindeki bu özerklidir ki, köylülüğü ulusal burjuvazinin ideolojik etkisinden, devlet cihazından ve partilerinden çekip kopararak kendisi ile ittifak yapmasını mümkün kılacak garantiyi sağlar. Latin Amerika ülkelerindeki farklı durumların ötesinde, bu işçi ve köylü ittifakı, proletaryanın ve ücretlilerin, burjuvazinin devletin ordusunun ve hükümetinin olduğu kadar, onun dış desteği emperyalizmin üzerindeki zaferinin de vazgeçilmez koşulu dur.

En ileri biçimini Arjantin'de bulan milliyetçi hareketler döneminin sonucunda Latin Amerika'da başlayan yeni aşama içinde işçi sınıfı ve yandaşları da yeni bir durumla karşı karşıyadırlar. İhracatçı tarım burjuvazisi, finans kapital ya da ulusal banka sermayesi, uluslararası finans kapital ve çokulusluların oluşturduğu yeni bir iktidar bloğu hükümeti kontrol etmekte veya tartışmasız bir kontrol mekanizmasının şartlarını zorla hazırlama yollarını aramaktadır. Burjuva devleti diktatör ve otoriter niteliği sayesinde oldukça güçlüdür. Ama sınıfsal uzlaşmaları sağlamak açısından her zamankinden daha da zayıftır.

Burjuva milliyetçi hareketleri, kitlelerle yeni bir ittifak kurmak ya da geçmişteki anlaşmayı yeniden elde etmek için zorunlu olan ulusal ve uluslararası koşullara erişemedikleri için çoğunlukla gerilemektedirler. Yeni iktidar bloğu emperyalizme sıkı sıkıya bağlı ve doğrudan doğruya onun desteğine bağımlıdır. Burjuvazinin ideolojik egemenliği altında milliyetçi burjuva hükümetlerinin kitlelerle eski ittifakı kendisini iktidara getirebilme gücünde değildir. Bununla birlikte, işçi sınıfı da kendi alternatifini (yani herşeyden önce kendi partisini) örgütleme ve sunma olanaklarına sahip değildi ve milliyetçi burjuva ideolojisi ile bağlarını bütünüyle koparmamıştır. Sendikalarda ve fabrikalardaki örgütlenmesi sınıfsal bir temele oturmaktadır; ideolojisi ise henüz sosyalist değil milliyetçidir.

Marksist öncünün merkezi görevi, bu milliyetçi ve emperyalist bilinçten gerçekte —ebedi anlamda değil— anti-emperyalist bilinçle geçişi sağlamaktır. Bu geçişte tayin edici bir nokta vardır: anti-emperyalist mücadele. Milliyetçi burjuva ideolosinin ve onun yeniden işler hale gelme olasılıklarının sona er-

mesinin ardından, askeri diktatörlükleri destekleyen (ve bu diktatörlükleri Latin Amerika ülkelerinde kurmayı hedef alan) bloku iktidarda tutmak için emperyalist dayanağın vazgeçilmez olması nedeni ile; emperyalizmin, bütün Latin Amerika'yı kendisinin askeri ve ekonomik güvence aygıtı haline getirmesi ve bu bölgedeki yeni sermaye birikimi düzenlenmesini kendi teknolojik ve mali buyruklarının boyunduruğuna alan yeni toplu strateji nedeni ile, bütün bu nedenlerle emperyalizme karşı mücadelenin yönetimi ve başlıca sorumluluğu nesnel olarak işçi sınıfına aittir.

Öte yandan, emperyalizmin askeri ve ekonomik çıkarları ile burjuva iktidarının yeni blokunun kırıştırmadan ötürü (bu tür bir çıkar birliğinin içinde, doğal karşılaşması gereken politik sürtüşmenin ötesinde) emperyalizme karşı mücadele, anti-kapitalist eğilimli bir nitelik kazanır. Emperyalizmin bozgunu kesintisiz ve durdurulması olanaksız bir süreç içine girdiğinde en önemli ekonomik ve askeri desteğinden yoksun kalan kapitalizmin mülksüzleşmesini getirir. Bu anlamda mücadele, ulusal ve anti-emperyalist kalsa da (ki bu büyük ölçüde öncülerin bilinçlerinin yeterince olgunlaşmamışlığından ileri gelir) gerçekte anti-kapitalist bir nitelik taşır. İşçi sınıfı konumunu korumak ve kendi milliyetçi ve anti-emperyalist bilincinin gereklerini yerine getirmek için daha önce (bu bilinç düzeyinden önceleri yarar sağlayan) burjuvazinin sürdürdüğünü, emperyalizme direnişi sürdürmeye itilir. Bundan dolayı da, emperyalist yayılma ve egemenliğe karşı mücadelenin bu millî mücadelenin başına geçmek zorundadır. Ama, burjuva milliyetçiliğinin kaçındığı bu kavga ancak, onu bozguna sürükleyen ve gerilemelere yol açan bir burjuva milliyetçiliği çerçevesini aştığı ölçüde başarı kazanabilir. Proletarya burjuva anti-emperyalizminden sosyalist anti-emperyalizme geçmek zorunda kalacaktır. Proletarya, emperyalizme karşı millî mücadelesini örgütlemek için burjuvazi ve küçük burjuvaziyle arasındaki sınıfsal sınırları silikleştiren ve en açık «milliyetçi» ölçüleri ikinci plana iterek sınıf mücadelesinin eksenini durumuna gelmeli ve kendi örgütlerine —fabrika konseylerine, sendikalarına ve partilerine sahip olmak zorundadır.

Gerçekte bu, anti-emperyalist sınıfsal anlamının ve anti-emperyalist mücadelede hegemonya biçiminin tam bir tersyüz edilmesi olgusu sonucunu yaratmaktadır. *Anti-emperyalist milliyetçilikten sosyalist anti-emperyalizme geçiş* anti-emperyalist ortak

paydaya sahiptir —ama bu geçişte sınıfsal nitelik değişir. Bu geçiş ulusal burjuva milliyetçi ya da küçük burjuva ideolojisi antiemperyalizmden proleter anti-emperyalizme geçiştir. İşte, tüm anti-kapitalist işletmelerin kamulaştırılması, emperyalizmin ülkeden püskürtülmesi, toplumsal devrim, tüm toprakların köylülere devredilmesi ve demokrasinin tam anlamıyla fethedilmesinin programa dahil edilmesidir ki, anti-emperyalizmi proleter anti-emperyalizmi haline getirmektedir. Bu da proletarya, köylüler ve yoksul küçük burjuvazinin toplumsal örgütlenmesini, tüm kent ve kır ücretlilerinin işyeri üzerinde sendikal örgütlenmelerini ve ilk adım olarak tüm bu ücretlilerin toplumsal üretimin bütününde demokratik karar yetkilerinin kendilerince tayin edilmesinin kesinleşmesini içerir. Latin Amerika'da emperyalizmin tam ve kökten süpürülüşü dış ticareti tekelleştirecek, üretimi planlayacak ve sosyalizmi kuracak olan yeni devletin gerçekleşmesi anlamına gelir. Bu devletin toplumsal temeli, toprak sorununu radikal bir biçimde çözecek olan işçi ve köylü ittifakında yatar. Bu ise devrimi ve onunla birlikte demokrasiyi yıkılmaz kılar. İşçi sınıfının ve kitlelerin bilinç ve örgütlenme düzeyinden başlayarak, anti-emperyalist mücadeleden sosyalist devrime götüren sürekli devrimin mantıklı gelişimidir bu. Yirmi yıllık bir aradan sonra temel teorik ve programal sonuçlarını genelleştirmek için yeniden derinliğine incelenmek gereken Küba devrimi bize yalnızca bunu öğretir.

Devrimin bu yolu için mücadele ulusaldır. Ama aynı zamanda kıtasaldır. Emperyalizme sıkı sıkıya bağlı olan iktidardaki yeni blok yalnızca biçimsel olarak ulusaldır. Bu yeni iktidar bloku kısa süre önce bu ülkelerin çoğunda egemen olan iç pazara bağlı sanayi burjuvazisinden esasen farklıdır. Dolayısıyla bu yeni blokun emperyalizmle işbirliğinin ürünleri olan uluslararası çıkarları, ortak temelini (birbirleri ile çelişik çıkarların varlığına rağmen) baş ortak Birleşik Devletlerin ve işçi sınıfıyla birlikte kitleleri toplumsal ve askeri yollarla bastırmayı gerektiren ortak zorunluluğun belirlediği kıtasal bir politikada bulur.

Bu kıtasal politika ise yalnızca Latin-Amerikan işçi hareketi mücadelesinin ve hedeflerinin kıtasal niteliğini güçlendirmeye yarar. Bu arada hiç kuşkusuz her ülke kendine özgü çizgileri varlıklarını korur. Yalnızca soyut ve sekter bir sosyalist mücadele anlayışı bu özgül nitelikleri tanımayabilir. Meksika'da, Arjantin'de, Brezilya'da ve Kolombiya'da ne

burjuva egemenliğinin yapısı ne de proletaryanın, köylülerin ve kitlelerin örgütleri ve gelenekleri birbirine benzer. Hepsini karıştırmak ve tek bir paydaya indirgemek gülünç olur. Yine aynı şekilde, çeşitli Afrika, Asya ve Amerika ülkelerinin hepsini birden üçüncü dünya diye nitelenen bu büyük çuvalın içine sokarak, herbirinin ekonomik, politik ve tarihsel özgüllüklerini tanınamamak ve gizlemek saçmalaktır —ve son tahlilde gericiiktir—.

Öte yandan eğer devrim Latin-Amerika ülkelerinin her birinin geleneklerinden, örgütlenme yapısından ve kendine özgü yollardan başlayarak hareket ediyorsa da, emperyalizmin egemenlik biçimi devrimci mücadelenin kıtasal niteliğini geçmişe oranla daha bir yoğunlaştırır. Bu nitelik, mücadelenin tanımsal olarak uluslararası olan hedefinin anti-emperyalist aşamadan sosyalist programa yükseldiği ölçüde güçlenecektir. Bu açıdan, ulusal özelliklerin ve kıta çapında toplu gelişimin önemini kavramak gerekir. Bu toplu gelişim yalnızca gitgide artan bir mücadeleler ortaklığına indirgenemez; temeli, herşeyden önce, aynı programatik kaynakçalara, Anti-Emperyalizme ve sosyalizme dayanır.

Bilinç ve örgütlenme düzeyleri de, bu düzeylerin gelişim biçimleri gibi, ülkelere göre değişir. Ama Latin Amerika ve dünyadaki devrimci süreç bu farklılıkları azaltmaya yöneliktir. Gerçekleştirilmek istenen bu eşitlemede yönü belirleyen en ilerlemiş kesimlerdir. Oldukça güç ve şiddetli mücadeleler vererek sosyalist bilinçle doğru ilerlemekte olan ve devrimci-marksist kitle partisinin zorunluluğunu kavramış bulunan Latin Amerikan proletaryasının sınıf bilinci bu eşitlemede öndedir. Şüphesiz bu gelişim dümdüz bir çizgi izlemez. Bir yandan güçlüklerle, anlık kesintilerle, öbür yanda hızlı gelişmelerle dolu bir geçiştir bu. Ama genel gelişimi hiçbir zaman kesilmez. Aralarından bir ülkenin; Küba'nın, daha şimdiden sosyalizmi kurma yoluna girmiş bulunduğu sürekli bir geçiş sürecidir bu.

Latin-Amerika devriminin tayin edici öğeleri bu süreçte yatmaktadır. Bu sürecin en genel hedefi Latin Amerika'nın; bir Sosyalist Cumhuriyetler Federasyonu biçimi altında anti-emperyalist birliğinde özetlenebilir ki, bu birliğin ilk halkası Küba, varlığını direniş ve konumuyla yaratmıştır.

Temmuz 1977
(Inprecor, 10 Kasım 1977, sayı 16)

İRAN ŞAHI KİTLELERİN YÜKSELEN MÜCADELESİ KARŞISINDA TUTUNAMAYACAKTIR

David FRANKEL

İran şahı bütün çabalarına rağmen henüz İran kitlelerinin hareketliliğini savuşturabilmiş değildir. Şahın diktatörlüğü ile İran halkı arasında kesin çarpışma henüz gerçekleşmiş değildir. Bir süre sahnede görünmeyen İran işçileri de sonunda eyleme katılmışlar, nüfus içinde % 10 gibi bir ağırlığa sahip olmalarına rağmen şaha karşı mücadelede başı çekebileceklerini göstermişlerdir.

Petrol işçilerinin bilinçli grevi ve altı hafta süren genel grev diktatörlüğü çöküşün eşiğine getirdi. Bütün tehdit ve tutuklamalara rağmen grevi sürdüren işçiler diktatörlüğe karşı mücadeleden geri durmadılar. Bir durgunluk yaşansa dahi, bir mühendisin ifade ettiği gibi, «grev o kadar çok işçiyi radikalize etti ki, tekrar aynı şeyi yapmaları için fazla zamana ihtiyaçları olmayacak.»

Şimdiye kadar kitle hareketinin hiçbir kesimi, petrol işçileri de dahil henüz kesin olarak geriletilmiş değildir. Şah, siyasî mahkumların salıverilmesi de dahil olmak üzere büyük ödünler vermeye zorlanmıştır. Ama bu aldatıcı olmamalı; «liberalleştirme» vaaderi sürerken 6 Kasım'da atanan askeri hükümet 2000 civarında şah aleyhtarını da tutuklamaktan geri kalmamıştır.

Şaha karşı kitle hareketi türünden kendiliğinden patlamaların durgunluk, yalpalama ve duraksama döneminden geçmeyişi biraz garip olurdu. Ama bugün İran'da durum, kitle hareketinin yenilenmiş bir güçle yeniden patlayabileceği bir noktada bulunuyor. İran kitleleri ve İran işçileri yoğun bir politik deneyden geçmiştir. Hükümete karşı çarpışabileceklerini görmüşler, kendi taleplerini öne sürmenin gerekli olduğuna kanaat getirmişlerdir.

İran kitlelerinin duygularından şüphe edilemez. Aslında gerekli olan, diktatörlüğe karşı mücadelede kitlelere öncülük edebilecek örgütlü bir devrimci sosyalist partidir. Böyle bir partinin örgütlenmesi İran halkı için ölüm-kalım meselesidir.

(IP/Inprecor, kısaltarak aktaran — S.D.)

PEYAM DANEŞÇU OTOKRASIYE KARŞI ve SOSYALİST DEVRİM İÇİN BİR PROGRAM YAYINLADI

İran'daki olayların hızlı seyrinin yanı sıra, İran'lı devrimciler de faaliyetlerine hız veriyorlar. Emperyalistlerin İran şahına verdiği destek ve Moskova ve Pekin bürokrasilerinin suskunluklarına karşı, devrimciler her yerde İran kitlelerinin yanında yer alıyorlar.

Amerika'da yayınlanan aylık *Peyam Daneşcu* adlı dergi, haftalık yayına geçeceğini ilân ederken, son sayısında Otokrasiye Karşı ve Sosyalist Devrim için on dört maddelik bir program yayınladı. Programın maddeleri şöyle:

1. Kahrolsun Pehlevi monarşisi. Kurucu Meclis için ileri!
2. Emperyalist boyunduruğu kırılım!
3. Medeni özgürlükleri ve politik hakları genişletelim!
4. Ezilen uluslara özgürlük!
5. İşçi-Köylü ittifakı!
6. Ticari sırlar açıklansın!
7. Bankalar, sanayi ve ticarete işçi-köylü denetimi!
8. Bütün çalışanlara yeterli bir yaşam düzeyi hakkı!
9. Bankaların, kilit sanayilerin, sigorta şirketlerinin ve ulaşımın millileştirilmesi!
10. Dış ticaret üzerinde devlet tekelisi!
11. Herkese tam ve yeterli sosyal hizmet!
12. Polis lağvedilsin; askerlere politik haklar verilsin!
13. İşçi-köylü cumhuriyeti için ileri!
14. Halkı silahlandırın!

Peyam Daneşcu'ya göre diğer talepler için önce halkın silahlandırılması zorunludur. (IP/Inprecor

PERU'DA TEK BİR TROÇKİST PARTİ OLUŞTURULUYOR...

Lima'da 8 Ekim'de bir kongreyle bir araya gelen beş Troçkist grup PRT (Devrimci İşçi Partisi)ni kurarak birleşme çabalarını sonuçlandırdılar.

Daha önce alınan karar gereğince, birlikte yayınladıkları *Revolucion* adlı gazetenin adını *Combate Socialista* (Sosyalist Mücadele) şeklinde değiştiren grupların PRT'yi kurmalarıyla, Peru'da Troçkist hareket büyük bir adım atmış oldu. *Combate Socia-*

lista'nın 23 Ekim tarihli sayısında Hugo Blanco, özellikle bir bölümü zaten birleşmede yer alan PST'ye seslenerek Peru'da tek bir büyük Troçkist partinin kurulabilmesi için çağrı yapıyor. Bu arada, «şimdilik FOCEP'i güçlendirmek ve onu işçi hükümeti ve sosyalizm için savaşan daha güçlü bir örgüt haline getirmek için» birlikte çalışmaya kararlı olduklarını ve hiçbir burjuva kesimi ile ittifak yapılmayacağını da ekliyor.

(IP/Inprecor)